

גמרא סדורה

מסכת

בבא בתרא

פרק ט - "מי נשמת"

לימוד פרק זה לע"נ סבי החבר משה מנפרד בן החבר פנחס הלבפשטט
יג סיון

מהדורה מנוקדת, מפוסקת, מחולקת לסוגיות ולפסקאות

ניתן להיות מנויים על הגמרא סדורה לדף היומי.
רישום קל מהיר ובחינם באתר גמרא סדורה (צד שמאל של עמוד הבית למטה)
או במייל אלי vinetdb81@gmail.com

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמיין!!!

להארות והערות
 דניאל ברק ווינט
 טל' - 0526071122
 דוא"ל vinetdb81@gmail.com
 עתניאל ד.ג. הר חברון 9040700

©

כל הזכויות על הטקסט שמורות למכון ממרא.
 כל הזכויות על הניקוד, הפיסוק והחלוקה לסוגיות ופסקאות
 שמורות לדניאל ברק ווינט ולעמותת "וכל בנייה לימודי ה".

סיון תשע"ז

מסכת בבא בתרא פרק ט' - "מי שמת"

1. קלט, ב - קמ, א

רפ"ס

מתני'
מי שמת: מרובין. מפרש בגמרא:
והבנות יזונו. מזונות ופרנסת נשואין עד דתבגרין או עד דתנסבן לגוברין כדתנן בכתובות (ד' נב: ג:):
ישאלו. יחזרו על הפתחים:
בשביל שאני זכר הפסדתי. בתמיה ובגמ' מפרש מאי קאמר אלא לא אפסיד ונזונים יחד:
אמר רבן גמליאל כו'. והכי הלכתא כאדמון דאמר בפי' בתרא דכתובות כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו:

גמ'
כדי שיזונו. פרנסה ומזונות:
אלו ואלו. בנים ובנות:
כי אמריה. אחר פטירתו של רב ובאתי ללמוד קמיה דשמואל:
עד שיבגרו. שכך התנה להן אביהן עד דתבגרין או תנסבן כדאמר בכתובות ואיך מועטין ויזונו הבנות עד שיבגרו והמותר לבנים כדמפרש ואזיל:
שקלי להו בנות לכולהו. בתמיה דכיון דקריית להו מועטין אי"כ לא יטלו בהן כלום הבנים דהא תנא במתני' גבי נכסים מועטין הבנים ישאלו על הפתחים:
והשאר לבנים. והאי דקתני ישאלו על הפתחים היינו משהוציאו אותן השאר בהוצאת מזונות מכאן ואילך הבנות יזונו עד שיבגרו והבנים ישאלו על הפתחים:

משנה

מי שמת והניח בנים ובנות,
בזמן שהנכסים מרובין - הבנים יירשו, והבנות יזונו.
נכסים מועטין - הבנות יזונו, והבנים ישאלו על הפתחים.
אדמון אומר:
**בשביל שאני זכר הפסדתי?!
 אומר רבן גמליאל:
 רואה אני את דברי אדמון.**

גמרא

וכמה "מרובין"?

אמר רב יהודה אומר רב:
 כדי שיזונו מהן אלו ואלו שנים עשר חדש.

כי אמריה קמיה דשמואל,
 אומר: זו דברי רבן גמליאל בר רבי,
 אבל חכמים אומרים: כדי שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו.

אי תמר נמי:
 כי אתא רבין אמר רבי יוחנן, ואמרי לה אמר רבה בר בר חנה אומר רבי יוחנן:
 כל שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו - הן "מרובין",
 פחות מכאן - הרי אלו "מועטין".

ואי ליבא "לאו ואלו עד שיבגרו" - אשקלי להו בנות לכולהו?!

אלא אומר רבא:
 מוציאין להן מזונות לבנות עד שיבגרו,
 והשאר - לבנים.

2. קמ, א-ב

רש"ס

פשיטא מרובין ונתמעטו. בשעת מיתה היו מרובין ועכשיו הוקירו מזונות או נתקלקלו הנכסים וחסרו ואין בהן כדי מזון אלו ואלו עד שיבגרו:

כבר זכו בהן יורשין. בשעת מיתת אביהן וקרינא בהו נכסים מרובים ויקחו הבנות חלקן המגיעים כפי שומא של שעת מיתת אביהן והבנים יירשו חלקם שהיה מגיעים באותה שעה וכל מה שחסרו הנכסים חסרו לבנות ולבנים לכל אחד כפי חלקו הראוי לו:

ונתרבו. שהוזלו מזונות: **מהו.** מי מטי רווחא לבנים ויטלו מותר נכסים העודף מכדי מזונות בנות עד שיבגרו:

יתומים שקדמו. קודם שהעמידו בנות בדין ומכרו אפילו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים וכ"ש בנכסים מרובין כדאמר בכתובות האחים ששעבדו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ש"מ כיון שאם מכרו מכירתן מכירה יש להן תפיסת יד בנכסים ואם נתרבו יש להן חלק בהן וזכותם בהן עומדת:

אלמנתו מהו שתמעט בנכסים. מי שמות והניח בנים ובנות והניח נמי אלמנתו וצריכה נמי מזונות כל ימי מיגר ארמלותה ואין כאן נכסים אלא כדי מזון הבנים והבנות עד שיבגרו מי אמרינן כיון דאית לה מזוני ממעטא ולא מיקרו נכסים מרובין ומפרישין מהנכסים מזון האשה והבנות עד שיבגרו והמותר לבנים דהא מועטין נינהו ולאחר שיוציאו המותר ישאלו על הפתחים או דלמא כיון דאילו מינסבא לבעל לית לה מזוני לא ממעטא וכמאן דליתא דמיא ומוציאין מן הנכסים לבנות כדי מזון עד שיבגרו וכל השאר יירשו הבנים כדן נכסים מרובין דהא אלמנה לא ממעטא להו וקרינן בהו הבנים יירשו והבנות יזונו ומחלק הבנות לא תזון האלמנה עמהם והיינו דאיכא בין ממעטא ללא ממעטא דאי ממעטא הבנים ישאלו והאלמנה תזון ואי לא ממעטא יזונו יחד האלמנה והבנים אבל הבנות אין להן להפסיד במזונותיהם כלל בין ממעטא בין לא ממעטא דהא בין בנכסים מרובין בין בנכסים מועטין תנן הבנות יזונו אי נמי היכא דלא ממעטא מיקרו נכסים מרובין ואף על פי שנתעכבה היום או למחר מלינשא הרי הוא כמרובין ונתמעטו דאמרינן כבר זכו בהן יורשין ויזונו שלשתן יחד בנים ובנות ואלמנה כן נראה שיטה זו בעיני:

בת אשתו. מי שקיבל עליו בשעת נשואין לזון בת אשתו מאיש אחר חמש שנים ומת ומוטל על היורשין לזונה:

כיון דאף על גב דמינסבא אית לה מזוני. עד חמש שנים מן היורשין שהרי חוב הוא שנתחייב לה אביהן ממעטא ויזונו היא והבנות והבנים ישאלו: **לא ממעטא.** ומיקרו מרובין בשעת מיתה ונתמעטו אחרי כן וכבר זכו יורשין והבנות יזונו עד בגר ואותה הבת תזון עמהן:

בעל חוב מהו שימעט. אם אין נכסים אלא כדי החוב ומזון הבנות מי אמרינן דממעט והבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים או לא ממעט ויזונו בנים ובנות עד שעת טריפת בעל חוב וכשיטרוף אם יש מותר יזונו בנות עד בגר ואם לאו יפסידו:

בת אשתו מהו. את"ל בעל חוב ממעט ה"מ דאע"ג דאילו מייית אית ליה אבל בת אשתו דל"ל אי מיייתא מי ממעטא:

אלמנתו ובת. ואין כאן אלא מזון אחת מהן ושתיהן תובעות מזונות בתנאי כתובה הלכך כיון דתרוייהו בתקנתא דרבנן אכלי איזו תקדום:

תפשוט מיהא חדא. אלמנתו ובת:

פשיטא מרובין ונתמעטו - כבר זכו בהן יורשין. מועטין ונתרבו - מאי?

ברשות יורשין קיימי, הלכך ברשות יורשין שבוה, או דלמא: סלוקי מסלקי יורשין מהכא?

תא שמע:

דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן:

יתומין שקדמו ומכרו בנכסים מועטין - מה שמכרו מכרו.

יתבי רבי ירמיה קמיה דרבי אבהו וקא בעי מיניה: אלמנתו, מהו שתמעט בנכסים?

מי אמרינן: כיון דאית לה מזוני ממעטא,

או דלמא:

כיון דאילו מנסבא לית לה, השתא נמי לית לה?

אם תמצא לומר, כיון דאילו מנסבא לית לה, השתא נמי לית לה. בת אשתו - מהו שתמעט בנכסים?

מי אמרינן: כיון דכי מנסבא נמי אית לה וממעטא, או דלמא:

כיון דאילו מתה לית לה ולא ממעטא?

ואם תמצא לומר: כיון דאילו מתה לית לה ולא ממעטא, בעל חוב - מהו שימעט בנכסים?

מי אמרינן: כיון דכי מייית נמי אית ליה ממעט, או דלמא:

כיון דמחסרי גוביינא לא ממעט?

ואיכא דבעי לה לאידך גיסא:

בעל חוב - מהו שימעט בנכסים?

בת אשתו - מהו שתמעט בנכסים? **קמ, ב**

אלמנתו - מהו שתמעט בנכסים?

אלמנתו ובת - אי זה מהן קודמת?

אמר ליה:

זיל האינדא ותא למחר.

כי אתא, אמר ליה: פשוט מיהת חדא,

דאמר רבי אבא אמר רבי אסי:

עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל אחין בנכסים מועטין;

מה בת אצל אחין הבת ניוזנת והאחין ישאלו על הפתחים,

אף אלמנה אצל הבת אלמנה ניוזנת והבת תשאל על הפתחים.

3. קמ, ב

רָזָנ"ס

מאי קאמר. מאי יפוי כח יש לזכר במזונות במקום אחר יותר מנקבה דקאמר בשביל שאני זכר וזכותי גדול הפסדתי: **מאן דעסיק כו'.** כלומר מי שיש לו שני בנים אחד עוסק בתורה ואחד אינו עוסק וכי אבד זכותו בירושתו בשביל שאינו עוסק: **ויפה כחי בנכסים מרובין.** שאני יורש הכל אפילו מאה מנה ואין לנקבה כי אם מזונות:

"אדמון אומר: בשביל שאני זכר הפסדתי"?! וכו'.

מאי קאמר?

אמר אביי:

הכי קאמר: בשביל שאני זכר, וראוי אני לעסוק בתורה, הפסדתי?

אמר ליה רבא:

אלא מעתה, מאן דעסיק בתורה הוא דירית,

דלא עסיק בתורה לא ירית!?

אלא אמר רבא:

הכי קאמר: בשביל שאני זכר, וראוי אני לירש בנכסים מרובין, הפסדתי בנכסים מועטין?

4. קמ, ב

רַקְנִים

מתני'

וטומטום. אטום אינו ניכר בו לא זכרות ולא נקבות וספק זכר ספק נקבה הוא ואיכא למייד נמי ספק בריה הוא ודוחין אותו ואין לו לא כזכר ולא כנקבה:

הזכרים דוחין אותו. ליוון ולא לירש דאמרי ליה אייתי ראייה דזכר את ותירש עמנו לך אצל נקבות ומיהו איכא למייד בגמרא דאפילו כנקבות לא שקיל דאינו לא זכר ולא נקבה והאי דנקט לישראל דזכרים דוחין היינו משום דבעי למשקל בזכרים להיות ידו על העליונה ואינהו דחו ליה מינייהו לומר לך אצל נקבות אע"פ שגם הנה ידחוהו:

האומר אם ילדה כו'. מחלק נכסיו היה ומצוה לקיים דברי המת איני בריא וזיכה לו ע"י אחר ואע"ג דאמר רב הונא המוכח לעובר לא קנה הא פרכינן לה ממתני' בגמרא ולא מתרץ ליה: **האומר ילדה אשתי זכר יטול מנה.** אותו הזכר לכשילד ואירע המעשה שילדה זכר נוטל כדקאמר אביו:

נקבה מאתים. ובגמ' פריך למימרא דברתא עדיפא ליה מברא: הי"ג אם זכר מנה אם נקבה מאתים וילדה זכר ונקבה זכר נוטל מנה נקבה נוטלת מאתים. יש מפרשים שילדה שניהן ביחד הזכר והנקבה ויטול הזכר מנה והנקבה תטול מאתים כדקאמר האב אם זכר מנה אם נקבה מאתים ולא מלתא היא שהרי לא אמר האב אם ילדה זכר ונקבה ולא אסיק אדעתיה בלידת תאומים אלא הכי קאמר אם זכר מנה אם נקבה מאתים דמשמע אם זכר לבדו בלא נקבה או נקבה בלא זכר וכיון דהכי הוא לא יטול כלום הבן והבת אם נולדו תאומים כדאמרין בגמרא והא זכר ונקבה לא קאמר שמא לא היה חפץ בלידת תאומים איני אין לידת תאומים בכלל אם זכר אם נקבה דמשמע אם זכר לבדו אם נקבה לבדה אלא הי"פ האומר אם זכר ילדה אשתי יטול אותו העובר מנה אם נקבה ילדה אשתי תטול מאתים וילדה זכר ונקבה כלומר זכר או נקבה כדקאמר האב זכר נוטל מנה אם יולד זכר נקבה נוטלת מאתים אם יהיה העובר נקבה ולא שמועינן אתא שאילו לא פירש אלא אחד מהם כדקתני רישא או זכר בלא נקבה או נקבה בלא זכר וילדה אשתו מה שלא אמר לא יטול העובר כלום אלא השתא שגילה דעתו על לידת זכר ועל לידת נקבה כל מה שתלד האשה יטול בין זכר בין נקבה ומיהו אם ילדה זכר ונקבה תאומים לא יטול כלום כדמוכח בגמרא וכדפרישית לעיל כן נראה בעיני ועיקר:

ילדה טומטום אינו נוטל. דבריה בפני עצמה חשיב ליה לא זכר ולא נקבה כדמפרש בגמרא: **ה"ז יטול.** הטומטום:

ואם אין שם יורש אלא הוא. אותו הטומטום: **יורש את הכל.** ואף על גב דבריה הוא הי"מ היכא דאיכא בנים ובנות ודוחין אותו בנים אצל בנות והבנות אצל בנים ואין לו לא כבן ולא כבת כדאמר אב"י בגמרא משום דבריה הוא אבל היכא דליכא יורש אלא הוא לא נפיק מכלל בן אין לו עיין עליו אם אין לו בת עיין עליה איני משום דקרינא ביה הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה:

משנה

הניח בנים ובנות וטומטום,

בזמן שהנכסים מרובין - הזכרים דוחין אותו אצל נקבות.

נכסים מועטין - הנקבות דוחות אותו אצל זכרים.

האומר: "אם תלד אשתי זכר - יטול מנה", ילדה זכר - יטול מנה.

"נקבה - מאתים", ילדה נקבה - נוטלת מאתים.

"אם זכר - מנה, אם נקבה - מאתים", וילדה זכר ונקבה - זכר נוטל מנה,

נקבה נוטלת מאתים.

ילדה טומטום - אינו נוטל.

אם אמר: "כל מה שתלד אשתי - יטול" - הרי זה יטול.

ואם אין שם יורש אלא הוא - יורש את הכל.

גמרא

דוחין אותו ושקיל פבת?!

הא קתני סיפא: **"ילדה טומטום - אינו נוטל!"**

אמר אב"י:

דוחין אותו - ואין לו.

ורבא אמר:

דוחין אותו - ויש לו.

וסיפא אתאן לרבן שמעון בן גמליאל.

דתנן⁴⁵²:

"ילדה טומטום ואנדרוגינוס,

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

אין קדושה חלה עליהו" (תמורה כד).

מיתבי:

"טומטום - יורש כבן, וניזון פבת",

בשלאמא לרבא: "יורש כבן" - נכסים מועטין,

"וניזון פבת" - נכסים מרובין.

קמא, אלא לאב"י מאי "ניזון פבת"!

ולטעמיה, לרבא מאי **"יורש כבן"!**

אלא: ראוי לירש ואין לו,

הקא נמי: ראוי לזון ואין לו.

גמ'

ושקיל פבת. בתמיה דקתני דוחין אותו אצל נקבות ומשמע דשקיל מזונות כבת נקבה:

והא קתני סיפא. גבי האומר אם ילדה אשתי כו' ילדה טומטום אינו נוטל לא כבן ולא כבת דבריה הוא ואינו לא זכר ולא נקבה וה"ה לענין ירושה:

אמר אב"י דוחין אותו. אצל נקבות ואין לו עם נקבות שגם הן ידחוהו אצל זכרים:

רבא אמר דוחין אותו ויש לו. ממה נפשך דספק זכר ספק נקבה הוא ויטול כפחות שבהן דלא בריה הוא וסיפא דקתני נכסין מועטין נקבות דוחין אותו אצל זכרים על כרחין דוחין אותו ואין לו קאמר וסיפא דמקשת לי מינה דחשיב ליה בריה אתאן לרשב"ג דתנן במסכת תמורה בפרק כיצד מערימין כיצד מערימין על הבכור מבכרת שהיתה מעוברת אומר מה שבמיעה של זו אם זכר עולה אם נקבה שלמים ילדה שני זכרים אחד מהם יקרב עולה והשני ימכר לחייבי עולה ודמיהן חולין ילדה שתי נקבות אחת מהן תקרב שלמים והשניה תמכר לחייבי שלמים ודמיה חולין ילדה טומטום ואנדרוגינוס רבן שמעון בן גמליאל אומר אין קדושה חלה עליהן דבריה הוא דאינו לא זכר ולא נקבה והלכך לא יחול עליהן קדושת שלמים ועולה במעי אמן ולא קדושת בכור בפטירת רחם דלא קרינא ביה הזכר תקדיש ומתניתין נמי דקתני ילדה טומטום אינו נוטל לרשב"ג הוא דחשיב ליה בריה:

מיתבי טומטום יורש כבן וניזון פבת. מי שמת והניח נכסים:

יורש כבן כו'. כדמפרש ואזיל:

בשלמא לרבא. דחשיב ליה ספק הכי פירושה בזמן שהנכסים מועטין יורש כבן כאחד מן הבנים שלא יטול כלום דכיון דספק הוא לא עדיף מבנים דשואלין על הפתחים

שהנקבות דוחות אותו אצל הזכרים ואין לו דאמרי ליה אייתי ראייה דנקבה את ושקול כמונו:

וניזון פבת בנכסים מרובין. ממה נפשך שהזכרים דוחין אותו אצל הנקבות ויש לו מזונות ממה נפשך כרבא:

אלא לאב"י. דאמר אינו נוטל כלום לא עם בנים ולא עם בנות מאי זון פבת:

ולטעמיה מאי יורש כבן. דקתני רישא והלא על כרחך יורש כבן ואין לו מבעי ליה לפרושי סיפא נמי לא שניא:

5. קמא, א

"האומר: 'אם ילדה אשתי זכר - ישול מנה', ילדה זכר - ישול מנה.
נקבה - מאתים", ילדה נקבה - נוטלת מאתים."

למימרא: דבת עדיפא ליה מבן?!

והא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי:

כל שאינו מניח בן ליורשו הקדוש ברוך הוא מלא עליו עברה

שנאמר: **"והעברתם את נחלתו לבתו"**⁴⁵³ (במדבר כו, ח),

ואין 'העברה' אלא **"עברה"**,

שנאמר: **"יום עברה היום הוא"**⁴⁵⁴ (צפניה א, טו)!

לענין ירושה - בן עדיף ליה,

לענין הרווחה - בתו עדיפא ליה.

ושמואל אמר:

הכא במבכרת עסקינן,

וכדרב חסדא,

דאמר רב חסדא:

בת תחלה סימן יפה לבנים.

איכא דאמרי:

דמרביא לאחיהא

ואיכא דאמרי:

דלא שלטא ביה עינא בישא.

אמר רב חסדא:

ולדידי בנתן עדיפן לי מבני.

ואיבעית אימא:

הא מני? רבי יהודה היא.

הי רבי יהודה?

אילימא רבי יהודה ד"בפל",

דתניא:

"וה' ברוך את אברהם בכל"⁴⁵⁵ (בראשית כד, א)

רבי מאיר אומר: שלא היתה לו בת,

רבי יהודה אומר: שהיתה לו בת, ו"בכל" שמה.

אימור דשמעת ליה רבי יהודה - ברתא נמי לא חסריה רחמנא לאברהם,

דעדיפא מבן מי שמעת ליה?!

אלא,

הא רבי יהודה,

דתניא:

"מצוה לזון את הבנות, וקל וחומר לבנים, דעסקי בתורה"⁴⁵⁶

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר:

מצוה לזון את הבנים, וקל וחומר לבנות, דלא ליתלון.

רפז"ס

למימרא דבת עדיפא ליה

מברא. דיהיב לה לנקבה מאתים

זו דהיינו שני מנין:

שנאמר. ובן אין לו והעברתם

את נחלתו לבתו:

לענין נחלה בן עדיף ליה.

דיקרא שם המת על נחלתו אבל

הבת מסבת נחלה ממטה למטה

אחר:

בתו עדיפא. שאינה יכולה לחזר

אחר מזונותיה כזכר:

ושמואל אמר. מתני' במבכרת

דבת עדיפא ליה כדמפרש טעמא

לקמן ואזיל:

דמרביא. מגדלת:

א"ר חסדא לדידי בנתן עדיפן

לי. אית דמפרשי לדרב חסדא

במבכרת כשמעתיה אך הלשון

מדקאמר לדידי אינו מוכיח כך

ונראה בעיני שלא נתקיימו לו

בנים כי אם בנות לכך מתאוה

היה לבנות ולא נתיישב לי יפה

דעתו של רב חסדא:

והא מני ר' יהודה היא.

מתניתין ר' יהודה שחפץ

בהרווחה דבת כדמפרש לקמיה

דלא ליתולו:

ה"ג דתניא מצוה לזון את

הבנות כו'. ברייתא היא

בכתובות בפרק נערה שנתפתתה

מצוה לזון משום ומבשרך לא

תתעלם ומיהו חובה הוא דליכא

כדתנן התם אינו חייב במזונות

בתו ואין מחייבין אותו לזון

בניו ובנותיו כדאמרינן התם

דאמרינן ליה יארוד ילדה ואבני

מתא שדיא:

דעסקי באורייתא. ולא ליתולו

פירוש הוא ואינו מן הברייתא:

⁴⁵³ ואל בני ישראל תדבר לאמר איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו

⁴⁵⁴ יום עברה היום ההוא יום צרה ומצוקה יום שאה ומשוואה יום השך ואפלה יום ענן וערפל

⁴⁵⁵ ואברהם יקו בא בנימים ויהיה ברוך את אברהם בכל

⁴⁵⁶ שוטנשטיין מעיר שהמילים "דעסקי בתורה" הם פרוש הגמרא לברייתא וכן המילים "דלא ליתלון".

6. קמא, א-ב

רפ"ס

זכר נוטל ששה דינר. של זהב דהיינו מנה וחצי לפי שהמנה כ"ה סלעים שהן מאה וזו דינרי כסף ודינר זהב נמכר בכ"ה דינר כסף כדתנן בבבא קמא בפרק שור שנגח ד' וה' (דף לו.) במשנה נמצא הששה דינר מאה וחמשים וזו שהן מנה וחצי:

נוטלת שני דינר. של זהב דהיינו חצי מנה:

במסרס. שסירס תנאיו זה למפרע מזה שהתנה על לידת תאומים אם יצא הזכר תחלה ואח"כ הנקבה יטול הזכר מאתים והנקבה לא תטול כלום וחזר וסירס תנאו להתנות על לידת מפרע אם נקבה תחלה מנה ואחר כך זכר מנה:

זכר נוטל מנה ממה נפשך. אפי' נולד אחרון:

המוטל בספק. אם זכר נולד תחלה יטלנו כיו' ואם נקבה תחלה תטלנו הלכך חולקין נמצא הזכר נוטל ששה דינר זהב:

היכי משכחת לה. דמדקתני אין לו אלא מנה משמע דסלקא דעתך אמינא דאף על גב דאמר יטלו שני מנין אפילו הכי אין לו אלא מנה והיכי משכחת לה דאיכא למימר הכי:

במבשרני. לא התנה לתת לזכר ולנקבה כלום אלא למבשר כדמפרש ואזיל:

ה"ג המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי אם ילדה זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה ואם נקבה מנה ילדה נקבה נוטל מנה ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה והא זכר ונקבה לא קאמר דאמר נמי זכר ונקבה יטול מנה ואלא למעוטי מאי למעוטי נפל. והכי פירושו המבשרני מה תלד אשתי אם יבשרני שילדה זכר יטול המבשר מנה לפיכך אם ילדה זכר יטול המבשר מנה כדאמר האב אבל על בשורת הבת לא יטול כלום דהא לא קאמר ואם כה יאמר אם נקבה מנה כלומר אם יבשרני שילדה אשתי נקבה יטול מנה ואירע מעשה שילדה נקבה נוטל המבשר מנה אבל על בשורת זכר לא יטול כלום דהא לא קאמר אב מידי ונראה בעיני דגרסינן בה הכי אם זכר מנה אם נקבה מנה ילדה זכר נוטל מנה ילדה נקבה נוטל מנה והשתא אתי שפיר הך דפרכינן לבסוף אלא למעוטי מאי לפי שכל עניני בשורת לידה פירש בין לידת זכר בין לידת נקבה בין לידת תאומים ואם אירע מעשה שילדה זכר ונקבה תאומים אין לו למבשר אלא מנה ופרכינן והא זכר ונקבה לא אתני אב ועל לידת תאומים לא אסיק האב אדעתיה ולא אמר שיטול המבשר כלום אלא על זכר לבדו או נקבה לבדה ומשני דאמר נמי אם יבשרני זכר ונקבה ביחד ותנא כי רוכלא לא חשיב ואזיל:

ואלא למעוטי מאי. כיון דבכל בשורות יטול המבשר מנה לא ו (פירש) לא זכר ולא נקבה ולא תאו מים (הוה) ליה למימר המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי יטול מנה:

למעוטי נפל. מה שפירש האב אם זכר אם נקבה למעוטי אם יבשר הפילה אשתך דלא יטול כלום דסתם זכר ונקבה היינו בר קיימא ולא מת:

אָלָא הָא דְתַנִּינָא:

"יְלֵדָה זָכָר וְנִקְבָּה:

הַזָּכָר - נוֹטֵל שֵׁשָׁה דִּינָרִין,

וְהַנְּקֵבָה - נוֹטֵלֶת שְׁנֵי דִּינָרִין."

בְּמַאי?

אָמַר רַב אֲשֵׁי:

אָמַרְיָתָה לְשִׁמְעֵתָא קַמִּיהָ דְרַב כְּהֵנָּא,

בְּמַסְרָס,

דְּאָמַר:

זָכָר תַּחֲלָה - מְאֵתִים,

נִקְבָּה אַחֲרָיו - וְלֹא כָלוּם.

נִקְבָּה תַּחֲלָה - מְנָה,

זָכָר אַחֲרֶיהָ - מְנָה.

וְיְלֵדָה זָכָר וְנִקְבָּה, וְלֹא יִדְעִינָן הִי מִיַּנְיָהּ נִפְקַ בְּרִישָׁא.

זָכָר שְׁקִיל - מְנָה, מִמָּה נִפְשָׁךְ

אִידָךְ מְנָה הָוָה: 'מִמּוֹן הַמוֹטֵל בְּסַפְק' - וְחוֹלְקִין.

וְהָא דְתַנִּינָא:

"יְלֵדָה זָכָר וְנִקְבָּה - אִין לֹא אֶלָּא מְנָה,"

הִיכִי מִשְׁכַּחַת לָהּ?

אָמַר רַבִּינָא:

ב'מַבְשָׁרְנִי'."

קמא, ב דתנא:

"הַמְּבַשְׂרָנִי בְּמַה נִפְטָר רַחְמָהּ שֶׁל אִשְׁתִּי

"אם זָכָר יטוֹל מְנָה" - יְלֵדָה זָכָר נוֹטֵל מְנָה,

"אם נִקְבָּה מְנָה" - יְלֵדָה נִקְבָּה נוֹטֵל מְנָה,

יְלֵדָה זָכָר וְנִקְבָּה - אִין לֹא אֶלָּא מְנָה."

וְהָא "זָכָר וְנִקְבָּה" לֹא אָמַר!

דְּאָמַר נַמִּי:

"אם זָכָר וְנִקְבָּה - נְמִי יטוֹל מְנָה."

אָלָא לְמַעוֹטֵי מַאי?

לְמַעוֹטֵי נִפְל.

7. קמא, ב - קמב, ב

רָפְסִים

והמזכה לעובר. על ידי אחר לא קנה עד שיוולד ואפילו היכא דאמר נכסיי להא עובר כשיוולד דאמר רב הונא לקמן אף לכשתלד לא קנה: **איתיביה ר"נ לרב הונא**. ממתני דתנן האומר אם ילדה אשתי כו' דהיינו מזכה לעובר: **איני יודע מי שנאה**. לא מצינו לא יחיד ולא רבים:

ולימא ליה ר"מ היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ואמאי קאמר רב הונא איני יודע מי שנאה הא איהו גופיה ס"ל כר"מ כדאמר ביבמות בפרק האשה שהלך בעלה למדה"י (דף צג.) דאמר ר"נ בר יצחק רב הונא כרב ורב כר' ינאי ור' ינאי כר' חייא ור' חייא כרבי ורבי כר"מ ור"מ כר"א בן יעקב ור"א בן יעקב כר"ע דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומפרש התם רב הונא דאיתמר המוכר פירות דקל לחבירו אמר רב הונא עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו ור"נ אמר אף משבאו לעולם יכול לחזור בו כו' רבי מאיר דתנן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי כו' אינה מקודשת רבי מאיר אומר מקודשת ומתניתין נמי קס"ד דה"ה גבי עובר דכי היכי דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"נ מקנה לעובר שלא בא לעולם:

אימור דשמעת ליה לר"מ בדבר שישנו בעולם. בשעת קנין אלא שעדיין לא הגיע זמנו לקנות כדקתני הרי את מקודשת לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי כו' האשה הנקנית לו הרי היא בעולם אלא שעדיין לא נתגיירה ולא הגיע זמנה לקנות אבל עובר אינו בעולם ולא קני מידי ולהכי איני יודע מי שנאה:

ולימא ליה ר' יוסי היא. ואנא דאמינא כרבנן ואמאי קאמר איני יודע מי שנאה: **ר' יוסי היא דאמר עובר קנה**. חלק בעבדי אביו: **דתנן**. בפרק אלמנה ביבמות בת ישראל שנישאת לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר כדמפרש התם דעובר במעי זרה זר הוא שהעובר פוסל ואינו מאכיל דברי ר' יוסי כלומר שהעובר שנתעברה ישראלית מכהן בעלה שמת פוסל את העבד מלאכול בתרומה מפני חלקו דעובר במעי זרה זר הוא ולא קרינא ביה ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו דאינו ילידו של כהן לקרות כהן עד שיצא לאויר העולם ואינו מאכיל את אמו ישראלית שעוברתו מכהן דק"ל התם שאוכלת בתרומה בשביל בנה כהן כאילו בעלה כהן חי כדכתיב ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו אבל עובר לא דס"ל לרבי יוסי עובר במעי זרה זר הוא כדמפרש התם שמעינן מיהא דעובר יש לו חלק במעי אמו בעבדי אביו שמת מדפסיל להו באכילת תרומה אלמא מזכה לעובר קנה הואיל ויורש ממילא בנכסי אביו:

ומשני ירושה הבאה מאייליה שאני. ויש לה כח לתפוס אבל להקנות לו אדם לא קנה:

דתנן. ביש נוחלין רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר איש פלוני יירשני על מי שראוי לירשו במקצת כגון בן בין הבנים וקס"ד דבעובר בין הבנים קאמר דהיינו ראוי לירשו לכשיוולד דבריו קיימין אלמא המוריש לעובר קנה דהיינו מזכה לעובר ולעיל נמי במזכה לעובר שלו מיירי שהוא ראוי לירשו:

במי שישנו בעולם. כגון בן בין הבנים אבל עובר בין הבנים לא:

וסבירא ליה כרבי יוסי. דעובר יורש ואיכא למימר דאיירי רבי יוחנן בעובר בין הבנים דהיינו ראוי לירשו במקצת כרבי יוסי דעובר יורש:

מי יימר דס"ל. לרבי יוחנן בן ברוקה כרבי יוסי והלכך לא נודע מי שנאה:

ולימא ליה. דמתני איירי במבשרני כי המבשר ישנו בעולם ונוקי למתני שהמבשר יטול מנה ולא העובר דהמזכה לעובר לא קנה:

מאי עבידתיה. דמבשר לירש כלום:

ולימא ליה בשילדה. כשאמר האב אם ילדה זכר תנו לו מנה כבר נולד בשעת אמירה הלכך יטול מנה דלא איירי במזכה לעובר:

ההוא דאמר לה לדביתהו:
"נכסי להאי דמעברת"

אמר רב הונא:
הוי מזכה לעובר,
והמזכה לעובר - לא קנה.

איתיביה רב נחמן לרב הונא:
"האומר: 'אם ילדה אשתי זכר יטול מנה' - ילדה זכר נוטל מנה!"

אמר ליה:
משנתינו איני יודע מי שנאה.

ולימא ליה:
רבי מאיר היא!
דאמר: 'אדם מקנה דבר שלא בא לעולם!'

אימור דשמעת ליה לרבי מאיר לדבר שישנו בעולם,
לדבר שאינו בעולם מי שמעת ליה?!

ולימא ליה:
רבי יוסי היא, דאמר: עובר קני!
דתנן:

"עובר פוסל ואינו מאכיל,
דברי רבי יוסי" (יבמות 10.)!

שאני ירושה הבאה מאייליה.

ולימא ליה:
רבי יוחנן בן ברוקה היא!
דאמר: לא שנא ירושה ולא שנא מתנה!
דתנן:

"דבי יוחנן בן ברוקה אומר:
אם אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימין" (בבא בתרא קל.).

אימור דשמעת ליה לרבי יוחנן בן ברוקה לדבר שישנו בעולם,
לדבר שאינו בעולם מי אמר?!

ולימא ליה:
רבי יוחנן בן ברוקה היא,
וסבר לה כרבי יוסי!
מי יימר דסבר לה?!

ולימא ליה:
ב"מבשרני"!

אי הכי,
דקתני סיפא: "ואם אין שם יורש אלא הוא יורש הכל".
אי ב"מבשרני" - יורש מאי עבידתיה?

ולימא ליה:
בשילדה!

רָקְבִים

וּלְיָמָא. רב הונא מתני' דאמר אם תלד אשתי זכר תנו ליה מנה לכשתלד דלא זכי ליה כלום עד שיוולד ואין זה מזכה לעובר דאמרינן לעיל דלא קנה ומשני רב הונא דאמר איני יודע מי שנאה ולא אוקמה כשתלד לטעמיה דאמר רב הונא אף המזכה לעובר בכה"ג דאמר לכשתלד כלומר נכסיי להאי דמיעברא לכשיוולד לא קנה דכיון דבשעת הקנאה עובר הוא ואינו יכול לזכות לא יקנה לכשיוולד ע"י אמירה דאמר לכשתלד:

לכשתלד קנה. אע"ג דפליג ר"ג בהמוכר פירות דקל לחבירו דאמר אף משבאו לעולם יכול לחזור בו דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הכא גבי עובר מודי דחשיבי ליה כישנו בעולם וגם הנכסים שנותן לו הרי הן בעולם אלא שצריך לתקן לשונו ולומר נכסיי להאי עובר לכשתלד דאז ראוי לקנות לגמרי:

ובזבזו. החזיקו כל איש ואיש מה שמצא בזו איש לו: חייב להחזיר כיון דאשתו מעוברת עובר יורש הוי אלמא המזכה לעובר קנה:

או שהפילה אשתו. וחזרו ישראל והחזיקו בנכסיו:

החזיק בשניה. אחר שמת הבן או העובר קנה דהשתא ליכא עוד שום יורש:

בראשונה לא קנה. דאיגלאי מילתא שהיה לו בן או עובר ואע"ג דסוף סוף מת העובר בבטן ולא יצא לאויר העולם כירוש גמור חשיב ליה ומרע לחזקת מחזיקי ראשונה אלמא עובר יורש כרב ששת:

ורבא אמר. לעולם אימא לך לא שנא המזכה לעובר לא שנא ירושה הבאה מאליה לא קנה כלל ושאיני התם גבי המחזיק בראשונה האי דלא קנה לאו משום עובר הוא דהא אין עובר יורש אלא מעיקרא כשהחזיקו רפויי מרפיין בידיהו כשמת הגר ובזבזו נכסיו והחזיקו לא נתכוונו להחזיק לגמרי דהא מספקא להו אם יש לו יורשין אם לאו כמו שהוכיח סופו על תחלתו ששמעו לבסוף שהיה לו בן או אשתו מעוברת ושמא לא תפיל ולכך לא הויא חזקתו חזקה אא"כ חזרו והחזיקו אחר מיתת הבן והעובר ולעולם אימא לך עובר אינו יורש וגם המזכה לו לא קנה:

מאי בניניהו. בין לאביי בין לרבא חזקה ראשונה לאו כלום היא מה לי משום דעובר יורש לאביי מה לי משום דרפויי מרפיא לרבא מאי נפקא לן מינה:

איכא בניניהו ששמעו בו שמת ולא מת ואח"כ מת. לשונות רבים שמעתי ולא ישרו בעיני אמנם כן צריך לפרש איכא בניניהו בין אביי לרבא בכה"ג גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והחזיקו ואח"כ שמעו שאשתו מעוברת ושמעו אחרי כן שמת העובר ועדיין היו מוחזקין א"י שהחזיקו אחר ששמעו בו שמת ולא היה מת כשמעו אלא אח"כ מת לאביי דאמר עובר יורש משום דהוי ירושה הבאה מאליה המחזיקים ראשונה קודם מיתת עובר לא החזיקו אלא מחזיקי אחר מיתתו ולרבא דתלי טעמא ברפויי המחזיקים ראשונה ששמעו בו שמת הויא חזקתן חזקה ואע"פ שנודע לבסוף שעדיין לא מת מ"מ לא מרפיא בידיהם כיון ששמעו בו שמת והעובר לא יצא לאויר העולם ולא זכה לירש דלרבא אינו יורש עד שיצא לאויר והמחזיק בשניה אחר מיתת העובר לא הוי חזקתן חזקה כן נראה בעיני ועיקר: לשון קצרה איכא בניניהו ששמעו בו שמת העובר ואח"כ החזיקו והוא לא מת אלא אח"כ מת ובאו אחרים להחזיק לרבא חזקתו ראשונה לא מרפיא שהרי שמעו שמת ונתכוונו להחזיק לגמרי וקנו דסוף סוף העובר לא יצא לאויר העולם ולא יירש מידי ולאביי אחרונים קנו:

ת"ש. דתנן במס' נדה בפ' יוצא דופן (דף מד.) תינוק בן יום אחד מטמא בנגעים כו' עד נוהל ומנחיל ופרכינן בגמרא נוהל ממאן מאביו מנחיל למאן לאחין מן האב אחין אי בעו מיניה לירתו אי בעו מאביהם לירתו ומאי נפקא לן מינה בהאי תינוק אפי' כי לא בא לעולם היתה ירושה נופלת לפני אלו האחין:

אי הכי,

דקתני סיפא: **"ואם אמר 'כל מה שתלד אשתי יטול' הרי זה יטול",**
"כל שתלד" 'כל שילדה' מיבעי ליה!

קמב, א ולימא ליה דאמר 'לכשתלד'!

רב הונא לטעמיה

דאמר רב הונא:

אף לכשתלד - לא קנה.

דאמר רב נחמן:

המזכה לעובר - לא קנה,

'לכשתלד' - קנה.

ורב הונא אמר:

אף 'לכשתלד' - לא קנה.

ורב ששת אמר:

אחד זה ואחד זה, - קנה.

אמר רב ששת:

מנא אמינא לה?

דתניא:

"גר שמות,

ובזבזו ישראל נכסיו,

ושמעו שיש לו בן,

או שהיתה אשתו מעוברת -

חייבין להחזיר.

החזירו הכל,

ואחר כך שמעו שמות בנו או שהפילה אשתו,

החזיקו בשניה - קנה,

ובראשונה - לא קנה."

ואי סלקא דעתך:

עובר לא קני, למה להו אחזוקי בשניה?

הא אחזיקו להו חדא זמנא!

אמר אביי:

ירושה הבאה מאליה שאני.

רבא אמר:

שאני התם, דרפויי מרפיאן בידיהו מעיקרא.

מאי בניניהו?

איכא בניניהו:

ששמעו בו שמת ולא מת ואחר כך מת.

תא שמע:

"תינוק בן יום אחד נוהל ומנחיל" (נדה מד.)

"בן יום אחד" - אין

עובר - לא!

רָקֵצ"ס

ומשינין אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחיו מן האב. דמיניה קא ירתי כגון רחל שילדה את יוסף ומתה רחל ביום שנולד יוסף וירש את אמו שהרי בן יום אחד נוחל ואח"כ מת ומנחיל לראובן ושמעון בני יעקב שהן אחיו מאביו דמיניה דיוסף ירתי ולא מרחל שהרי אינה אמו הכי איתא במסכת נדה והכא הכי הוא דפרכינן תא שמע תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל בן יום אחד אין עובר לא אלמא עובר אינו יורש ירושה דממילא וכל שכן דהמוכה לעובר לא קנה וקשיא לרב ששת ומשני א"ר ששת נוחל כו' והאי שינויא במסכת נדה איתיה משום קשיא אחריתי כדפרישית לעיל ונראה בעיני דהכי גרסינן האמר רב ששת נוחל בנכסי האם כו' הלכך כיון דההוא יומא דאתיליד מתה אמו משום הכי דייקינן דוקא בן יום אחד שנולד ויצא לאויר העולם ואח"כ מתה אמו ואח"כ מת הוא והוריש לאחיו מן האב אבל עובר לא אינו יכול לירש אמו בעודנו בבטנה להנחיל ממונו לאחיו מן האב ולא בהדיא תנן לה אלא מדוקיין דהך דתנן לקמן (דף קנח:) נפל הבית עליו ועל אמו כו' דמשמע דאם מת קודם אמו אין יורשיה בן יורשין ממון האם וביש נוחלין נמי דייקינן לה ממתני דהאשה את בנה והאשה את בעלה מה האשה את בעלה אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף האשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב אבל אילו מתה אם תחלה ואחר כך מת עובר היה מנחיל לאחיו מן האב דלעולם אימא לך דעובר יורש:

ופרכס. העובר אחר יציאת נפשה:

ומשני מידי דהוה אזנב הלטאה. שמפרכסת אחר שחתכוה מן הלטאה ואין בה חיות:

מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר. לעולם אימא לך זימנין דהיא מייטא ברישא ואחר כך עובר ומנחיל העובר לאחיו מן האב דעובר יורש הוא ואע"ג דתירץ רבא לעיל שאני התם דמעיקרא רפויי מרפויי בידיהו ואתא למימר דעובר אינו יורש שיטת גמרא הוא זה אזיל הכא וקא מדחי ליה ואזיל הכא וקא מדחי ליה ולעולם הך משנה דבן יום אחד נוחל ומנחיל לאו למעוטי עובר מדין ירושה אלא למעוטי דאינו ממעט בחלק בכורה וכדמפרש ואזיל שבא לומר דבן יום אחד ממעט בחלק בכורה כגון יעקב שמת והניח שני בנים ראובן ושמעון והניח שנים עשר מנה ראוי הבכור ליטול פי שנים כאחד מן אחיו ויטול ראובן שמנה מנים ושמעון ארבעה מנים נולד לוי בחיי יעקב ומת יעקב בו ביום אחרי לידת לוי נמצא נוטל ראובן ששה ושמעון שלשה ולוי שלשה ומת לוי בו ביום אחרי מיתת אביו דהוה ליה בן יום אחד ומנחיל לאחיו שלשה מנים הראוין לו ובאלו לא יטול ראובן חלק בכורה כנגד שמעון שהרי מכח אחיו לוי הוא יורש נמצא ראובן נוטל שבעה מנין וחצי ושמעון ד' מנין וחצי נמצא שמעונו לידת לוי לראובן חצי מנה מחלק בכורתו ודוקא בן יום אחד אבל אם היה לוי עובר כשמת אביו יעקב ואח"כ נולד לוי אינו ממעט בחלק בכורה אלא בחלק פשיטות כיצד מת אביו נוטל ראובן מן השנים עשר מנים ארבעה מנים בחלק בכורה כאילו אין העובר בעולם שהרי לא הניח יעקב בנים ילודים אלא ראובן ושמעון ושמנה מנים הנותרים יחלקו בין שלשתן ראובן ושמעון ולוי כל אחד יטול שלש מנים חסר שליש וגם אם יחזור וימות לוי יטול אחיו בחלקו נמצא ראובן נוטל ארבעה מנים של חלק בכורה ושלשה מנים חסר שליש חלק פשיטותו ומחצית של חלק לוי דהיינו מנה ושלש סך הכל ח' מנין ואם היו עשרה אחין יחלקו חלק לוי לעשרה חלקים וחלק בכורה לא יזוז מקדמותו:

וילדו לו בעינן. כשנולדו לאב בחייו אמר רחמנא לתת לו פי שנים חלק בכורה על אחיו שכם אחד אבל עובר הנולד לאחר מיתתו של אב לא קרינא ביה וילדו לו ולגבי חלק בכורה כמאן דליתא דמי ויטול הבכור חלק בכור גדול לפי חשבון אותן אחין הנולדים בחיי אביו:

בכור הנולד לאחר מיתת האב. כגון ילדה תאומים או היו ליעקב נשים הרבה ונולד ראובן אחר מיתתו מלאה ויוסף מרחל:

יכיר בעינן. וכיון דנולד בחייו אפילו לא ראהו אביו ולא הכירו מימיו הואיל וראוי להיכרא אין היכרא מעכבת בו כד' זירא דכל הראוי לבילה כו' (לעיל דף פא:):

בפרי"ח:

הא אמר רב שישת:

נוחל בנכסי האם להנחיל לאחיו מן האב.

ודוקא בן יום אחד,

אבל עובר - לא,

מאי טעמא?

קמב, דהוה מ"ית ברישא,

ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב.

למימרא: דהוה מ"ית ברישא!?

והא הוה עובדא ופרסם תלתא פרכוס!

אמר מר בר רב אשי:

מידי דהוה אונב הלטאה שםפרקסת.

מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר:

לומר שםמעט בחלק בכורה,

ודוקא בן יום אחד, אבל עובר לא.

מאי טעמא?

"וילדו לו" (דברים כא, טו) אמר רחמנא.

דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא:

בן שנולד לאחר מיתת אביו - אינו ממעט בחלק בכורה,

מאי טעמא?

"וילדו לו" אמר רחמנא והא ליכא.

בסורא מתנו ה"י.

בפומבדיתא מתנו ה"י:

אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא:

בכור שנולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים,

מאי טעמא?

"יכיר" (דברים כא, יז) והא ליתא. ד"יכיר.

והלכתא:

ככל הני לישני דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא.

457 מי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן הבכור לשינואה

458 מי את הבכור בן השנואה ימיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו מי הוא ראשית אנו לו משפט הבכור

רַקְבִּ"ס

וא"ת משנתינו. דאיתיביה רב נחמן לרב הונא דלעיל האומר אם ילדה אשתי כו':
קרובה אצל בנו. וגמר ומקנה בכל לבו אבל לעובר אחר לא קנה:
בגדתאה. דמן בגדד עיר שנולד בה ובכתבי רב שרירא היא נזכרת:
בי עשרה. לפרסומי למילתא:
והלכתא המזכה לעובר לא קנה. כרבי יוחנן וכגון שאינו בנו אבל המזכה לעובר שבמעי אשתו קנה דדעתו של אדם קרובה אצל בנו:

8. קמב, ב

"האומר: "אם תלד אשתי זכר - יטול מנה", ילדה זכר - יטול מנה".

אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן:
 המזכה לעובר - לא קנה.
 ואם תאמר: משנתינו!
 הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו.

אמר ליה שמואל לרב חנא בגדתאה:
 פוק אייתי לי בי עשרה, ואימר לך באפייהו:
 המזכה לעובר - קנה.

והלכתא:
 המזכה לעובר לא קנה.

9. קמב, ב - קמג, א

רָפְז"ס

נכסי לברי דיהוי ליך מינאי. ולא היתה אשתו מעוברת הלכך לא קנה כדלקמן דכה"ג לא אמרין דעתו של אדם קרובה אצל בנו אלא היכא דמוזכה לעובר שנתעברה אשתו כבר ושוב מצאתי כן בפר"ח:

בריה קשישא. מאשתו ראשונה: **יקנה כחד ברא כו'.** יקנה כאחד מן הבנים העתידים להולד מאשה זו:

אית חולק לטליא במקום בניא. דאף על גב דבניא לא קנו בכח מתנה זו אפילו חלק אחד דהא ליתנהו אפילו עובר דנימא דעתו של אדם קרובה אצל בנו ולא יקנו אלא בתורת ירושה במיתת אביהם אפ"ה בריה טליא קנה בכח מתנה זו חלק אחד מלבד חלקו שירוש עם אחיו:

אית חולק לטליא כנגד אחד מהן. אילו קני דה"ק ויקנה כחד מברא דיהוי לה מינאי ואף על פי שלא יקנו רואין כמה בנים יהיו לה אם הן שלשה בנים מלבד הקשיש חולקין בארבעה חלקים ויטול זה חלק אחד מהן וחוזרין וחולקים שלשה חלקים הנותרים לארבעה ויטול כל אחד חלק אחד בתורת ירושה:

טליא. תינוק גדול כדאמר בפרק המוכר את הספינה (לעיל דף צא:) דאמר (ז) רב נחמן נהירנא כי הוו מטיילין טליא וטליתא כבר שב סרי בשוקא ולא הוו חטאו:

במקום בניא. כשיירשו הבנים את אביהן אית חולק לטליא עמהם לבד ירושתו כדפרישית: **לית חולק לטליא.** אלא חלק ירושה בלבד כדמפרש לקמיה דקני כחמור הוא דקאמר ליה קני כאחד מן הבנים שיהיו לי וכי היכי דאינהו לא קנו שהרי לא היו עדיין אפילו עובר בשעת מתנה איהו נמי לא קנה שנתלית מתנתו במתנת הבנים: **וכרכיש.** הודה לדבריי:

קני כחמור מי קנה. כמו שהחמור לא קנה כן הוא לא קנה הכא נמי כי היכי דבנים העתידים לבא בעולם לא קנו איהו נמי לא קנה:

ההוא דאמר לך ביתהו:

נכסי לבני דיהווי לי מיניך.

אתא בריה קשישא אמר ליה: ההוא גברא מאי תיהוי עליה? אמר ליה: זיל קני כחד מברא.

הגך - ודאי לא קנו, דאכתי ליתנהו.

האי - אית חולק לטליא במקום בניא,

או:

לית ליה חולק לטליא במקום בניא?

רבי אבין ורבי מיישא ורבי ירמיה דאמרי:

אית חולק לטליא במקום בניא.

רבי אבהו ורבי חנינא בר פפי ורבי יצחק נפחא דאמרי:

לית חולק לטליא במקום בניא.

אמר ליה **רבי אבהו לרבי ירמיה:**

הלכתא כוותן או הלכתא כותיכו?

אמר ליה:

פשיטא דהלכתא כוותן, דקשישא מיניכו, ולא הלכתא כותיכו דדרדקי אתון.

אמר ליה:

מידי בקשישותא תליא מילתא? בטעמא תליא מילתא!

וטעמא מאי?

זיל לגביה **רבי אבין דאסברתה ניהליה,**

וכרכיש בה רישיה בי מדרשא.

קמג, א

אזל לגביה,

אמר ליה: אילו אמר ליה: 'קני כחמור' מי קני?!

10. קמג, א

רש"ס

את וחמור. את ובחמה זו תקנו נכסיי: **קנה מחצה**. דהכי אמר ליה אתה וחמור תקנו שניכם הוא מחצה ואתה מחצה ולא אבד האיש חלקו בשביל החמור שלא תלאן זה בזה:

לא קנה ולא כלום. דכיון דבקנין אחד שיתף שניהם לא נגמרה בדעתו להקנות לזה בלא זה כלום וכיון דחמור לא קנה איהו נמי לא קנה:

רב ששת אמר קנה הכל. אדם יודע שאין חמור קונה וגמר בדעתו שמי שיוכל לקנות משניהם יקנה:

כשהוא תורם. קישות אחד מחמשים איכא למיחש דלמא איכא מר בפנימי שבזה טפי מאינד ואין כאן אחד מחמשים במתוק ונמצא תורם מן המר על המתוק הלכך כשהוא תורם מוסיף על המתוק כביצה מקישות אחרת ותורם קישות וכביצה על הארבעים ותשע ואיכא השתא מתוק בתרומה טובא ונמצא תורם מן המתוק על המתוק:

ואמאי את וחמור הוא. שאמר קישות זה יהא תרומה על אלו וכיון דיש בה מר ומתוק כי היכי דמר לא חייל בה תרומה ולא מבטל שם טבל מן המי"ט הכי נמי המתוק ולא יחול עליו שם תרומה אלא מאי אית למימר המתוק קנה הכל ופטר מטבל את המי"ט ולעיל נמי את וחמור אף על גב דחמור לא קנה הוא קנה הכל כי היכי דהכא דמר לא קנה ומתוק קנה הכל:

ומשני שאני תרומה. דמר נמי תרומה מעלייתא הוא כמתוק ואין כאן את וחמור ושניהן קונין זה כזה:

לא תשאו. על התרומה חטא אם תרימו את חלבו מן היפה הא אם תרימו מן הרע תשאו עליו חטא שלא עשית מצוה מן המובחר מן הדיפה:

נשיאות חטא למה. אלא יחזור ויתרום מן היפה:

מעשה בחמש נשים. בפי האיש מקדש והתם מפרש לה רב שפיר אמר רב שמע מינה ממתניתין ארבעה ונקט בידיה תלת שמע מינה המקדש בפירות שביעית מקודשת וש"מ קדשה בגזל אינה מקודשת ואפילו בגזל דידה מדקתני שלהן היתה ושל שביעית היתה טעמא דשביעית דהפקר הוא הא דשאר שני שבוע לא וש"מ אשה נעשית שליח לחבירתה ואפי' במקום שנעשית לה צרה שהרי קבלה אחת על ידי כולן ונתקדשה היא וחברותיה בכלכלה זו ונעשו צרות זו לזו:

אין אחיות מקודשות. דקדושין שאין מסורין לביאה לא הוו קדושין כלל ואפי' בחדא מינייהו:

ואמאי. נכריות מקודשות והא את וחמור הוא הרי מקדש בכלכלה זו כולן חמש נכריות ואחיות וכי היכי דאחיות לא קנו נכריות נמי לא יקנו אלא שמע מינה מה שיש בידו כח לקנות יקנה הכל כרב ששת:

היינו דחזאי רב הונא בר אויא בחלום. ומשום דאמרת לי דמותיב רב אויא תיובתא נתקיים חלומי מיהו לאו קושיא הוא דלאו מי אוקימנא כו' בתמיה:

הראויה מכס. ואין אחיות בכלל ואביי הוא דמוקי לה הכי בקדושין וקיי"ל כרב נחמן דאמר דאת וחמור קנה מחצה והמזכה לעובר לכשתלד קנה כרב נחמן בפירוש רבינו חננאל:

דאיתמר:

"קני בחמור" - לא קנה.

"את וחמור" -

רב נחמן אמר:

קנה מחצה.

ורב המנונא אמר:

לא אמר כלום.

ורב ששת אמר:

קנה הכל.

אמר רב ששת:

מנא אמינא לה?

דתניא:

"רבי יוסי אומר:

אין לך מר בקישות אלא פנימי שבו,

לפיכך נשהו תורם מוסיף על החיצון שבו, ותורם."

אמאי? "את וחמור" הוא!

שאני התם,

דמדאורייתא תרומה מעלייתא היא.

דאמר רבי אילעא:

מנין לתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה?

שנאמר: "ולא תשאו עליו חטא בהדימכם את חלבו ממנו" ⁴⁵⁹ (במדבר יח, לב).

ואם אינו קדוש - נשיאות חטא למה?

מכאן לתורם מן הרע על היפה - שתרומתו תרומה.

אמר ליה רב מרדכי לרב אשי,

מתיב רב אויא תיובתא:

"מעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות,

וליקט אחד בלבלה של תאנים,

ושלהן היתה, ושל שביעית היתה,

ואמר: "הרי בולבן מקודשות לי בכלבלה זאת", וקבלה אחת מהן על ידי בולן.

אמרו חכמים: אין אחיות מקודשות" (קידושין נ).

אחיות הוא דאין מקודשות,

הא נכריות - מקודשות.

ואמאי? "את וחמור" היא!

אמר ליה:

היינו דחזאי רב הונא בר אויא בחלום דמותיב רב אויא תיובתא.

לאו מי אוקימנא - דאמר: "הראויה מכס לביאה תתקדש לי"?

11. קמג, א-ב

רָזָ"ס

קני פלגא. כנגד הבנים היא מחצה והם מחצה:

והיתה לאהרן וגו'. בלחם הפנים כתיב אהרן זה כהן גדול מחצה לכהן גדול ומחצה למשמרת כהנים והך ברייתא במסכת יומא בפרק ראשון (דף יז:): דתנן התם גבי כהן גדול מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש ותניא בגמרא ונוטל חלה אחת משתי חלות של עצרת ארבע או חמש ממעשה לחם הפנים רבי אומר לעולם חמש שנאמר והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו והתם מפרש למה אינו נוטל שש דהאיכא י"ב חלות שתיים מערכות שש המערכת ומכאן אנו למדין דהמזכיר יחיד אצל מרובין לענין מתנה נוטל כנגד המרובין:

חלוקה הוא. בכלל שאר כהנים אע"ג דלא גלי ביה קרא שלא כתב אהרן אלא והיתה לכהנים היה חולק עמהן:

דמי כלילא. כתר מלכות:

דשדו בי קיסור. הטיילו על אלו לעשותה: **אבולי ואיסטרוגי.** עשירים ושרים כדגרסינן (במגילה דף טו.) במדכי והמן זה בא בפרוזבולי וזה בא בפרוזבוטי נציבים ומצב פלשתיים מתרגמינן איסטרוגי (שמואל א יד מלכים א ד):

ואיסטרוגי פלגא. אע"ג דאבולי עשירים יותר:

אבולי הו כתיבי. בכתב של מלך ליתן הכל אלא שאיסטרוגי מסייעי להו פורתא:

השתא דקא כתבי כו'. להוסיף על מה שהיו רגילין ליתן נכתבו עתה:

מתיב ר' זירא. לרב יוסף: האומר הרי עלי מנחה מאה עשרון להביאם בשני כלים מביא ששים בכלי אחד ומי בכלי אחד ט'. הרי זה שפירש מאה עשרון בשני כלים כגון זה שאמר לך ולבניך ולא קתני חמשים בכלי וחמשים בכלי אלא דיעבד אבל לכתחלה לא אלא מביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד וקשיא לרב יוסף דאמר מחצה:

ופריק התם אנו סהדי דלקרבן גדול קא מכיין. לאתויי בכלי אחד והאי דקאמר שני כלים ולא קאמר מאה עשרון להביא בכלי אחד משום דידע דלא אפשר לאתויי בכלי אחד יותר מששים עשרון דתנן בפרק המנחות והנסכים (מנחות דף קג:) מתנדב אדם מנחה של ששים עשרון ומביא בכלי אחד ואם אמר הרי עלי ס"א מביא ס' בכלי אחד ואחד בכלי אחד שכן הצבור מביאין ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת ששים ואחד דיו ליחיד שיהא פחות מן הצבור אחד אי"ר שמעון והלא אלו לכבשים ואלו לפרים ואינו נבללין זה עם זה אלא עד ששים יכולין לבלול כו':

והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה כו'. משום דבכולי גמרא רבה ורב יוסף הלכתא כרבה איצטריך למימר דהלכתא כרב יוסף בהני תלת:

בשדה. בפרק השותפין (לעיל דף יב:) גבי ההוא גברא דזבן ארעא אמצרא דבי נשא ותלת מילי קאמר רב יוסף התם: **ענין.** בפרק יש נוחלין קנין אימתי חוזר רב יוסף אמר כל זמן שעסוקים באותו ענין ואית דגרס קנין:

ומחצה. היינו הך דא"ר יוסף קנאי פלגא:

ההוא דאמר לה לדביתהו: "נכסיי לך ולבניך",

אמר רב יוסף:
קנתה מחצה.

ואמר רב יוסף:
מנא אמינא לה?
דתניא:

"דבי אמר:

"והיתה לאהרן ולבניו"⁴⁶⁰ (ויקרא כד, ט).

מחצה - לאהרן,

מחצה - לבניו".

אמר ליה אביי:

בשלקמא התם אהרן בר חלוקה הוא,

להכי פרט ביה רחמנא למשקל פלגא

אשעה לאו בת ירושה היא - דיה שתטול כאחד מן הבנים!"

איני?

והא עובדא הוה בנהרדעא,

ואגביה שמואל פלגא!

בטבריא, ואגביה רבי יוחנן פלגא!

ותו, כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר:

ההוא דמי כלילא דשדו דבי מלכא אבולי ואיסטרוגי.

אמר רבי: ניתבו אבולי פלגא ואיסטרוגי פלגא!

הכי השתא?!

התם מעיקרא כי הוון כתבי - אאבולי הוון כתבי, ואיסטרוגי הוון מסייעי בהדיהו,

וידע מלכא דהוון קא מסייעי,

השתא מאי דקא כתבי אאבולי ואיסטרוגי, למימרא דהני פלגא והני פלגא.

מתיב רבי זירא:

"האומר: 'הרי עלי מנחה מאה עשרון להביא בשני כלים'

מביא ששים בכלי אחד, וארבעים בכלי אחד.

קמג, ואם הביא חמשים בכלי אחד, וחמשים בכלי אחד - יצא."

"אם הביא" - אין,

לכתחלה - לא!

ואי סלקא דעתך: כל כי האי גוונא, פלגא ופלגא הוא, אפילו לכתחלה נמי!

הכי השתא?!

התם - אנו סהדי דהאי גברא מעיקרא לקרבן גדול קא מכיין,

והאי דקאמר בשני כלים דידע דלא אפשר לאתויי בכלי אחד,

כמה דאפשר לאתויי מיתנין.

והלכתא כוותיה דרב יוסף: בשדה (ב"ב יב, ב),

ענין (ב"ב קיד, א),

ומחצה.

12. קמג, ב

רש"ס

פיסקי דשיראי. חתיכות מעיל וסתם שלח לחלק לבני ביתו : **הראוין לבנים.** מלבושי זכר : **לכלתיה שדר.** ולא לבנותיו ודוקא דאינסיבא בנתיה שאינה מוטלת עליו ירושלמי בפי שני דייני גזירות מי ששלח למדינת הים ואמר יתנו אלו לבניו בנותיו בכלל ואם בשעת מיתה אמר אלו לבניי אין הבנות בכלל : **הוא דאמר להו.** בשעת מיתה : **נכסיי לבניי.** ולא היה לו אלא בן אחד זכר וגם בנות היו לו ובעי גמרא מי קרו אינשי לברא יחידאה בניי לשון רבים וא"כ כל נכסיו נתן לבנו ואין הבנות בכלל או לא ויחלקו הבנות עמו : **ובני דן חושים.** אלמא בן אחד קרי לשון רבים : **כחושים של קנה.** שגדלים הרבה ביחד בלע"ז טרוק"ש אי נמי עלי קנים או קשרי הקנים קרוין כן : **ובר ברא.** בן של אותו בן או של אחר שמת : **מי קרו אינשי לבר ברא ברא.** ולפיכך אמר נכסיי לבניי לשון רבים ויחלקו ביניהם או לא קרו ליה ברא והאי דקאמר לשון רבים היינו כדאמרן לעיל ובני פלוא אליאב : **מותר בבני בנים.** אבל לענין פריה ורביה חשיבי כבנים בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סב :) :

ההוא דשדר פיסקי דשיראי לביתיה.

אמר רבי אמי:

הראוין לבנים - לבנים,

ראוין לבנות - לבנות.

ולא אמרן אלא דלית ליה פלגא,

אבל אית ליה פלגא - לכלתיה שדר.

ואי בנתיה לא נסיבן - לא שבק בנתיה ומשדר לכלתיה.

ההוא דאמר להו: "נכסיי לבניי".

הנה ליה ברא וברתא - מי קרו אינשי לברא בניי, ולסלוקי לברתא מעישור קאתי,

או דלמא:

לא קרו אינשי לברא בניי, ולמושקה לברתא במתנה קאתי?

אמר אביי:

תא שמע:

"ובני דן חשיים" (בראשית מו, כג).

אמר ליה רבא:

דלמא כדתנא דבי חזקיה:

"שהיו מרובין בחושים של קנה!"

אלא אמר רבא:

"ובני פלוא אליאב" (במדבר כו, ח).

רב יוסף אמר:

"ובני איתן עזרוה" (דברי הימים א ב, ח).

ההוא דאמר להו: "נכסאי לבנאי",

הנה ליה ברא ובר ברא.

קרו אינשי לבר ברא: "ברא",

או לא?

רב חיבא אמר:

קרו אינשי לבר ברא "ברא".

מר בר רב אשי אמר:

לא קרו אינשי לבר ברא "ברא".

תנא כוותיה דמר בר רב אשי:

"המוזר הנאה מבנים - מותר בבני בנים".

13. קמג, ב - קמד, א

רפז"ס

מתני'

השביחו הגדולים את הנכסים.

סתם בעודן בתפוסת הבית:

השביחו לאמצע. ויטלו קטנים

כגדולים וכדמפרש בגמרא

ששבחו הנכסים מחמת נכסים:

ואם אמרו גדולים לקטנים.

בפני עדים או אמרו לבית דין או

בצבור ראו מה שהניח לנו אבא

ומזומנים אנו לחלוק ומה

שנשביח נשביח מחלקנו

ונתעצלו ב"ד לחלוק אז השביחו

לעצמן:

וכן האשה. שמת בעלה ובגמרא

מוקי לה באשה יורשת: ואם

אמרה ראו מה שהניח לי בעלי

הריני עושה ואוכלת השביחה

לעצמה. והוא דלא שקלה מזוני

דאי שקלה מזוני לא דתנן

אלמנה נזונת מנכסי יתומין

ומעשה ידיה שלהן (כתובות דף

צה:):

גמ'

לא שנו. דהשביחו לאמצע:**אלא ששבחו נכסים מחמת****נכסים.** לא טרחו ולא הוציאו

משלהם כלום אלא מנכסי

אביהן שכרו פועלים והשביחו

הנכסים:

מחמת עצמן. שחפרו ונטעו

ושכרו משלהם ולא משל אביהם

אז השבח לעצמן:

אודייני. בור וכיסויו ושוכרין

אותו להשקות שדות ממימיו:

מחמת עצמו הוא. שמשמרין

אותו הגדולים וצריכין לעמוד

על גביו פן יהיה הפקר לכל

שואבי מים:

דלנטירותא עבידא. אינן צריכין

להוציא משלהן כלום עליו אלא

לשמרו וגם הקטנים יכולין

לשמרו:

משנה

הניח בנים גדולים וקטנים,**השביחו גדולים את הנכסים - השביחו לאמצע.****אם אמרו: ראו מה שהניח אבא הרי אנו עושין ואוכלים - השביחו לעצמן.****וכו האשה שהשביחה את הנכסים - השביחה לאמצע.****אם אמרה: "ראו מה שהניח לי בעלי, הרי אני עושה ואוכלת" - השביחה לעצמה.**

גמרא

אמר רב חביבא בריה דרב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא:

לא שנו אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים,

אבל שבחו נכסים מחמת עצמן - השביחו לעצמן.

איני?

והא אמר רבי חנינא:

קמד, א אפילו לא הניח להם אביהם אלא אודייני - השכר לאמצע.

והא אודייני מחמת עצמו הוא!

שאני אודייני, דלנטירותא הוא דעבידא,

ואפילו קטנים נמי מצו מנטרי לה.

רפ"ט

עבד בהן עיסקא. וחשיב ליה שבת נכסים מחמת נכסים הואיל ואין צריך טורח כל כך אלא לקנות ולמכור:

לא שביק גירסיה וטרח לאחריני. וכמי שאמר ראו מה שהניח לנו אבא דמי ושמעני מהכא דכל היכא דמאן דהוא כמו רב ספרא אע"ג דלא אמר לעצמי אני עושה כמאן דאמר דמי והשביח לעצמו:

אשה מאי עבידתה. או תטול כתובתה ותלך לה או תטרח קמי יתמי ותהיה ניזונת ומעשה ידיה שלהן ואין לה להשתכר בממון היורשים:

באשה יורשת. כגון שנשא ראובן בת שמעון ומתו וירשו בני ראובן ובת שמעון את נכסי יעקב אבי אביהן או כגון בת בין הבנות או בת הבן בין הבנים דינה כדין האחין או שאמר בעלה תטול אשתי כאחד מן הבנים אם השביחה את הנכסים פירשה לעצמה לא פירשה השבח לאמצע ואלמנה שאמרה בב"ד ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה והוא דלא שקלא מזוני דאי שקלא מזוני הא תנן (ף) אלמנה ניזונת מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן הלכך אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטין שאין בהן כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי ונתעצלו ב"ד או יורשין להשביעה על כתובתה אפילו השביחה אלף ככר השביחה לעצמה אבל אם השביחה הנכסים סתם תטרוף כתובתה והמותר ליורשין ואע"פ שלא נשתייר מבעלה אפילו רביע כתובתה:

אחולי אחלה. וחזרה בה ממנה שאמרה תחלה הריני עושה ואוכלת קא משמע לן:

14. קמד, א

"אמרו: 'ראו מה שהניח אבא הרי אנו עושין ואוכלין' - השביחו לעצמן."

רב ספרא שבק אבונה זוזי,
שקלינהו עבד בהו עיסקא.
אתו אחי תבעוהו בדינא קמיה דרבא,
אמר להו: רב ספרא גברא רבה הוא, לא שביק גירסיה וטרח לאחריני.

"האשה שהשביחה את הנכסים - השביחה לאמצע."

אשה בנכסי יתמי מאי עבידתה!?

אמר רבי ירמיה:
באשה יורשת.

פשיטא!

מהו דתימא: כיון דלאו דרבה למטרח,
אף על גב דלא פריש כמו דפריש דמי,
קא משמע לן.

"אם אמרה: 'ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת' - השביחה לעצמה."

פשיטא!

מהו דתימא: כיון דשביחא לה מילתא, דאמרי: קא טרחא קמי יתמי, אחולי אחלה,
קא משמע לן.

15. קמד, א

רז"ס

קנאו. הבן לאותו הבית תקנת חכמים היא והלכתא בלא טעמא כדלקמן ובמס' גיטין מוקמינן לה כגון שיש לאביו בעיר בית אחר לדור בו:
ודוקא גדול כו'. דבכי האי גוונא חביב ליה טפי וגמר ומקני ליה:
ייחד לו בית ועלייה. כלומר ייחד לו האב לבנו בית שיש עלייה על גביו:
אכסדרה. לפני הבית ופותרחין בו חלוונות ודרך אכסדרה נכנסים לבית:
שני בתים כו'. אם תמצא לומר בית ואכסדרה קנה היינו משום דאכסדרה משועבד לבית אבל שני בתים זה לפניו מזה מהו:
אוצרו בתוכו. הלכך בית לא קנה דכיון דמשתמש האב בבית לא הוציאו מחזקתו ולא מקני ליה לבנו:
עציצא דהרסנא. כלי מלא דגים מטוגנים בשמן:
אשישא דמשחא. כוס מלא שמן:
שווינהו רבנן. הם תקנו את הדברים כך אף על פי שאינו דין תורה כי מדה ומדה הם:
חדא הא. המשיא אשה לבנו ותקנת חכמים היא לכבוד החתן שגנאי הדבר לשאת אשה ואין מקום לדור בו:
אפוטרופא. דאנן סהדי דלא עקר נחלת הבנים ולא נתכוין אלא שיכבדוהו הבנים מתוך שאוכלין על ידה:
במעמד שלשתן. נפקד ומפקיד ומקבל מתנה:
קנה. כך תקנו חכמים לפי שהדבר תדיר הוא בין הבריות ולא הזקיקו חכמים להקנות בקנין ובעדים:

אמר רבי הנינא:

המשיא אשה לבנו גדול בבית - קנאו.
 ודוקא גדול,
 ודוקא בתולה,
 ודוקא אשתו ראשונה,
 ודוקא שהשיאו ראשון.

פשיטא ייחד לו אביו בית, ועלייה - "בית" קנה, "עלייה" לא קנה.
 בית ואכסדרה, מהו?
 שני בתים זה לפניו מזה, מהו?

תיקו.

מיתבי:

"ייחד לו אביו בית וכלי בית" - "כלי בית" - קנה, "בית" - לא קנה!"

אמר רבי ירמיה:

כגון שהיה אוצרו של אביו מונח שם.

נהרדעי אמרי:

אפילו שובכא דיוני.

רב יהודה ורב פפי אמרי:

אפילו עציצא דהרסנא.

מר זוטרא אנסביה לבריה, ותלא ליה סנדלא.

רב אשי נסביה לבריה, ותלא ליה אשישא דמשחא.

אמר מר זוטרא:

הני תלת מילי שוינהו רבנן פהלכתא בלא טעמא:

חדא - הא.

אידיך - דאמר רב יהודה אמר שמואל:

הכותב כל נכסיו לאשתו - לא עשאיה אלא אפוטרופא.

אידיך - דאמר רב: "מנה לי בידך, תנהו לפלוני",

במעמד שלשתן - קנה.

רפ"ס

16. קמד, ב

קמד, ב משנה

אחיין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות - נפל לאמצע.
 חלה ונתרפא - נתרפא משל עצמו.

גמרא

תנא:

"האי אומנות" - לאומנות המלך."

תנו רבנן:

"אחד מן האחין שמינוהו גבאי, או פולמוסטוס,
 אם מחמת האחין - לאחין,
 אם מחמת עצמו - לעצמו."

"אם מחמת אחין - לאחין" - פשיטא!

לא צריכא דחריף טפי.

מהו דתימא: חורפיה גרים ליה,
 קא משמע לן.

תנו רבנן:

"אחד מן האחין שנטל מאתים וזו ללמוד תורה או ללמוד אומנות -
 יכולין האחין לומר לו: "אם אתה אצלנו - יש לך מזונות.
 אם אין אתה אצלנו - אין לך מזונות".

וליתבו ליה כל היכא דאיתיה!

מסייע ליה לרב הונא,

דאמר רב הונא:

ברכת הבית ברובה.

וליתבו ליה לפי ברכת הבית!

הכי נמי.

מתני'

הכי גרסינן בסדר המשנה אחין
 השותפין שנפל אחד מהן
 לאומנות. אומנות המלך
 שמחמת אביו נפל לאומנות זו
 שכן מנהג המלך מעמיד מבית זו
 מוכס חדש אחד ומבית זו חדש
 אחד וכן מכל בתי העיר:
 נפל לאמצע. כל זמן שקנו
 בתפוסת הבית הריוח לאמצע
 שהריוח זה באומנותו:
 חלה. בפשיעה כדמפרש בגמרא:

גמ'

תנא אומנות המלך. וטעמא
 כדפרישית אבל אומנות אחרת
 שנפל בה מעצמו הריוח שלו:
 או פולמוסטוס. שוטר ורבינו
 חננאל פי' פולמוסטוס לוחם
 מלחמות בלשון יון:
 מחמת אחין. כמנהג העיר לקחת
 מכל בית שוטר אחד לפי הזמן
 הקבוע או לחדש או לשנה:
 מחמת עצמו. מחמת חשיבותו
 ומחמת חריפותו:
 ברכת הבית ברובה. שאילו היה
 דר עמהן היה הבית מתברך
 בגללו:
 וליתבו ליה. קצת מזונות
 ויפחתו לו לפי חסרון ברכת
 הבית בגללו שאין דר עמהם:

רָצוּס

צנים פחים. לישנא דקרא צנים פחים בדרך עקש הצנה והקור פח ומוקש בדרך עקש כי בידו הדבר תלוי להשמר מן הצנה ויש מפרשים צנים פחים קור וחום:

17. קמד, ב

"חלה ונתרפא - נתרפא משל עצמו".

שלח רבין משמיה דרבי אלעא:
לא שנו אלא שחלה בפשיעה, אבל באונס - נתרפא מן האמצע.

היכי דמי "בפשיעה"?

בדרבי חנינא,

דאמר רבי חנינא:

הכל בידי שמים,

חוץ מצנים פחים,

שנאמר: **"צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם"** (משלי כב, ה).

18. קמד, ב - קמה, א

רפ"ס

מתני'

ה"ג האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב. ששלח האב את אחד מבניו לשמוח את החתן ובידו דורות שכן דרך שושבינות נוטל דורון לשמחת חופת חבירו ואוכל עמו וזה יחזיר לו כמו כן כשישא אשה כדתניא לקמן (דף קמה.) ה' דברים נאמרו בשושבינות רעה דוד (ש"ב טו) מתרגמינן שושבינא דדוד:

חזרה שושבינות. כשיחזור זה הבן וישא אשה וזה יחזיר שושבינותו חזרה לאמצע:

נגבית בב"ד. כדין מלוה אביהם ובגמי' פריך עלה ומשני לה נגבית בבית דין כדין מלוה: **אבל השולח לחבירו.** בלא חופה אי נמי בחופתו ואינו הולך לאכול שם ולשמוח עמו בחופתו אין זה דין שושבינות אלא מתנה בעלמא וגמילות חסד ואינה נגבית בב"ד:

גמ'

ורמינהי שלח לו אביו שושבינות. כלומר שלח על ידו ולצרכו שהוא יאכל וישמח עמו דהא לקמן מפליג בין שלח אביו שושבינות לשלח לו אביו שושבינות:

חוזרת לו. לאותו הבן ולא לאמצע כדקתני מתניתין וקשיא למתניתין דסבירא ליה להאי תנא דכיון דשלח האב על יד זה הבן חפץ הוא שלו לבדו יחזיר שושבינות ולא לשאר בניו:

חוזרת מן האמצע. דמצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן:

נשתלחה לאביו תנן. כדמתרץ לה ואזיל וחוזרת לאמצע דמתניתין היינו חוזרת מן האמצע כדמפרש ואזיל אבל היכא דשלח אביו שושבינות ע"י בנו לאחרים מודה תנא דמתני' דחוזרת לאותו הבן לבדו כברייתא:

חזרה. לגבות:

רבי אסי אמר. לעולם מתני' כדקתני שהאב שלח שושבינות לאחרים וכשהיא חוזרת חוזרת לאמצע וכי' וברייתא דקתני חוזרת לאותו הבן לבדו לא קשיא מתני' בסתם ששלח סתם ע"י אחד מבניו ולא פירש דלדעת בן זה שלח הלכך חוזרת לאמצע אבל הברייתא במפרש השושבינות תחזור לאותו הבן הלכך חוזרת לו ואינה חוזרת לאמצע:

כדתניא שלח לו אביו שושבינות. כלומר נתן לו אביו מעות ושלחו לעשות שושבינות כשחוזרת חוזרת לו לבדו אבל שלח אביו שושבינות סתם ולא ייחד לאחד מבניו אף על פי שעל ידי אחד מבניו שלח אינה חוזרת לו לבדו אלא לאמצע:

ושמואל אמר. לעולם כדקתני ברייתא דהאב השולח שושבינות על יד אחד מבניו חוזרת לאותו הבן לבדו ומתניתין דקתני חוזרת לאמצע ה"מ שמת הבן שנשתלחה שושבינות על ידו ורוצה היה לחזור לו אלא שמת וייבם אחד מן האחרים את אשתו ורחמנא אמר יקום על שם אחיו לנחלה ודינו היה ליטול השושבינות במקום אחיו אי לאו דקרייה רחמנא בכור כדכתיב והיה הבכור וגו' ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ואמרין לקמן דאין בכור נוטל פי שנים הלכך חוזרת לאמצע לכל האחין:

ומקשה גמרא מכלל דאידיך. אותו שנשתלחה לו שושבינות על ידי זה הבן שמת בעי שלומי בתמיה וכי יש לו לשלם שושבינות לירשי שושבינו שמת והלא יכול לומר תנו לי שושביני ואשמח עמו ואוכל בחופתו כמו ששמח גם הוא ואכל בחופתי וכיון שמת נפטרתי מלשלם שכן מנהג שושבינות להביא דורון ולאכול עמו בחופתו:

מקום שנהגו להחזיר קדושין. אחר מיתת האשה בימי אירוסין כדמפרש ואזיל:

תנו לי בעלי. כלומר אני מזומנת להשלים תנאי קדושי דהיינו נשואין ואין העיכוב תלוי בי:

אמר רב יוסף. בעלמא אמרי' תנו לי שושביני ואשמח עמו כדקאמרת אבל הכא במאי עסקינן כגון ששמח ואכל עם המת בחופתו אותו שחיב לו השושבינות ונתחייב השושבין מיד לפרעו אחרי ששמח עמו אלא שמת וייבם אחיו את אשתו שושבינות זו ראויה היא ותחזור לאמצע דרך שושבינות אוכל עמו ואח"כ מביא הדורון:

משנה

האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב, חזרה שושבינות - חזרה לאמצע, שהשושבינות נגבית בבית דין. אבל השולח לחבירו כדי יון וכדי שמו - אין נגבית בבית דין, מפני שהן גמילות חסדים.

גמרא

ורמינהי:

"שלח לו אביו שושבינות, כשהיא חוזרת חוזרת לו. נשתלחה לאביו שושבינות, כשהיא חוזרת - חוזרת מן האמצע!"

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן:

כי תנן נמי מתניתין: "נשתלחה לאביו" תנן.

והא "אחיו שעשו מקצתן שושבינות" קתני!

תני: למקצתן.

והא "חזרה שושבינות" קתני!

הכי קאמר: חזרה לגבות - נגבית מאמצע.

רבי אסי אמר:

לא קשיא:

כאן - בסתם.

כאן - במפרש.

כדתניא:

"שלח לו אביו שושבינות - כשהיא חוזרת חוזרת לו. שלח אביו שושבינות סתם - כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע."

ושמואל אמר:

הכא - ביבם עסקינן,

שאינו נוטל בראוי כבמוחזק.

מקלל דאידיך מושלם?

לימא: "תנו לי שושביני ואשמח עמו!"

מי לא תניא:

"מקום שנהגו להחזיר קדושין - מחזירין,

מקום שנהגו שלא להחזיר - אין מחזירין."

ואמר רב יוסף בר אבא אמר מר עוקבא אמר שמואל:

לא שנו אלא שמתה היא,

אבל מת הוא - אין מחזירין,

מאי טעמא?

יכולה היא שתאמר:

קמה,א "תנו לי בעלי ואשמח עמו",

הכא נמי ימא: "תנו לי שושביני ואשמח עמו!"

אמר רב יוסף:

הכא במאי עסקינן:

כגון ששמח עמו שבעה מי משתה, ולא הספיק לפרוע עד שמת.

19. קמה, א

רָצוּס

לימא תנו לי בעלי ואשמח עמו
תנאי היא. למר מחזירין
קדושין אם מת הארוס ולמר
אין מחזירין:

בתולה גובה מאתיים. אם מת או
גירשה ובדכתב לה מן האירוסין
דהיכא דלא כתב לה בעיא היא
בכתובות (דף פט:): ולא
איפשיטא:

מקום שנהגו להחזיר קדושין
מחזירין. לקמיה מפרש לה
ואזיל:

ר' יהודה הנשיא אומר כו.
לקמן פריך עלה:

דהדר ביה איהו. חוזר בה ורוצה
לגרשה הלכך תטול כתובתה
מלבד קדושין והוא הדין אם
מת הוא כדמפרש ואזיל ומשום
דמיבעי ליה לפרושי באנפי
נפשיה טעמא דמת הוא משום
תנו לי בעלי ואשמח עמו נקט

הכא לישנא דהדר ביה איהו:
דמית הוא כולי עלמא לא פליגי.
דאינה מחזרת קדושין דמציא
אמרה תנו לי בעלי ואשמח עמו
כדאוקמה רב יוסף בר אבא
לברייתא דלעיל:

לטיבועין ניתנו. שאם תמות
ולא יזכה לישאנה יהיו אבודין
ולא יחזרו לו:

ופרכין והא מקום שנהגו
להחזיר מחזירין קתני.
במילתיה דר' יהודה הנשיא
והיכי מוקמת לה לדידה
דלטיבועין ניתנו:

הכי קאמר. רבי יהודה:
סבלונות ודאי. בההוא מודינא
לך דבמנהגא תליא מילתא והוא
תכשיטים ששולח לארוסתו
לאחר שקדשה אבל קדושין
ודאי לטיבועין ניתנו:

והני תנאי. דלקמן כי הני תנאי
דלעיל דפליגי בקדושין לטיבועין
ניתנו:

בככר. כסף היינו כ"ה מנה:

["מקום שנהגו להחזיר קדושין - מחזירין,

מקום שנהגו שלא להחזיר - אין מחזירין".

ואמר רב יוסף בר אבא אמר מר עוקבא אמר שמואל:
לא שנו אלא שמתה היא,

אבל מת הוא - אין מחזירין,

מאי טעמא?

יכולה היא שתאמר: "תנו לי בעלי ואשמח עמו"].

לימא: "תנו לי בעלי ואשמח עמו" תנאי היא?

דתניא:

"המאָרס אַת האָשה,

בתולה - גובה מאתיים,

ואלמנה - מנה.

מקום שנהגו להחזיר קדושין - מחזירין,

מקום שנהגו שלא להחזיר קדושין - אין מחזירין,

דברי רבי נתן.

רבי יהודה הנשיא אומר:

באמת אמרו: מקום שנהגו להחזיר - מחזירין,

מקום שנהגו שלא להחזיר - אין מחזירין".

רבי יהודה הנשיא היינו תנא קמא!

אָלא לאו "תנו לי בעלי ואשמח עמו" איכא בינייהו,

וחסורי מחסורא והכי קתני:

"המאָרס אַת האָשה,

בתולה - גובה מאתיים,

ואלמנה - מנה.

פמה דברים אמורים: דהדר ביה איהו.

אבל מתה:

מקום שנהגו להחזיר - מחזירין,

מקום שנהגו שלא להחזיר - אין מחזירין.

ודוקא שמתה היא,

אבל מת הוא - אין מחזירין,

מאי טעמא?

יכולה היא שתאמר: "תנו לי בעלי ואשמח עמו".

ואתא רבי יהודה הנשיא למימר:

באמת אמרו: בין מת הוא ובין מתה היא, מקום שנהגו להחזיר - מחזירין,

מקום שנהגו שלא להחזיר - אין מחזירין,

ולא מציא אמרה: "תנו לי בעלי ואשמח עמו"!

לא, דכולי עלמא יכולה שתאמר: "תנו לי בעלי ואשמח עמו".

ודמית הוא - כולי עלמא לא פליגי.

כי פליגי שמתה היא, והכא בקדושין לטיבועין ניתנו קא מיפלגי,

רבי נתן סבר: קדושין לאו לטיבועין ניתנו.

ורבי יהודה הנשיא סבר: קדושין לטיבועין ניתנו.

והא "מקום שנהגו להחזיר - מחזירין" קתני!

הכי קאמר: וסבלונות, ודאי מקום שנהגו להחזיר - מחזירין.

והני תנאי פהני תנאי,

דתניא:

"קדושה בככר,

רָצוּס

בתולה גובה כו'. לקמן מיפרשא כולה:

בתולה גובה מאתים זוז. דהיינו שני מנין והיינו חמשים שקל כמוהר הבתולות מלבד קדושין תטול כתובתה:

ככר. כ"ה מניס מנה כ"ה שקלים שקל ד' דינר דהיינו ד' זוזים:

ר' יהודה אומר בתולה גובה מאתים. מן הככר של קדושין ומחזרת השאר לארוסה:
רבי יוסי אומר. לקמיה מפרש לה:

אילימא שמתה. היא ומשום הכי קאמר ר' יהודה מחזרת לו את השאר דקדושין לאו לטיבועין ניתנו:

אלא בשמת הוא. והלכך גובה כתובתה כדין אלמנה ואמאי קמחזרת לר' יהודה את השאר והא אוקימנא לעיל יכולה היא שתאמר תנו לי בעלי ואשמח עמו:

שזינתה. תחת ארוס [שלה] ובאה לגבות כתובתה כשיגרשנה בעלה:

מישרא שריא ליה. כדנפקא לן בסוטה (דף ב:) מוהיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ואם בא לגרשה שלא כדין למה תחזיר את השאר:

שנאנסה. ואסורה לו כדנפקא לן (כתובות דף נא:) מוהיא לא נתפשה הא יש לך אחרת אע"פ שנתפשה אסורה ואיזו זו אשת כהן וכיון דלא פשעה לא הפסידה כתובתה לד"ה אבל בקידושיה פליגי:

ר' יוסי מספקא ליה. והווי קדושין ממון המוטל בספק וחולקין ומחזרת לו את החצי או חושבת בכתובתה ותטרוף ממנו מותר כתובתה הלכך קידשה לאלמנה בכי שקלים דהיינו שמונים זוזים המ' זוזים צריכה להחזיר לו וחושבת בכתובתה והוא נותן לה לי חצאי שקלים דהיינו ס' זוז הרי נתקבלה האלמנה ק' זוז דהיינו מנה בכתובתה:

קדשה בל' שקלים. דהיינו מאה ועשרים זוז חציים תחשוב בכתובתה דהיינו ס' זוז וארבעים החסרים לה הוא יתן עשרים חצאי שקל דהיינו מ' זוז: נראה בעיני דה"ג אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן בכל מקום שנהגו להחזיר מחזירין. היכא דמתה אשה:

בתולה - גובה מאתים,

ואלמנה - מנה,

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר:

בתולה - גובה מאתים,

ואלמנה - מנה,

ומחזרת לו את השאר.

רבי יוסי אומר:

קדשה בעשרים - נותן לה שלשים חצאין,

קדשה בשלשים - נותן לה עשרים חצאין."

במאי עסקינן?

אילימא שמתה - מי אית לה כתובה!?

ואלא, שמת הוא - אמאי מחזרת לו את השאר? ונימא: "תנו לי בעלי ואשמח עמו"!

ואלא, באשת ישראל שזינתה,

ובמאי?

אי ברצון - מי אית לה כתובה?

ואלא באונס - מישרא שריא ליה!?

ואלא, באשת כהן שנאנסה.

ובקדושין לטיבועין ניתנו קמיפלגי,

רבי מאיר סבר: קדושין לטיבועין ניתנו,

ורבי יהודה סבר: לא לטיבועין ניתנו.

ורבי יוסי: מספקא ליה, אי לטיבועין ניתנו,

אי לא,

והלכך, קדשה בעשרים - נותן לה שלשים חצאין.

קדשה בשלשים - נותן לה עשרים חצאין.

20. קמה, א

רָזָנ"ס

מוהרי הדרי. ששולח אחר קדושין והן סבלונות הדרי במיתת האשה ונראה בעיני דתרי גווני נינהו מוהרי וסבלונות דהא גבי סבלונות נמי הכי פסקינן לה לקמן גבי מתניי דסבלונות ותרי זימני למה לי וי"ל דמוהר הוא ממון שמקדים לה עתה בימי אירוסין שיהא כותב בכתובתה כשתנשא לו ולהכי מיקרי מוהר:

גזירה שמא יאמרו. קדושי טעות היו ולכך חזרו ונמצאו קדושין תופסין באחותה ומותרת לו:

איכא דשמע. בהחזרת קדושין: ולא שמע בהא. בגט הלכך קדושין לא הדרי:

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: בכל מקום שנהגו להחזיר - מחזירין.

ותרגומא: נהרדעא.

שאר בכל מאי?

רבה ורב יוסף דאמרי תרנויהו:

מוהרי - הדרי,

קדושי - לא הדרי.

אמר רב פפא:

הלכתא:

בין שמת הוא, בין שמתה היא, והדר ביה הוא - מוהרי הדרי, קדושי לא הדרי. הדרא בה איהי - אפילו קדושי נמי הדרי.

אמימר אמר:

קדושי לא הדרי,

גזירה שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה.

רב אשי אמר:

גיטה מוכיח עליה.

והא דרב אשי בדותא היא,

דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא.

21. קמה, א-ב

רפ"ט

וחוזרת בעונתה. כשישא זה אשה יחזיר לו שושבינותיו ולא קודם:

ואין בה משום רבית. אם הרבה לו בדורון יותר:

ואין שביעית משמטתה. אם עברה שביעית בינתיים קודם שחזר זה ונשא גם הוא אשה:

ואין בכור נוטל פי שנים. היכא דחוזרת לאמצע כדתניא לעיל:

נגבית בב"ד מ"ט מפני שהיא כמלוה. ה"ג לה ובספרים כתוב נגבית בב"ד וחוזרת בעונתה מ"ט מפני שהיא כמלוה דלדעת כן הלווה שיחזיר לו בעונת שמחתו ופרעון הולך אחר קביעות זמן שקבע לו המלוה:

דלא אדעתא דרבית יהיב ליה. שאם רצה פוחת לו אלא מתוך שמחת ריעות הרבה בדורון:

דלא קרינא ביה לא יגוש. שאינו יכול לדחוקו בב"ד בשביעית שהרי לא הגיע זמנו עד שישא הוא אשה ויחזיר לו אז דאינה נגבית אלא בב"ד בעונתה כדאמרינן במסכת מכות (דף ג:) המלוה את חברו לעשר שנים אין שביעית משמטתו אף זה לא הגיע זמנו עד לאחר שביעית הלכך בשביעית אכתי לא מטא זמניה שיוכל לנוגשו דעדיין לא נשא אשה:

דהוי ליה ראוי. ופסקינן הלכתא בפרק יש נוחלין (לעיל דף קכה:) אין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות:

הוה במתא. אותו שעליו להחזיר שושבינות הוה בעיר כשנשא שושבינו אשה ולא בא לשמחתו: איבעי ליה למיתי. ונגבית בב"ד: קול טבלא. אשקלניא בלעז שהיו משמיעין קול לבא לשמוח עם החתן:

איבעי ליה לאודועי. ומדלא אודעיה תרעומות אית ליה עליה כדמפרש ואזיל אבל שלומי מיהא משלם: עד כמה. דהא ודאי צריך לנכות דמי אכילתו שהרי לא אכל עמו: עד זוזא כו'. זוזא היה אוכל הלכך זוזא פוחת מדמי שושבינותו אית דגרסי עד זוזא איתיה בכפיה אכלי בכסיה בבטנו כמו בית הכסות אי נמי בכרסיה:

עד ארבע. אם נתחייב ד' זוזים משושבינותו:

משלם פלגא. דכיון דמביא ד' רגילין להאכילו בריוח עד שני זוזים וכיון דלא אכל יפחות שנים מן הד':

כחשיבותיה. לפי מה שהוא חשוב ומביא הרבה רגילין לכבדו במיני מעדנים יפחתו לו מדמי שושבינותו כפי מה שהיה אוכל:

עשה עמו בפומבי. בגלוי שמחה מפורסמת וזה שחזר ונשא גם הוא אשה בקש לעשות חופתו בצניעות או לפי שעת צרה היא או שרוצה לצמצם סעודתו ואינו חושש להרבות אוכלין:

בפומבי אני עושה עמך. בשמחה יתירה אני חפץ כמו שעשית לי וכן כל הנך דמפרש ואזיל:

לכשתשא אשה אחרת. לא אשמחך יותר ממה ששמחתני שאיני חפץ בשמחה יתירה:

"שהשושבינות נגבית בבית דין".

תנו רבנן:

"חמשה דברים נאמרו בשושבינות:

נגבית בבית דין.

וחוזרת בעונתה.

ואין בה משום רבית.

ב, קמה, ואין השביעית משמטתה.

ואין הבכור נוטל בה פי שנים".

"נגבית בבית דין".

מאי טעמא?

כמלוה דמאי.

"ואין בה משום רבית".

דלאו אדעתא דהכי יהב ליה.

"ואין השביעית משמטתה".

דלא קרינא ביה: "לא יגוש"⁴⁶¹ (דברים טו, ב).

"ואין הבכור נוטל פי שנים".

דהוה ליה ראוי,

ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק.

אמר רב פהנא:

פלגא דשושבינותא:

הוה במתא - איבעי ליה למיתא.

שמע קל טבלא - איבעי ליה למיתא.

לא שמע קל טבלא - איבעי ליה לאודועיה, תרעומת אית ליה, שלומי משלם.

ועד כמה?

אמר אביי:

נהגו בני גננא עד זוזא - איתא בכפיה אכליה בכרסיה.

עד ארבעה - משלם פלגא.

מפאן ואילך - איניש איניש פחשיבותיה.

תנו רבנן:

"עשה עמו בפומבי, ובקש לעשות עמו בצנעא - יכול לומר לו: בפומבי אעשה עמך,

בדרך שעשית עמי.

עשה עמו בבתולה, ובקש לעשות עמו באלמנה - יכול לומר לו: בבתולה אעשה עמך,

בדרך שעשית עמי,

עשה עמו בשניה, ובקש לעשות עמו בראשונה - יכול לומר לו:

לכשתשא אשה אחרת אעשה עמך.

עשה עמו באחת, ובקש לעשות עמו בשתיים - יכול לומר לו:

באחת אעשה עמך, בדרך שעשית עמי".

22. קמה, ב - קמו, א

רָצַ"ס

ת"ר עתיר בנכסין. עשיר משדות וכרמים וזיתים הנראין לבריות וגם עתיר פומבי עושר הגלוי כגון רוב בהמות שהכל יודעים בהן:

זהו בעל אגדה. שדורש בכל מקום ברבים בבתי משתאות שדורש בימים טובים והכל נאספין לשמוע ויש לו קול חכמה ובא להשמיענו שמתוך שאין אגדות צריכות עיון יכול לדרוש בכל מקום:

עתיר סלעין. שולחני שמשתכר תמיד במיני מטבעות:

עתיר תקוע. יש מפרשין שיש לו בתים הרבה ומשתכר בהן תדיר ומיקרי הכי על שם ויעקב תקע את אהלו (בראשית לא) ולי נראה כדאמרינן במנחות (דף פה:): תקוע אלפא לשמן עיר היא ומשם היו מביאים שמן למנחות ודימה למטבעות ולשמן את הפלפול על שם שמרויח יום יום תדיר בפלפולו טעמים הרבה כשאר המטבעות וטעמי השמן שמביאין מתקוע:

עתיר משח. אנשי מדות (במדבר יג) מתרגמינן אינשי משחן עתיר בדבר המדוד כגון תבואה שאין משתכרין בה תדיר אלא מכניסין אותה לאוצר ולכשתגיע עת מכירה אז ימכרנה וישתכר והיינו נמי עתיר כמס כמו כמוס עמדי חתום באוצרותי (דברים לב) דבר שמכניסין לאוצר:

זהו בעל שמועות. שידוע הלכות ומימרות האמוראין ולכשיגיע עת הוראה יגלה שמועותיו:

גמרא. סוגיית גמרא ותרוצי משניות וברייתות וזהו עיקר הגמרא שאם לא הגמרא אין למדין הלכה מתוך משנה כדאמרינן התנאים מבלי עולם (סוטה דף כב:):

זה בעל גמרא. שממית עצמו לכיון הלכות ולתרץ הווייתו:

רבא אמר איפכא. כל ימי עני רעים זה בעל משנה שאינו יכול להורות הלכה מתוך משנתו וגם כי כשחולקות זו על זו אינו יכול לתרץ וטוב לב זה בעל הגמרא שידוע משניות על עיקרם ובקי בטעמיהם ויש בידו כח להורות הלכה למעשה:

יעצב. לשון בעצבון תאכלנה (בראשית ג):

זה בעל משנה. ששונה משניות כל היום ואין לו אלא צער שמתקשה בטעמיהן ואינו יודע לפרש:

יסכן. לשון תמימות כמו ותהי למלך סוכנת (מלכים א א) כלומר שנהנה מהן:

זה איסטניס. מי שדעתו קצה ולבו נמאס בכל דבר מגונה שהוא רואה:

יפה. שסובל הכל דאינו מזיק לו שום לכלוך ושום דבר מיאוס:

קצרה. כמו עצרן וקפדן עינו רעה בשלו ובשל אחרים:

זה רחמן. כמה ענינים הוא רואה וכמה מאורעות שלבו בוכה תדיר עליהן:

ואמר ר' יהושע בן לוי. כתיב כל ימי עני רעים והא איכא שבתות וימים טובים שיש לו מנות ומזונות שהיו מחלקין לעניים מערב שבת לערב שבת אלא כשמואל אתא קרא לאשמועי וכולה ר' יהושע קאמר לה:

שינוי ווסת. חוק כמו עני שכל ימות החול אוכל פת חריבה ובשבת אוכל בשר הכי גרסי תחלת חולי מתוך כך מתחיל לחלות ואית דגרסי חולי מעיים:

כתיב בספר בן סירא. שלמה כתב כל ימי עני רעים אבל בלילות כשישן יש לו מנוחה ובן סירא אומר אף הלילות אין לו מנוחה כי בשפל גנים גו ונמצא דלף טורדו ביום סגריר: **מעפר כרמו לכרמים**. זבל ואשפה שהביא לכרמו נשפך לכרמים אחרים שהוא במקום רעוע בהרים ובסלעים במקום שאין עשיר חפץ בו נופל למטה בכרמים של עשירים שהם במקום טוב ומדרון ונוח לעסוק בהן:

תנו רבנן:

"עתיר נכסין, עתיר פומבי - זה הוא בעל הגדות.
עתיר סלעים, עתיר תקוע - זהו בעל פלפול.
עתיר משח, עתיר כמס - זהו בעל שמועות.
הכל צריכין למרי חטיא - תלמוד".

אמר רבי זירא אמר רב:

מאי דכתיב: "כל ימי עני רעים"⁴⁶² (משלי טו, טו)?

זה בעל תלמוד.

"זוטוב לב משתה תמיד" - זה בעל משנה.

רבא אמר:

איפכא.

והיינו דאמר רב משרשיא משמיה דרבא:

מאי דכתיב "מסיע אבנים יעצב בהם בוקע עצים יסכן בהם" (קהלת י, ט)?

"מסיע אבנים יעצב בהן" - אלו בעלי משנה.

"בוקע עצים יסכן בהם" - אלו בעלי תלמוד.

רבי חנינא אמר:

"כל ימי עני רעים" - זה שיש לו אשה רעה.

"זוטוב לב משתה תמיד" - זה שיש לו אשה טובה.

רבי ינאי אמר:

"כל ימי עני רעים" - זה איסטניס.

"זוטוב לב משתה תמיד" - זה שדעתו יפה.

רבי יוחנן אמר:

"כל ימי עני רעים" - זה רחמן.

"זוטוב לב משתה תמיד" - זה אכזרי.

ורבי יהושע בן לוי אמר:

"כל ימי עני רעים" - זה שדעתו קצרה.

"זוטוב לב משתה תמיד" - זה שדעתו רחבה.

קמו, א ואמר רבי יהושע בן לוי:

"כל ימי עני רעים"?

והא איכא שבתות וימים טובים!

כדשמואל,

דאמר שמואל:

שנוי וסת - תחלת חולי.

פתיב בספר בן סירא:

"כל ימי עני רעים",

בן סירא אומר: אף לילות, בשפל גנים גגו, במקטר גגים לגגו, ברום הרים פרמו מעפר פרמו לפרמים.

23. קמו, א

רפ"ס

מתני'

השולח סבלונות. מנהג חתנים לאחר קדושין למחרת שולח לבית חמיו לכבוד אשתו תכשיטין ומיני פירות וכדי יין וכדי שמן ופעמים אוכל שם עמה:

אינן נגבין. אם מת הוא או שמתה היא או שחזר בו ורוצה לגרשה שמחמת חיבת שמחת אכילה שאכל ושתה ושמח עמה מחל סבלונות העשויין ליבלות אבל אין עשויין ליבלות הדרי אע"פ שאכל ושתה עמהן כדתניא בגמי ובסבלונות סתם מיירי דהא לקמן מפליג בסבלונות ששלח כדי שיבאו עמה לבית בעלה לסבלונות ששלח כדי שתשתמש בבית אביה והנהו לא תלו באכילת חתן מכלל דרישא בסתם סבלונות והנהו תלוין בסעודת חתן אם אכל עמהן מחולין ואם לאו נגבין:

שלח סבלונות מרובין. ופירש כדי שיבואו עמה לבית בעלה וה"ה למועטים אם שלחן לכך אלא אורחא דמילתא נקט מרובים רגיל לשלוח ולפרש כדי שיבואו עמה לבית בעלה ומועטין כדי שתשתמש בהן בבית אביה:

גמ'

אמר רבא דוקא. אכל שם סעודת חתן בדינר תנן אין נגבין אבל פחות מדינר לא מחל מידי: **אורחא דמילתא קתני.** שיעור אכילת אדם בדינר כדאמרן עד זוזא אכלי בכרסיה:

הוא תנן. דקתני אם אכל שם דמשמע הוא עצמו: **שיגרו לו.** לחתן מן סעודתם בביתו מאי:

ורכב בשמחתו. מתוך שמחת הון רב ששלח לבית חמיו שנה על סוסו ומת אחייכ קודם נשואין:

באושא. כשהיתה סנהדרין לשם דאושא היא אחת מעשר גליות שגלתה סנהדרין כדאיתא במס' ראש השנה (דף לא.):

סבלונות העשויין ליבלות. קודם נשואין אין נגבין דהנהו מחולין בסעודת חתן בדינר כדפרישית במתני':

ושאין עשויין ליבלות. כגון תכשיטי זהב וכסף:

ה"ג ש"מ אפי' פחות מדינר. ותקשי לרבא:

מאן לימא לן דלא שחיקי ליה מרגניתא. בכוס החמין שכן דרך השרים שותין אותו לרפואה:

אפי' שיגרו נמי. שהרי שנה כשהוא רוכב סוסו לפני פתח בית חמיו:

כבית חמיו דמי. אבל שגרו לו בביתו איבעיא לן:

משנה

השולח סבלונות לבית חמיו, שלח שם מאה מנה, ואכל שם סעודת חתן אפילו בדינר - אינן נגבין, לא אכל שם סעודת חתן - הרי אלו נגבין, שלח סבלונות מרובין שיחזרו עמה לבית בעלה, - הרי אלו נגבין, סבלונות מועטין שתשתמש בהן בבית אביה - אין נגבין.

גמרא

אמר רבא:

דוקא "דינר",

אבל פחות מדינר - לא.

פשיטא! "דינר" תנן!

מהו דתימא: הוא הדין דאפילו פחות מדינר, והאי דקתני "דינר" אורחא דמילתא קתני, קא משמע לן.

"אכל" תנן - שמה מאי?

הוא תנן - 'שלוחו' מאי?

"שם" תנן - שגר לו, מאי?

תא שמע:

דאמר רב יהודה אמר שמואל⁴⁶³:

מעשה באדם אחד ששגר לבית חמיו מאה קרונות של: כדי יין, ושל כדי שמן, ושל כסף, ושל כלי זהב, ושל כלי מילת, ורכב בשמחתו, והלך ועמד על פתח בית חמיו, והוציאו לו כוס של חמין ושמה, ומת. וזו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים לאושא ואמר: סבלונות העשויין ליבלות - אין נגבין, ושאיין עשויין ליבלות - נגבין.

שמע מינה: אפילו שמה.

שמעת מינה:

אפילו פחות מדינר.

אמר רב אשי:

מאן לימא לן דלא שחיקי ליה מרגניתא דשוניא אלפא זוזי ואשקיה?

שמעת מינה:

אפילו שגרו לו.

דלמא כל פתח בית חמיו כבית חמיו דמי.

⁴⁶³ הרשב"ם סובר ששמואל מצטט ברייתא.

24. קמו, א

רָפָ"ס

שבח סבלונות מהו. היכא
דהדרי סבלונות מי הדרי שבח
שהשביחו כגון שלח לבית חמיו
צאן ובקר וילדו:

[אמר רבא:
דוקא "דינר",
אבל פחות מדינר - לא].

איבעיא להו:
מהו שישלש?

שבח סבלונות, מהו?

כיון דאי איתנהו לדידיה דרי - ברשותיה שבוח,
או דלמא כיון דאי אבדי או מגנבי בעי שלומי ליה - ברשותא דידה שבוח?

תיקו.

רפ"ט

בעי רבא סבלונות העשויים ליבלות. דאמרן דלא הדרי אם לא בלו בשעת חזרה אותן שאין עשויין ליבלות מי הדרי עמהן או לא:

תא שמע סבלונות מועטין שתשמש בהן והיא בבית אביה אין נגבין. בשלמא הך קמייתא כיון דקתני עשויות ליבלות מצית לאוקמה בדבלו אבל הכא מילתא דפסיקא קתני שתשמש בהן בבית אביה אע"פ שישנן בעין ומיהו הוה מצי לתרוצי (כשאין עשויין ליבלות או) כשעשויין ליבלות ובלו אלא רבותא אשמועי אפי' כשעשויין ליבלות ולא בלו:

כגון בייבא וסיבכתא. מיני צעיפים וקישורי נשים שהן דבר מועט ומחיל להו לגמרי לא שנא בלו ולא שנא לא בלו אבל תכשיטין חשובין תיבעי לך: מצאתי גירסא בפר"ח שאינה בספרים שלנו הא דאמר רבא דוקא דינר כלומר שאם אכל בבית חמיו מה ששוה דינר או שתה יין אבל פחות מדינר לא ועלה אמרי' מהו שישלש בסבלונות ועלתה בתיקו פירוש אם שלח סבלונות בקי מנה ואכל בבית חמיו בדינר זכו בבית חמיו בכל הסבלונות והשתא דאכל בחצי דינר יזכו לחצי הסבלונות והוא הדין לשליש ולרביע וזהו פירוש מהו שישלש בסבלונות ועלתה בתיקו:

25. קמו, א

[וְזוּ הִלְכָה הָעֵלָה רַבִּי אֶהָא שֶׁר הַבִּירָה לְפָנַי חֲכָמִים לְאוּשָׁא וְאָמְרוּ: סְבֻלוֹנוֹת הָעֵשׂוּיִן לִיבְלוֹת - אֵין נִגְבִּין, וְשָׂאִין עֵשׂוּיִן לִיבְלוֹת - נִגְבִּין].

בְּעֵי רַבָּא:
"סְבֻלוֹנוֹת הָעֵשׂוּיִן לִיבְלוֹת" וְלֹא בְלוּ - מָהוּ?

תא שמע:
וְזוּ הִלְכָה הָעֵלָה רַבִּי אֶהָא שֶׁר הַבִּירָה לְפָנַי חֲכָמִים בְּאוּשָׁא, וְאָמְרוּ: סְבֻלוֹנוֹת הָעֵשׂוּיִן לִיבְלוֹת - אֵין נִגְבִּין, וְשָׂאִין עֵשׂוּיִן לִיבְלוֹת - נִגְבִּין. מָאִי לָאוּ אֶף עַל גַּב דְּלֹא בְלוּ?

לא, דְּבְלוּ.

תא שמע:
"סְבֻלוֹנוֹת מוּעָטִין שֶׁתְּשַׁמֵּשׁ בְּהֵן וְהִיא בְּבֵית אַבִּיהָ - אֵין נִגְבִּין!"

תרגמה רבא:
בְּיַבָּא וְסִבְכְּתָא.

26. קמו, א-ב

רָקִי"ס

וכלי פשתן. כלים מפשתן חדש :
שבחא דא"י. שממהרת לבשל
פירותיה בעצרת :

דאי טעין טענתיה טענה. אי הדרי
סבלונות וטעין יין ושמן שלחתי לך
בעצרת לא הוחזק בדאי בכך והדרי
ליה :

שאמרו לו אשתו תותרנית היא.
חולי הוא שאינה יכולה להריח
ומום שבסתר הוא ותנן בהמדיר
בכתובות (דף עב:) המקדש את
האשה ע"מ שאין בה מומין ונמצאו
עליה מומין אינה מקודשת כנסה
סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא
בכתובה כו' עד וחכ"א במה דברים
אמורים במומין שבסתר כו' וזה
האיש לא קבל עליו את המומין
ואם קדשה סתם וכנסה סתם
ונמצאו בה מומין תצא בלא כתובה
ומיהו גט בעיא כדמפרש בגמרא
בפרק המדיר :

בכנס אחריה לחורבה לבודקה. שם
ונשא עמו בתוך חיקו צנון לנסותה
אם תריח ויש מפרשים כותבת נטל
בתוך חיקו ולא צנון וקרוב לגליל
היה מעשה :

אמר לה ריח צנון אני מריח בגליל.
לנסותה אם תריח שמתוך דבריה
ניכר אם תריח ועל הצנון שבתוך
חיקו אמר וללישנא דמפרש
שכותבת היה עמו לכך אמר לה ריח
צנון לדעת אם תשיבנו דבר לאמר
ריח כותבת אני מריחה ולא ריח
צנון :

אמרה ליה. דרך שחוק :

מאן יהיב לן מכותבות דיריחו. שהן
מתוקים ונאכל עם הצנון שהוא חד
שכן היה דרכן לאכול תמרים עם
הצנון שזה חד וזה מתוק ומתקן זה
את זה ולפי שהבינה שלנסותה
נתכוין השיבתו דרך שחוק כך
וללישנא דאמרי שנטל עמו כותבת
אמרה כותבות דיריחו אני מריח
ולא צנון. יריחו נקראת עיר
התמרים דהיינו כותבות :

נפלה עליה חורבה ומתה. ובא
הבעל לפני ב"ד והיה רוצה לירש
את אשתו ואמרו חכמים הואיל
ולא נכנס עמה לבא עליה אלא
לבדקה ולגרשה ומתה בתוך כך
אינו יורשה אית דגרסי הכי ומוקי
לה בארוסה ולא נהירא לי דאפילו
בא עליה בימי אירוסין קודם
הכנסתה לחופה לא ירית לה כדתני
חנן בר אמי אשתו ארוסה לא אוגן
כו' מתה אינו יורשה דאין הבעל
יורש את אשתו עד שתכנס לחופה
כדנפקא לן (לעיל דף קט:) ירושת
הבעל משארו הקרוב אליו
ממשפחתו וירש אותה דהיינו
לאחר שנכנסה לחופה הלכך
בנשואה מוקמינן לה והכי גרסי
ואמרו חכמים הואיל ונכנס אחריה
לבדקה מתה אינו יורשה דכיון
דהיה בדעתו לגרשה אם ימצאנה
בעלת מום ובתוך כך מתה קודם
שנתפייסו אינו זוכה בירושה
ומהכא שמעינן שמי שמתה אשתו
מתוך קטטה שיש בדעתו לגרשה
שוב אינו יורשה כדאמרי' במס'
גיטין (דף יח.) משנתן עיניו לגרשה
שוב אין לבעל פירות :

אמר רב יהודה אמר רב:

מעשה באדם אחד שישגר לבית חמיו:
"יו חדיש, ושמן חדיש, וכלי פשתן חדיש בעצרת.

מאי קא משמע לן?

איבעית אימא:

חשיבותא דארץ ישראל קא משמע לן,

ואיבעית אימא:

דאי טעין טענתיה טענה.

אמר רב יהודה אמר רב:

מעשה באדם אחד שאמרו לו אשתו תותרנית היא,
ונכנס אחריה לחורבה לבודקה,

אמר לה: ריח צנון אני מריח בגליל,

אמרה ליה: "מן יהיב לן מכותבות דיריחו ואכלנא ביה",
נפל עליה החורבה ומתה.

אמרו חכמים: הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה,
מתה - אינו יורשה.

קמו, ב

27. קמו, ב

"סבלונות מועטין שתשתמש בהן בבית אביה" וכו'.

יְתִיב רַבִּין סָבָא קָמִיה דְּרַב פִּפְא וְיִתִּיב וְקָאָמַר:
בֵּין שְׁמִתָּהּ הִיא וּבֵין שְׁמִתָּהּ הוּא, הֵדֵר הוּא - סְבֻלוֹנוֹת הֵדְרִי.
מֵאֲכָל וּמִשְׁתָּהּ - לֹא הֵדֵר.
הֵדְרָא בְּהָ אִיהִי - הֵדְרָא אֶפִּילוּ פִּישָׁא דִּירְקָא.

אָמַר רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ:
וְשָׁמִין לָהּ דְּמִי בְּשָׂר בּוֹזֵל.

עַד פְּמָה "בּוֹזֵל"?

עַד תִּלְתָּא.

רפ"ט

וּיְתִיב וְקָאָמַר בֵּין שְׁמִתָּהּ הוּא בֵּין שְׁמִתָּהּ הִיא וְהֵדֵר בְּהָ. אִיהוּ וּמְגַרְשָׁהּ:

סבלונות הדרי. כגון סבלונות שאין עשויין ליבלות ששלח סתם אבל אוכלא ומשתיא ששלח בבית חמיו לא הדרי מסתמא אם אכל מסעודת חתן שם בדינר דהיינו עשויין ליבלות הלכך מחולקין כדתניא לעיל אבל אם פירש על מנת שיחזרו לי הדרי לא שנה סבלונות מרובין ולא שנה סבלונות מועטין כדמפי' במתני' אבל אי הדרא בה איהי אפי' כישא דירקא הדרא אגודה של ירק אבל קדושין לא הדרי כדאמרי' לעיל גזירה שמא יאמרו כו':

ושמין להן הבשר בזול. כשיחזרו לו אוכל ומשקה שהאכילם והשקם ישומו בזול כדמפי' לקמיה לפחות שליש מדמיו שבענן זה שמין כל מחזירין אוכלים הנאכלים מתחלה שלא לדעת חזרה שאילו היה יודע שצריך להחזיר לא היה אוכל משלו ומיהו בזול מיהא מחזיר וה"י אמרו (ב"ק דף כ.) גבי אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית דמי עמיר בזול או דמי שעורים בזול וכן (כתובות דף לד:) גבי הניח להם אביהם פרה שאולה שחטוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול ומהכא פשטין לכל בזול דהיינו כל הדמים חסר שליש כל זוזא חשבינן ואמרי' לשלומי בארבעה דנקי ארבע מעות דהיינו שני חלקי דינר שהרי שש מעה כסף דינר ודנקא היא מעה:

28. קמו, ב - קמו, א

רַזְנִים

מִשְׁנָה

שְׂכִיב מֵרַע שְׁכַתְּבִי: "כָּל נִכְסֵי לְאַחֵרִים",
וְשִׁיר קִרְקַע כָּל שְׁהוּא - מִתְּנָתוֹ קִיּוּמָת.
לֹא שִׁיר קִרְקַע כָּל שְׁהוּא - אִין מִתְּנָתוֹ קִיּוּמָת.

גְּמָרָא

מֵאן תְּנָא דְאִזְלִינְ בְּתַר אוּמְדָנָא?

אָמַר רַב נַחֲמָן:

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסֵּיא הִיא.

דִּתְנִיא:

"הָרִי שְׁהֵלֵךְ בְּנוֹ לְמִדְיַת הַיָּם, וְשָׁמַע שְׁמַת בְּנוֹ, וְעָמַד וְכָתַב כָּל נִכְסֵי לְאַחֵר,
וְאַחַר כֵּן בָּא בְּנוֹ - מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסֵּיא אוֹמֵר:

אִין מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה, שְׁאֵלְמָלָא הָיָה יוֹדַע שְׁבָנָו קִיּוּם לֹא הָיָה בּוֹתְבוֹ.

רַב שֵׁשֶׁת אָמַר:

רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי הִיא,

דִּתְנִיא:

"בְּרַאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים:

הַיּוֹצֵא בְּקוֹלֵךְ וְאָמַר: "כְּתַבּוּ גֵט לְאַשְׁתִּי" - הָרִי אֵלּוֹ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנּוּ,

חֶזְרוּ לוֹמְרִי: אַף הַמְּפָרֵשׁ, וְהַיּוֹצֵא בְּשִׁירָא.

רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר:

אַף הַמְּסוּבָן.

וְרַב נַחֲמָן מָאִי טַעְמָא לֹא מוֹקִים לָהּ כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי?

שְׁאֵנִי הֵתֵם דְאָמַר "כְּתַבּוּ".

וְרַב שֵׁשֶׁת מָאִי טַעְמָא לֹא מוֹקִים לָהּ כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסֵּיא?

אוּמְדָנָא דְמוֹכַח שְׁאֵנִי.

מֵאן תְּנָא לָהּ דִּתְנוּ רַבְּנָן:

"הָרִי שְׁהִיָּה חוֹלָה וּמוּטָל בְּמַטָּה, וְאָמְרוּ לוֹ: נִכְסֵיךְ לְמִי?

וְאָמַר לָהֶן: דְּוֹמָה שִׁישׁ לִי בֵּן,

עַבְשִׁיו שְׁאִין לִי בֶן נִכְסֵי לְפִלוּנִי;

הָיָה חוֹלָה וּמוּטָל בְּמַטָּה, וְאָמְרוּ לוֹ: נִכְסֵיךְ לְמִי?

אָמַר לָהֶן: דְּוֹמָה שְׁאֵשְׁתִּי מְעוּבָרָת,

עַבְשִׁיו שְׁאִין אֵשְׁתִּי מְעוּבָרָת נִכְסֵי לְפִלוּנִי,

נֹדַע שִׁישׁ לוֹ בֶן אוֹ שְׁהִיָּתָה אֵשְׁתּוֹ מְעוּבָרָת - אִין מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה."

לִימָא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסֵּיא הִיא וְלֹא רַבְּנָן?

אִפִּילוּ תִימָא רַבְּנָן,

"דְּוֹמָה" שְׁאֵנִי.

וְדַקְאָרִי לָהּ מָאִי קָאָרִי לָהּ?

מָהוּ דִּתְיִמָא: צַעְרִיהָ הוּא דְקָא מְדַפֵּר,

קָא מְשַׁמַּע לָן.

קמו, א

מתני'

שְׂכִיב מֵרַע שְׁכַתְּבִי כָּל נִכְסֵי לְאַחֵרִים. וה"ה אם חילק על פיו בלא כתיבה שאמר נכסיו לפלוני כדתניא לקמן (דף קנו): באמן של בני רוכל שמתה וקיימו חכמים את דבריה וכגון שהיו עדים שהיה שכיב מרע כשכתב או נתן מתנה זו או שכתב בשטר כד קציר ורמי בערסיה כדאמריי לקמן בגמרא:

שייר קרקע כל שהוא. כשיעור המפורש בגמ':

מתנתו מתנה. דמתנת שכיב מרע במקצת אם עמד מחליו אינו חוזר וכגון שכתוב בו קנין כדפסקינן לקמן בגמרא והלכתא מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין אע"ג דמית ומצוה מחמת מיתה במקצת לא בעי קנין והוא דמית [אבל אם] עמד חוזר אע"ג דקנו מיניה הואיל ומדאגת מיתה צוה מתנה זו:

מתנתו מתנה. הואיל ושייר לעצמו הרי היא כמתנת בריא הלכך בין עומד מחליו בין מת מתנתו קיימת דשלא מדאגת מיתה נתן:

לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה. ואם עמד חוזר אפ"י קנו מידו שנראין הדברים שמחמת מיתה נתן וע"מ שאם לא ימות לא יתקיים מתנה דמדלא שייר מידי אמריי לאו אדעתא דהכי יהב ליה שאם יעמוד מחליו ימות ברעב ויצטרך לבריות אבל אם מת מיהא מתנתו מתנה בין שייר בין לא שייר כדמוכח בגמ' אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת קנו כולן כו' ואפ"י לא קנו מידו קנו כל הנכסים לאחר מיתתו היכא דלא שייר מידי דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו וטעמא מפרש בגמ' ודוקא שכיב מרע שכתב כל נכסיו סתם ולא צוה מחמת מיתה ולא הזכיר דברי מיתה בשעת צוה אבל מצוה מחמת מיתה אפ"י שייר קרקע כל שהוא וקנו מיניה אין מתנתו מתנה אלא אם עמד חוזר כדפסקינן לקמן בגמרא וכדפרישית:

גמ'

מאן תנא. דסבירא ליה דאזלינן בתר אומדנא דדעתא דנותן מתנה אע"פ שלא פירש כמי שפירש דמי דקתני היכא דלא שייר קרקע כל שהוא אמדינן דעתיה שנתייאש מן החיים ולהכי לא שייר ואדעתא דהכי יהב שאם ימות תתקיים המתנה ואם יעמוד תחזור לו ולא תתקיים המתנה:

ועמד וכתב נכסיו לאחרים. כששמע שמת בנו אך לא פירש שבשביל מיתת בנו הוא עושה אלא סתם נתן:

מתנתו מתנה. אחרי שלא פירש ותלה במיתת בנו דלא אזלינן בתר אומדן דעתיה ומתני' ר"ש בן מנסיא היא דקתני הכא לא שייר אין מתנתו מתנה דאמדינן דעתיה שאילו היה יודע שיעמוד מחולי זה לא היה נותן כל נכסיו:

היוצא בקולר. ליהרג ואין דעתו מיושבת עליו כל כך וכשאמר כתבו ע"מ לתת לאשתך אמר אלא מתוך טרדו ודאגתו שכח ולא אמר תנו:

המפרש. מיבשה לים:

אף המסוכן. קרוב למיתה שדעתו שיכתבו ויתנו דלפטור את אשתו מן הייבוס נתכוין:

שאני התם דאמר כתבו. גלי דעתיה שרוצה לתת גט דאי לאו לגרשה כתיבת גט מה צורך:

אומדנא דמוכח שאני. שכל זמן שהיה בנו קיים לא נתן עד ששמע שמת אבל חולה כיון דרוב חולין לחיים והוא לא צוה מחמת מיתה ליכא אומדנא דמוכח כולי האי:

דומה. כלומר כמדומה הייתי שיש לי בן עכשיו שנודע לי שאין לי בן:

אין מתנתו מתנה. דאילו היה יודע שיש לו בן או שאשתו מעוברת לא היה נותן:

דלמא צעריה קמדכר. ולא תלה טעם מתנתו במיתת בנו אלא כמתאונן על בנו שמת ולפי שבן ראוי לירש נכסי אביו וזה אין לו בן לירש ומתוך כך נזכר צער מיתת בנו בשעת חילוק נכסיו וליכא אומדן דעתיה כל כך דאיכא למימר רבי שמעון בן מנסיא היא ולא רבנן דליכא הכא אומדן דמוכח כל כך קמ"ל דדוקא קאמר וכדמפרש ותולה מתנתו במיתת בנו דמי ודברי הכל היא:

29. קמז, א

רז"ס

מנין למתנת שכיב מרע. שקונה בדבור בלא קנין סודר כגון מצוה מחמת מיתה דפסקינן לקמן (דף קנא:): דלא בעי קנין אפילו במקצת והוא דמית אי נמי שכיב מרע שחלק כל נכסיו בלא שיעור ומית:

שנאמר והעברתם את נחלתו. דהוה מצי למכתב איש כי ימות וכן אין לו נחלתו לבתו וכו' והעברתם יתירא הוא ורבינו חננאל פיי מדכתיב את נחלתו את רביא הוא ולא נהירא דהא אמרינן לקמן ההיא מיבעי ליה לכדתניא ר' אומר כו' והעברתם דריש ולא דריש את אלמא לעיל נמי דריש אידך מלשון העברה ואית דמפרשי מדשני קרא בדבוריה דמצי למכתב ונתתם כדכתיב באינך ולא נהירא נמי האי לישנא דהא ונתתם נמי חשבינן מיותר באותה סוגיא דהכי הוה ליה למכתב איש כי ימות וכן אין לו נחלתו לבתו ואם אין לו בת נחלתו לאחיו וכן כולם הלכך כל והעברתם ונתתם מיותרים הם כן נראה בעיני:

שהיא כזו. ברשות הבת שהיא בלא קנין:

ונתתם את נחלתו כו'. קרא יתירא הוא דמצי למכתב ואם אין לו בת (ונתתם) נחלתו לאחיו וכן כולן:

הואיל ובנה או בעלה. שהן משבט אחר יורשין אותה והכי אתא קרא לאשמועינן והעברתם את נחלתו משבטו על ידי בתו שתיירשנו ושמה תינשא אחרי כן לאיש משבט אחר ותמות ויירשנה:

צו לביתך. אלמא צואת שכיב מרע בעלמא קונה:

אמר רבי זירא אמר רב:

מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה? שנאמר **"והעברתם את נחלתו לבתו"**⁴⁶⁴ (במדבר כו, ח), יש לך העברה אחרת שהיא כזו, ואי זו? זו מתנת שכיב מרע.

רב נחמן אמר רבה בר אבוא:

מהקא **"ונתתם את נחלתו לאחיו"**⁴⁶⁵ (במדבר כו, ט), יש לך נתינה אחרת שהיא כזו, ואי זו? זו מתנת שכיב מרע.

ורב נחמן מאי טעמא לא אמר מ'**והעברתם**'?

ההוא מיבעי ליה לכדרבי,

דתניא:

"רבי אומר:

בכולן נאמרה בהו' נתינה' וכאן נאמרה 'העברה', אין לך שמעביר נחלה משבט לשבט אלא בת, הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה".

ורבי זירא מאי טעמא לא אמר מ'**ונתתם**'?

אורחיה דקרא הוא.

רב מנשיא בר ירמיה אמר:

מהקא: **"בימים ההם חלה חזקיהו למוז, ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו: מה אמר ה' צו לביתך מי מת אתה ולא תקחה"** (מלכים ב, כ, א), בצוואה בעלמא.

רמי בר יחזקאל אמר:

מהקא: **"ואחיתפל דאח מי לא נעשתה עצתו, ויחבש את החמור ויקום"**⁴⁶⁶ וילך אל ביתו אל עירו, ויצו אל ביתו ויחנק"⁴⁶⁷ (שמואל ב, ז, כג), בצוואה בעלמא.

464

465

466 ויקום הוסף על פי הפסוק.

467

30. קמז, א-ב

רָקֵז"ס

תְּנוּ רַבָּנוּ:

"שְׁלֹשָׁה דְבָרִים צוּה אַחִיתוּפֹל אֶת בְּנֵינוּ:
אֶל תְּהִיזוּ בְּמַחְלֻקוֹת,
וְאֶל תִּמְרְדוּ בְּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד,
וְיוֹם טוֹב שֶׁל עֶצְרַת בְּרוּר - זָרְעוּ חֲטִיִּים".

מִר זוּטְרָא אָמַר:
"יוֹם בְּלוּל" אֵיתְמַר.

אָמְרֵי נְהַרְדְּעֵי מוֹשְׁמִיָּה דְרַבֵּי יַעֲקֹב:
לֹא "בְּרוּר" בְּרוּר מִמּוֹשׁ,
וְלֹא "בְּלוּל" בְּלוּל מִמּוֹשׁ,
אֲלֵא אֲפִילוּ בְּלוּל, וְרוּחַ צְפוֹנִית מְנַשְׁבֶּתוּ זֶה הוּא "בְּרוּר".

אָמַר לִיה רַבֵּי אַבָּא לְרַב אֲשִׁי:
אֲנִי אֲדַרְבֵּי יַחֲקֵק בְּרַב אַבְדִּימֵי מִתְנַיִן לָהּ.

דְּאָמַר רַב יַחֲקֵק בְּרַב אַבְדִּימֵי:
מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג, הַכֹּל צוֹפִין לְעֵשֶׂן הַמַּעֲרָכָה,
נְטָה כְּלָפֵי צְפוֹן - עֲנִיִּים שְׂמֻחִים וּבְעָלֵי בְּתִים עֲצָבִין,
מִפְּנֵי שְׂגֻשְׁמֵי שְׁנָה מְרוּבִין וּפִירוֹת מְרַקִּיבִין.
אִם נְטָה כְּלָפֵי דְרוֹם - עֲנִיִּים עֲצָבִים וּבְעָלֵי בְּתִים שְׂמֻחִין,
מִפְּנֵי שְׂגֻשְׁמֵי שְׁנָה מוֹעֲטִין, פִּירוֹת מוֹשְׁתַּמְרִין.
נְטָה כְּלָפֵי מְזֻרַח - הַכֹּל שְׂמֻחִין.
כְּלָפֵי מַעְרָב - הַכֹּל עֲצָבִין.

ורמניה:

"מְזֻרְחִית - לְעוֹלָם יִפְהָ,
מַעְרָבִית - לְעוֹלָם קִשְׁיָה,

רוּחַ צְפוֹנִית - יִפְהָ לְחֲטִיִּים, בְּשַׁעָה שְׁהִבִּיאוּ שְׁלִישׁ, וְקִשְׁיָה לְזִיתִים בְּשַׁעָה שְׁיִנְיָצוּ,
רוּחַ דְרוֹמִית - קִשְׁיָה לְחֲטִיִּים בְּשַׁעָה שְׁהִבִּיאוּ שְׁלִישׁ, וְיִפְהָ לְזִיתִים בְּשַׁעָה שְׁיִנְיָצוּ".

וְאָמַר רַב יוֹסֵף, וְאֵיתְיָמָא מִר זוּטְרָא, וְאֵיתְיָמָא רַב נַחְמָן בְּרַב יַחֲקֵק:
וְסִימְנָה:

שְׁלַחֵן בְּצָפוֹן,
וּמְנוּרָה בְּדְרוֹם,
הֵאֵי מְרַבֵּי דִידֵיהּ, וְהֵאֵי מְרַבֵּי דִידֵיהּ.

לֹא קִשְׁיָא:

הָא - לָן,
וְהָא - לְהוּ.

תְּנִיָּא:

"אַבָּא שְׂאוּל אוֹמַר:

יוֹם טוֹב שֶׁל עֶצְרַת בְּרוּר - סִימְן יִפְהָ לְכֹל הַשְּׁנָה בּוֹלָה".

אָמַר רַב זְבִיד:

הֵאֵי יוֹמָא קָמָא דְרִישׁ שְׁתָּא,
אֵי חֲמִים - בּוֹלָה שְׁתָּא חֲמִימָא.
אֵי קָרִיר - בּוֹלָה שְׁתָּא קָרִירָא

לְמַאי נְפָקָא מִינָהּ?

קמז, ב לתפלתו של כהן גדול.

שְׁלֹשָׁה דְבָרִים צוּה אַחִיתוּפֹל.
הַכִּי הוּוּ קִים לְהוּ:
וְאֶל תִּמְרְדוּ בְּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד.
שְׁלֹא אִירַע לּוּ יִפְהָ:
וְיוֹם טוֹב שֶׁל עֶצְרַת. דְּהֵיִינוּ
שְׁבוּעוֹת אִם תִּרְאֶהוּ בְרוּר צַח
וְלֹא יוֹם הַמַּעוֹנָן זָרְעוּ חֲטִיִּים
שְׁמַצְלִיחִין בְּאוֹתָהּ שְׁנָה כְּעֵצֶם
הַשְּׂמַיִם לְטוּהַר (שְׁמוֹת כֹּד)
מִתְרַגְמֵי לְבִרְרוּ:
בְּלוּל. מַעוֹרְב יוֹם הַמַּעוֹנָן:

וְרוּחַ צְפוֹנִית מְנַשְׁבֶּת בּוּ.
שְׁמַצְרַת אֶת הָעֵבִים כְּדַכְתִּיב
(אִיּוֹב לז) מִצְפוֹן זָהָב יֵאֵתֶה רוּחַ
צְפוֹנִית מֵאִיר אֶת הַיּוֹם כֹּזֵהָב:
אֲנִי אֲדַרְבֵּי יַחֲקֵק בְּרַב אַבְדִּימֵי
מִתְנַיִן לָהּ. סִימְנֵי תְבוּאוֹת חֵם
יְצַלִּיחוּ אִם לֹא אֲדַרְבֵּי יַחֲקֵק
סַמְכִינָן וְלֹא אֲסִימְנֵי עֶצְרַת
בְּשִׁבִיל שְׁבַחַג נִידוּנִין עַל הַמַּיִם:
כְּלָפֵי צְפוֹן. רוּחַ דְרוֹמִית מְנַשְׁבֶּת
בּוּ וּמִטְוּהָ כְּלָפֵי צְפוֹן:

וּפִירוֹתֵיהֶן מְרַקִּיבִין. וּמִתּוֹךְ
שְׁאִינָן יְכוּלִין לְהַשְׁמֵר נִמְכָּרִין
בְּזוּל:

כְּלָפֵי דְרוֹם. רוּחַ צְפוֹן מְנַשְׁבֶּת
בּוּ:
מִפְּנֵי שְׂגֻשְׁמֵי שְׁנָה מוֹעֲטִין.
וּבְאוֹתָם הַגִּשְׁמִים מִתְבַּרְכִּין
הַפִּירוֹת הַנּוֹרְעִין וּשְׁבִאוֹצְרוֹת
מִשְׁתַּמְרִין וְנִמְכָּרִין בְּיוֹקֵר הֵי
רִיחוֹ לְעֵשֶׂרִים וְעֵצֶב לְעֵנִיִּים:

לְמִזְרַח כּוֹלֵן שְׂמֻחִים. שְׁמַעֲרִבִית
מִמִּטְרַת בְּמִדָּה וּפִירוֹת אֵינָן
בְּיוֹקֵר:

כּוֹלֵן עֲצָבִין. שְׁמַזְרַחִית מוֹנַעַת
מִטְרָא וּמִבִּיאַה בְּצוֹרֵת וְיוֹקֵר גְּדוֹל
וּפִירוֹת קִרְקַע אֵינָן צוֹמַחִים
אֲלֵמָא מְזַרְחִית קִשְׁיָה וּמַעֲרִבִית
יִפְהָ:

וּרְמִינֵיהּ. מִהַךְ בְּרִייתָא דְקַתְנֵי
אִיפְכָא:

בְּשַׁעָה שְׁהִבִּיאוּ שְׁלִישׁ. דֵּאִין
צְרִיכִין לְמִטְרָא:
שׁוֹלְחָן בְּצָפוֹן. כְּדַכְתִּיב (שְׁמוֹת
כו) וְהִשְׁלַחֵן תִּתֵּן עַל צִלְע צְפוֹן
וְהַמְנוּרָה בְּדְרוֹם כְּדַכְתִּיב (שֵׁם)
וְאֵת הַמְנוּרָה נִכַח הַשְׁלַחֵן:

הֵאֵי מְרַבֵּי דִידֵיהּ כּוּ'. כֹּל אֶחָד
מִגְדֵּל אֶת שְׁלוֹ לְחֵם חֲטִיִּין עַל
הַשְׁלַחֵן בְּצָפוֹן וּצְפוֹנִית יִפְהָ
לְחֲטִיִּים שְׁמֹן זֵית מִדְּלִיקִין
בְּמִנּוּרָה שְׁבִדְרוֹם וְדְרוֹמִית יִפְהָ
לְזִיתִים:

הֵאֵי לָן. לְבִנֵי בְבֵל הַשׁוֹכְנִים
בְּמִצּוּלָה וְאַרְצֵנוּ מְלוּחֻלַחַת
וְאֵינָה צְרִיכָה לְמִטְרָא כֹּל כֵּךְ
לְדִידָן מִיתְנִיִּיא בְּרִייתָא
בְּתַרְיִיתָא שְׁמַעֲרִבִית קִשְׁיָה לְפִי
שְׁמַמְטֵרַת יוֹתֵר מִדְּאֵי לְבִנֵי בְבֵל
וּמְזַרְחִית יִפְהָ וּבְרִייתָא קְמִייתָא
דְּמִתְנִיָּא אִיפְכָא לְהוּ לְבִנֵי אִיִּי
שְׂאַרְצָא גְבוּהָ וְצְרִיכִין לְמִטְרָא
הַרְבֵּה:

כּוֹלָה שְׁתָּא חֲמִימָא. כְּלוּמַר רוּב
הַשְּׁנָה:

לְתַפְלָתוֹ שֶׁל כֹּהֵן גְּדוֹל. שֶׁהִיא
מִתְפַּלֵּל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁתִּהְיֶה
שְׁנָה זוֹ גְּשׁוּמָה וּשְׁחֹנָה וְעֵתָה לְפִי
הַעֲנִין שִׁירָאָה בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה
יִתְפַּלֵּל בִּיּוֹה"כ:

31. קמז, ב

רפ"ס

מתנת שכיב מרע. שקונה באמירה בעלמא אינה מן התורה וקראי דלעיל עצה טובה קמ"ל שיצוה לביתו בשעת מיתתו מה שיש לו לצוות הן על ידי קנין הן ע"י דבור כגון דברים שאין צריכין קנין שאדם מודיע לבני ביתו מי חייב לו כלום וממונו וחפציו ביד מי והיכן מונחין אלא מדרבנן בעלמא קונה גזירה שמא עד שיבאו עדים לקנות תטרף דעתו של חולה קודם שיבאו ולא יוכל להקנות ונמצאת צוואתו בטלה וקשיא לי מה בכך אם תבטל מאחר שאינו קונה באמירה תבטל ותבטל ולישנא אחרינא מפרשין ונראה בעיני דלהכי תקון רבנן שיקנו דבריו באמירה שאם אין דבריו נקנין חיישינן שמא תטרף דעתו בחליו מתוך צער שהוא יודע שלא יקיימו בניו צוואתו:

מי אמר רב נחמן הכי. דמדרבנן היא ולא מדאורייתא:

המוכר שטר חוב. שחייב לו לזה למלוה ממון ומסר לו המלוה את השטר ליד לוקח ומכרו לו וכתב לו קני לך וכל שעבודה אי נמי כדפסקין התם הלכתא אותיות נקנות במסירה בפרק המוכר את הספינה (לעיל עז.):

וחזר. המוכר ומחל ללוה:

מחול. דלא מכר לו ראשון לשני אלא כל זכות שתבא לידו ולא עדיף האי לוקח ממלוה דאתי מחמתיה דמלוה ומיהו מעותיו יחזיר לו מוכר ללוקח דהא הלכתא היא דדיינינן דינא דגרמי וזה הפסיד מעותיו כשורף שטרותיו של חברו דקיימא לן דחייב מההוא עובדא דכפייה רפרם לרב אשי ואגבי מיניה כי כשורא לצלמי:

ואפילו יורש. של מלוה מחול וסברא הוא דלא אלים כח של לוקח במה שנמסר לו שטר המלוה אלא לזכות בחוב הכתוב במקום המלוה או היורש אך לא נעקר שעבודו מן המלוה וקרינא ביה עבד לזה לאיש מלוה ויכול למחול שעבודו:

מודה שמואל שאם נתנו. המלוה לאיש אחר במתנת שכיב מרע וכגון שחלק כל נכסיו אי נמי על ידי קנין כדין כל מתנת שכיב מרע במקצת אי נמי בלא קנין דכיון דמסרו לו בחייו אין לך קנין גדול מזה ומיהו אם עמד חוזר אם מתנת שכיב מרע במקצת הוא כדפסקי לקמן דאינו יכול למחול דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ואלימי ממתנת בריא ואין היורש יכול למחול:

ומשני אינה של תורה. אלא מדרבנן היא:

ועשאוה כשל תורה. ומשום טירוף דעתו כדאמרן לעיל: א"ר נחמן שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום. שהדירה אין בה ממש להקנותה ופירות דקל נמי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכיון דמתנת בריא אפ"י בקנין סודר לא קני דמילי לא מיקנו אלא א"כ הקנה לו החפץ כגון דקל לפירותיו ובית לדור מתנת שכיב מרע נמי לא קניא דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע שאין שכיב מרע חמור מן הבריא אלא דאמירתו במקום קנין של בריא הוא והיכא דאין קנין מועלת בבריא אמירה בשכיב מרע לא מהניא מידי הלכך אין מועיל עד שיאמר תנו בית זה לפלוני כו':

ורבא אמר רב נחמן:

מתנת שכיב מרע מדרבנן בעלמא היא, שפמא תטרף דעתו עליו.

ומי אמר רב נחמן הכי?

והא אמר רב נחמן:

אף על גב דאמר שמואל: המוכר שטר חוב לחבירו, וחזר ומחלו מחול, ואפילו יורש מחול

מודה שמואל, שאם נתנו במתנת שכיב מרע, אינו יכול למחול.

אי אמרת בשלמא דאורייתא - משום הכי אינו יכול למחול,

אלא אי אמרת דרבנן היא - אמאי אינו יכול למחול?!

אינה של תורה, ועשאוה כשל תורה.

32. קמז, ב - קמח, א

רָפְז"ס

למימרא דסבר רב נחמן כו'. לא אלים כח השכיב מרע יותר מן הבריא אלא שאמירתו קונה כקנין סודר דבריא:

הלואתי לפלוגי. ממון שחייב לי פלוגי במלוה על פה אני נותן לפלוגי ויפרעם לו הלוה במקומי נתקיימו הדברים ותהא הלואתו לפלוגי ואע"ג דבבריא ליתיה דאינו יכול להקנות לחבירו מלוה על פה דלהוצאה ניתנה ואין קנין תופס אלא בדבר שהוא בעין אא"כ מלוה בשטר וכגון שמסר לו השטר אי"נ במעמד שלשתן כדאמר [בגיטין] (דף יב.):

ומשני הואיל ויורש יורשה. לזו המלוה כאילו ברשותו היא ואמרינן לקמן (דף קמט.) מתנת שכיב מרע כירושה שויה רבנן הלכך כיון דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע:

במעמד שלשתן קנה. מתלת הלכתא בלא טעמא הוא ולפי שהדבר נהוג הוא בין הסוחרים והחנונים תקנו את הדבר לקנות באמירה במעמד שלשתן לפי שאין קנין מועיל בדבר שאין בעין ומוקמינן לה התם בין במלוה בין בפקדון ואע"ג דאסיקנא דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע אפי' הכי מטבע דקיי"ל בהזהב (ב"מ מו.) דאין מטבע נקנה בחליפין אפי' אם נתנו במתנת שכיב מרע קנה מהאי טעמא דהלואתי לפלוגי:

אמר רבא אמר רב נחמן:

שכיב מרע שאמר:

"ידור פלוגי בבית זה",

"יאכל פלוגי פירות דקל זה" - לא אמר כלום,

עד שיאמר: "תנו בית זה לפלוגי וידור בו",

"תנו דקל זה לפלוגי ויאכל פירותיו".

למימרא דסבר רב נחמן: מילתא דאיתא בבריא - איתא בשכיב מרע.

דליתא בבריא - ליתא בשכיב מרע.

והא אמר רבא אמר רב נחמן:

קמח, א שכיב מרע שאמר: "תנו הלואתי לפלוגי" - הלואתו לפלוגי,

ואף על גב דליתיה בבריא!

רב פפא אמר:

הואיל ויורש יורשה.

רב אחא בריה דרב איקא אמר:

הלואה איתא בבריא

וכדרב הונא אמר רב,

דאמר רב הונא אמר רב:

מנה לי בידך, תנהו לפלוגי - במעמד שלשתן קנה.

33. קמח, א

רפ"ט

איבעיא להו דקל לאחד כו'. אית דמוקמי לה בבריא ובא להודיענו דיני מכירה מה שייר לעצמו ולא נהירא לי דאי"כ מה ענין בעיא זו בזו השמועה ובוה הפרק בהמוכר את הספינה איבעי לן למיבעיא בשמעתא דהקונה שני אילנות (לעיל דף פא.) ועל כרחין בשכיב מרע מוקמינן ליה ואמתניתין קאי דקתני בשכיב מרע שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה ואיבעיא להו אם נתן דקל לאדם אחד ונמלך וחזר ונתן פירותיו לאחר ואמרינן לקמן א"ר נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו אם בנמלך מת קנו כולן אם עמד אינו חוזר אלא באחרון בלבד דלא הוה ביה שיעור אבל קמאי דהוה בה שיעור קנו והכא מי אמרינן שייר מקום פירי כשנתנו הדקל לראשון בלא פירות שייר לעצמו מקום הפירות ענפי האילן שבו גדילין הפירות וכשנתן לשני את הפירות עדיין מקום הפירות שייר לעצמו ואילן המחובר כקרקע דמי וקורא אני עליו שייר קרקע כל שהוא והויא מתנתו מתנה בין באילן בין בפירות ואם עמד אינו חוזר והוא דאיכא קנין כדפסקין לקמן (דף קנא:) במתנת שכיב מרע במקצת:

או לא הוי שיעור. וכשנתן הדקל לראשון כולו נתן וליכא שיעור קרקע ואמרינן לקמן כמה כל שהוא רב יהודה אמר ממקרקעי כדי פרנסתו:

שייר לעצמו. הפירות מהו מי שייר מקום הפירות ולכשייבש האילן יקוף ענפיו כך כתוב בספרים אמר רבא א"ר נחמן אם תמצא לומר דקל לאחד ופירות לאחר לא הוי שיעור שייר פירותיו לפניו שייר מקום פירי מאי טעמא כל לגבי נפשיה כי משייר בעין יפה משייר ולא נהירא לי האי לישנא משום דלא מיתני עליה הך סוגיא דלקמן א"ל אנן אדריש לקיש מתנינן ליה הלכך לישנא אחרינא הכתוב בספרים עיקר דגרסינן בהו חוץ מפירותיו מהו דהוה דומיא דרב זביד וריש לקיש ג) והיינו פירוש לשון אחרון דקל לאחד ופירותיו לאחר מי הוי שיעור מקום הפירות באילן וקנה ראשון דהא איכא שיעור קרקע כל שהוא או לא וכשנתן לו את הדקל הכל נתן גם מקום צימוח פירות את"ל לא הוי שיעור חוץ מפירותיו מהו מי אמרינן כיון דמעיקרא הדקל לבדו בלא פירות נתן לו ולא הוזקק לומר בו לישנא יתירא חוץ מפירותיו אלא לשייר מקום לעצמו אמר ואיכא שיעור קרקע כל שהוא ומתנתו מתנה:

א"ר נחמן אם תמצא לומר כו'. חוץ מפירותיו הוי שיעור דכל לשון מיותר לשייר קצת מן המתנה לעצמו בא ואליבא דרב זביד דתנן בהמוכר את הבית (לעיל דף סא.) לא מכר היציע ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה עשרה טפחים דהיינו נמי דיוטא העליונה ואמרינן בגמרא (שם סג.) אמר ריש לקיש זאת אונרת המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שהדיוטא העליונה שלי הדיוטא העליונה שלו ואמרינן למאי הלכתא אהני תנאי דע"מ לשייר לעצמו מקום בחצר שלפני הבית אם רצה להוציא זיזין מדיוטא עליונה שהיא שלו בחצר הלוקח מוציא ולא יעכב בעל החצר על המוכר ואליבא דרב זביד כו' כלומר וכדפרשה רב זביד למילתיה דריש לקיש דאהני יתורא דע"מ להוציא זיזין לשיורי ליה מקום בחצר הכי נמי אהני יתור לשון דחוץ מפירותיו לשייר מקום באילן:

אנן אדריש לקיש מתנינן. להאי איבעיא להו ולהך מילתא דרב נחמן דאם תמצא לומר כדמפרש לקמן ואזיל ובמתנת בריא ומינה תפשוט לשכיב מרע ולא גבי דקל איבעיא אלא לגבי דיוטא כדמפרש ואזיל:

דיוטא. היא עלייה העליונה שעל גג הבית:

איבעיא להו:

דקל לאחד ופירותיו לאחר - מהו?

מי שייר מקום פירי,

או לא שייר?

אם תמצא לומר: לאחר לא הוי שיעור,

לעצמו חוץ מפירותיו - מהו?

אמר רבא אמר רב נחמן:

אם תמצא לומר דקל לאחד ופירותיו לאחר, לא הוי שייר מקום פירי,

דקל לאחד ושייר פירותיו לפניו, שייר מקום פירי.

מאי טעמא?

כל לגבי נפשיה - בעין יפה משייר.

אמר ליה רבי אבא לרב אשי:

אנן אדרבי שמעון בן לקיש מתנינן לה,

דאמר רבי שמעון בן לקיש:

המוכר בית לחבירו,

ואמר לו: "על מנת שהדיוטא העליונה שלי" - דיוטא העליונה שלו.

34. קמח, ב

רפז"ס

איבעיא להו בית לאחד. במתנת בריא ודיוטא לאחד הוי מקום שיוור מי איכא להאי בעל דיוטא שיוור מקום בחצר להוצאת זיזין או לא אם תמצוי לומר לא הוי שיוור לאחרני אבל לעצמו הוי שיוור כגון דאמר ליה בית אני מוכר לך חוץ מדיוטא העליונה או דלמא ליכא שיוור:
ואליבא דרב זביד. דכי א"ל סתמא בית זה אני מוכר לך לא קנה דיוטא העליונה כדתנן בהמוכר את הבית (לעיל דף סא.) לא מכר את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה י' טפחים דהיינו דיוטא וכי א"ל חוץ לטפויי מילתא קאתי ושייר לו מקום בחצר להוצאת זיזין מן הדיוטא לחצר של לוקח:

קמח, ב

איבעיא להו:

בית לאחד ודיוטא לאחד, מהו?
 מי הוי שיוור,
 או לא?

אם תמצא לומר: בית לאחד ודיוטא לאחד - לא הוי שיוור,
 "חוץ מדיוטא" - מהו?

אמר רבא אמר רב נחמן:

אם תמצא לומר בית לאחד ודיוטא לאחד לא הוי שיוור,
 "חוץ מדיוטא" - הוי שיוור.

ואליבא דרב זביד דאמר: שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא.
 אלא: כיון דשייר דיוטא,
 מקום זיזין נמי שייר.
 (הכא נמי כיון דאמר 'חוץ מפירותיו' מקום פירי שייר).

35. קמח, ב

רפז"ס

אם במחלק. שמשעה ראשונה שהתחיל לחלק היה בדעתו לחלק כל נכסיו ולא לשייר כלום:

אם מת קנו כולן. כדיון כל מתנתו שכ"מ שאין צריכה קנין אם מת:

אם בנמלך. שלא היה בדעתו לחלק כל נכסיו אלא אחר שחילק שתק ולא רצה לחלק עוד חזר ונמלך בעצמו לחלק כל הנותר:

אלא באחרון. בלבד דלא הוי בה שיור אבל קמאי קנו כדקתני מתניתין שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה:

ניחוש. דלמא האי דשתיק וחישב בין מתנה למתנה לא הוי כנמלך אלא עיוני מעיין מה יתן לכל אחד ומעיקרא היה בדעתו לחלק את הכל ויחזור בו כשיעמוד מחליו ואמאי קנו קמאי:

סתמא דשכיב מרע. עיוני קמעין בלבו מה יתן לכל אחד קודם שיבואו לפניו ואין לו לשתוק בין זה לזה ומדשתק נמלך הוי:

אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו. הידועין ולא נמצא לו שיור ועמד אינו חוזר כו':

באומר כל נכסיי. לא חילק שדותיו וכרמיו לכל אחד בפני עצמו אלא לשון זה כתב כל נכסיי אני נותן לפלוני ופלוני דכל היכא דאיתנהו נתונין הן במתנה ואין כאן שיור ובפר"ח גרס כל נכסיי אלו הן ולא נהירא:

במוחזק. שאנו מוחזקין בו שאין לו עוד נכסים:

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: שכיב מרע שקתב כל נכסיו לאחריים, רואין: אם במחלק:

מת - קנו כולן,

עמד - חוזר ככולן.

אם בנמלך:

מת - קנו כולן,

עמד - אינו חוזר אלא באחרון.

דלמא עיוני קא מעיין, והדר יהיב!

סתמיה שכיב מרע מידק דייק והדר יהיב.

אמר רב אחא בר מניומי אמר רב נחמן:

שכיב מרע שקתב כל נכסיו לאחריים, ועמד - אינו חוזר,

חיישינן שמא יש לו נכסים במדינה אחרת.

ואלא מתניתין דקתני:

"לא שייר קרקע כל שהוא - אין מתנתו קיימת", היכי משכחת לה?

אמר רב חמא:

באומר: "כל נכסי".

מר בר רב אשי אמר:

במוחזק לן דלית ליה.

36. קמה, ב

רַצְנִים

איבעיא להו חזרה במקצת. שכבי מרע שכתב כל נכסיו לאחד וחזר בו במקצת ונתן שוב לאחר שהרי יכול לעשות כן כדאמרינן דייתיקי מבטלת דייתיקי בפירקין דלעיל (דף קלה:). מי היא חזרה בכל הנכסים שנתן לראשון דגלי דעתיה שמתחרט בראשון ומה שנתן לשני מתנה במקצת היא דאיכא שיעור והוא מתנה ואתו יורשין ומפקי מיד ראשון כל המותר או לא הוא חזרה אלא מה שנתן לשני קנה שני והנותר קנה ראשון ואם יעמוד מחליו יחזור בשניהן שהרי לא שיעור לעצמו כלום:

ת"ש דתניא כולן לראשון. במתנת שכ"מ ומקצתו נתן לשני שחזר במקצת:

שני קנה. מה שנתן לו ממה נפשך ל"ש מת ול"ש עמד דהא מתנת שכ"מ במקצת היא והוא מתנה שהרי שיעור לעצמו מותר נכסים שנתן לראשון שהרי ראשון לא קנה:

מאי לאו כשמת. וקתני הראשון לא קנה אלמא חזרה במקצת היא חזרה בכולהו דאי לא היא חזרה תרוייהו ליקנו בכל הנכסים:

ומשני לא. לעולם לא היא חזרה וברייאת כשעמד הלכך שני קנה דמתנה במקצת לא מצי הדר ביה כדקתני מתניי אבל בראשון שניתנו לו כל הנכסים בלא שיעור אם עמד חוזר כדתנן במתניי ולקמן פרכינן אי כשעמד תרוייהו לא ליקנו ואפי' שני דכיון דחזרה במקצת לא היא חזרה בכולהו גבי שני ליכא שיעור דהא לא הדר ביה מראשון אלא במה שנתן לשני ובין שניהן נתן הכל ולא שיעור לעצמו כלום ומהכא פשטינן במסקנא חזרה במקצת היא חזרה בכולהו הלכך בין שמת בין שעמד שני קנה שהרי חזר בו מראשון לגמרי ושיעור לעצמו שיעור נכסיו שנתן לראשון וחזר בו מהן ומתנה במקצת שמה מתנה:

ה"נ מסתברא. דבשעמד עסקינן דקתני מקצתו לראשון וחזר בו ונתן כולו לשני ראשון קנה שהיה בה שיעור והוא מתנה כדקתני מתניי דמתנת שכ"מ במקצת מתנה גמורה היא שני לא קנה כלל דלא שיעור לעצמו כלום והלכך אם עמד חוזר:

אי אמרת בשלמא בשעמד היינו דשני מיהא לא קנה. כדתנן לא שיעור קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה:

אלא אי אמרת בשמת תרוייהו נמי ליקנו. כדין מתנת שכ"מ שקונה אחר מיתה היכא דליכא שיעור ואם עמד חוזר דאילו מתנה במקצת בין מת בין עמד מתנה גמורה היא אלא לאו בשעמד ומדסיפא בשעמד רישא נמי בשעמד:

א"ל רב יימר לרב אשי ותהוי נמי. רישא בשעמד אפ"ה תפשוט דחזרה במקצת היא חזרה בכולהו דאי אמרת בשלמא חזרה במקצת היא חזרה היינו דשני קנה דאיכא שיעור נכסים לשכ"מ שחוזר בו ממה שנתנו לראשון וראשון לא קנה אלא אי אמרת לא שמה חזרה אלא מה שלא נתן לשני נשאר ביד ראשון תרוייהו נמי לא ליקנו שהרי בין שניהם נתן כל הנכסים ולא שיעור לעצמו קרקע כל שהוא:

בין שמת בין שעמד. שני קנה דהא הדר ביה מראשון ואיכא שיעור טובא ראשון לא קנה דהא הדר ביה ואפי' מת לא יקנה ראשון דהא קי"ל דייתיקי מבטלת דייתיקי מה לי חוזר בו מראשון ונותן לשני מה לי חוזר בו ומעכב לעצמו ולירשיו:

סיפא לא משכחת לה אלא בשעמד. הלכך ראשון קנה דמתנה מקצת הוא ואיכא שיעור שני לא קנה דלא הוה במתנתו שיעור דאי בשמת תרוייהו ליקנו:

איבעיא להו:

חזרה במקצת, הוי חזרה בכולהו, או לא?

תא שמע:

"נולו לראשון מקצתו לשני - שני קנה, ראשון - לא קנה."

מאי לאו בשמת?

לא, בשעמד.

הכי נמי מסתברא, מדקתני סיפא:

"מקצתו לראשון וכולו לשני, ראשון - קנה, שני - לא קנה."

אי אמרת בשלמא בשעמד, משום הכי שני לא קנה, אלא אי אמרת בשמת, תרוייהו ליקנו!

אמר ליה רב יימר לרב אשי:

ותהוי נמי בשעמד,

אי אמרת בשלמא חזרה במקצת הויא חזרה בכולהו, היינו דשני מיהת קנה,

אלא אי אמרת חזרה במקצת לא הויא חזרה בכולהו, ניהוי כמחלק, ולחד מינייהו לא ליקנו!

והלכתא:

חזרה במקצת - הויא חזרה בכולהו,

רישא - משכחת לה בין שמת, בין שעמד.

סיפא - לא משכחת לה אלא בשעמד.

37. קמח, ב

רפ"ט

איבעיא להו. שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו בלא שיוור ואח"כ עמד מחליו מי מצי הדר ביה מי חמיר ממתנת הדיוט דנימא דגמר והקדיש הכל בלב שלם בין יחיה בין ימות ואת"ל דגבי הקדש הכל מוקדש ואפילו עמד:

הפקיר כל נכסיו מהו. מי לימא כוונתו לשמים ואקני לגמרי לכל מי שיבוא ויזכה או לא א"נ כיון דהפקיר ממונו הוציאו מדעתו לגמרי ואינו חפץ בחזרתו שאינו רוצה ליהנות עוד ממנו ואת"ל גבי הפקר דאינו חושש בזה הממון הואיל והפקירו ולא דקדק לחלקו לאוהביו:

חילק נכסיו לעניים מהו. מי לימא יד עניים כיד הקדש ואם עמד אינו חוזר או לא תיקו:

איבעיא להו:

הקדיש כל נכסיו ועמד, מהו?

מי אמרינן כל לגבי הקדש גמר ומקני?
או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני?

הפקיר כל נכסיו, מהו?

מי אמרינן כיון דאף לעניים כעשירים, גמר ומקני?
או דלמא:

כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני?

חילק כל נכסיו לעניים, מאי?

מי אמרינן צדקה ודאי כגמר גמר ומקני?
או דלמא:

כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני?

תיקו.

(לישנא אחריןא):

הקדיש כל נכסיו, מהו?

הפקיר כל נכסיו, מהו?

חילק כל נכסיו לעניים, מהו?

תיקו. 468

38. קמח,ב - קמט,א

רָזַב"ס

א"ר ששת. שכ"מ שאמר יזכה פלוני בנכסיי או יטול או או יחזיק או יקנה כולן לשון מתנה וקנה דלשון מתנה בעינן כדאמרינן לעיל (דף קמז:). ידור פלוני בבית זה לא אמר ולא כלום עד דאמר תנו או יטול ויקנה או יחסינן וירת אם הוא ראוי ליורשו כגון בן בין הבנים: ור' יוחנן בן ברוקה היא. דאמר בפירקין דלעיל (דף קל). דבריו קיימין וק"ל כוותיה דפסקינן התם הלכה כמותו: יהנה. יראה:

אָמַר רַב שֵׁשֶׁת:

'טוֹל,

'וְיִזְכֶּה,

'וְיִחְזִיק,

'וְיִקְנֶה' - כּוֹלֵן לְשׁוֹן מִתְּנָה הוּן.

בְּמִתְנִיתָא תְּנָא:

'אָפֵי: 'חֲסִינְוּ,

'וְיִרְתּוּ"

בְּרֵאוּי לְיִוְרֵשׁוּ,

וְרַבֵּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא הֵיא,

אֵיבְעִיא לְהוּ:

קמט,א 'יְהֵנָה בְּהוּ', מַהוּ?

דְּנִיְהוּי כּוֹלְהוּ מִתְּנָה קְאָמַר?

אוּ דְלָמָא:

לִיתְהֵנִי מִינֵיהוּ מִיַּדֵּי קְאָמַר?

'יִרְאָה בְּהוּ' - מַהוּ?

'יַעֲמֹד בְּהוּ' - מַהוּ?

'יִשְׁעוּ בְּהוּ' - מַהוּ?

תִּיקוּ.

39. קמט, א

רש"ס

הא דאיתנהו בעינייהו. חוזר
 דלחכי שבקינהו אם אעמוד
 מחליי אחזירם:
 דפרעינהו בחוביה. אם עמד
 אינו חוזר:

איבעיא להו:
 מכר כל נכסיו - מהו?

זימנין⁴⁶⁹ אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:
 אִם עָמַד אֵינוֹ חוֹזֵר.
 וְזִמְנִין אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:
 אִם עָמַד חוֹזֵר.

וְלֹא פְּלִיגִי:
 הָא - דְּאִיתְּנָהוּ לְזוּזֵי בְּעִינֵיהוּ,
 הָא - דְּפָרְעִינָהוּ בְּחוּבוֹ.

⁴⁶⁹ ע"פ גירסת הראשונים וכתב"י.

40. קמט, א

רָשָׁ"ס

איבעיא להו שכיב מרע שהודה. ואמר בחליו שדה ומעות הללו של פלוני הן ואע"פ שהיינו מוחזקים בנכסים הללו שאינן של אותו פלוני שהיינו יודעין שהן של זה המודה בהם לאחרים מי אמרינן שהוא אומר כן שלא להשביע את בניו או דלמא כיון דאודי אודי:

ת"ש כו'. ומסקנא דהודאתו הודאה ואע"ג דאמרינן בסנהדרין בפרק דיני ממונות תניינא (דף כט:) ההוא דהווי קרי ליה עכברא דשכיב אדינרי כי קשכיב אמר פלניא ופלניא מסקו בי זוזי אתו תבעינהו ליורשים כו' ומסקנא אדם עשוי שלא להשביע את בניו ופטורין מלשלם והכא אמרינן דאזלינן בתר הודאת פיו נראה בעיני דהתם היינו טעמא כיון שעושה עצמו עבד לזה לאיש מלוה ודאי להחזיק עצמו כעני היה עושה אבל כיון שהממון בעין והוא מודה של פלוני הוא י"ל שהפקידו אצלו מקודם לזה השכיב מרע או הקנה לו השכיב מרע ע"י אחר והרי הוא חפץ שיבא לידו:

דאיסור. הוא איסור גיורא שבא על רחל בת מר שמואל קודם שנתגייר ונתעברה הימנו בגיות את רב מרי בר רחל ובתוך כך נתגייר ואח"כ נולד רב מרי והוה ליה הורתו שלא בקדושה ולדתו בקדושה והיא מבנות שמואל שנשבו כדאיתא בכתובות (דף כג.):

אמר רבא במאי קני להו כו'. והלכך אני זוכה בהן דנכסי הגר דינן כהפקר והרי הן בידי והנני קודם וזוכה:

גר לאו בר אורתני הוא. דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים:

דליתיה בירושה. כגון רב מרי ליתיה נמי בדין מתנת שכיב מרע:

ליתנהו גביה. אין המעות בביתו של איסור שיוכל ליתנם לו בידו:

אין מטבע נקנה בחליפין. בבבא מציעא בהזחב (דף מו.):

אי אגב קרקע. כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כו.) ונפקא לן מקרא דלכסף ולזהב וגוי עם ערי מצורות אשר ביהודה:

אם במעמד שלשתן. אני ואיסור ורב מרי ביחד נפקד ומפקיד ומקבל מתנה:

לא אזלינא. בתר איסור פן אפסיד:

אמאי. לא תמצא ענין שיוכל רב מרי לזכות והלא יודה איסור שהן של רב מרי ויזכה בהן:

אדהכי והכי נפק אודיתא. מתוך שנאמר בבית המדרש יצא הקול ולימדוהו לטעון כן כל אלו הדברים שאמר רבא הלכות הן:

איבעיא להו:

שכיב מרע שהודה - מהו?

תא שמע:

איסור גיורא הוה ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא.

רב מרי בריה, הורתו שלא בקדושה, ולדתו בקדושה הווי, וכי רב הוה,

אמר רבא: היכי ניקנינהו רב מרי להני זוזי?

אי בירושה - לאו בר ירושה הוא,

אי במתנה - מתנת שכיב מרע בירושה שויה רבנו,

כל היכא דאיתיה בירושה איתיה במתנה,

כל היכא דליתיה בירושה ליתיה במתנה.

אי במשיכה - ליתנהו גביה.

אי בחליפין - אין מטבע נקנה בחליפין.

אי אגב קרקע - לית ליה ארעא.

אי במעמד שלשתן - אי שלח לי לא אזלינא.

מתקיף לה רב איקא בריה דרב אמי:

אמאי? ולודי איסור דהלין זוזי דרב מרי ניהו,

וליקנינהו ויקנה באודיתא!

אדהכי נפק אודיתא מבי איסור.

אי קפד רבא, אמר: קא מגמרי טענתא לאינשי ומפסדי לי.

41. קמט, ב

רצ"ס

כמה מכוונן. כמה יפה כווננו שפירשו כל שהוא כדי פרנסתו למר במקרקעי ולמר אפי' במטלטלי:

דמקרקעי. כדי פרנסתו טעמא מאי הוי שיעור להקנות המתנה שנתן מקצת משום דכי קאי מחליו סמיך עלייהו והלכך נתן לדעת כן שאפילו אם יעמוד מחליו תתקיים המתנה והוא יתפרנס ממה ששייר מטלטלי נמי כו':

מאי כוונתא. והלא אינן מכוונות יפה דלמ"ד מטלטלי כו':

קרקע דוקא. בתמיה והתנן במסכת פאה:

הכותב נכסיו לעבדו יצא בן חורין. שהרי העבד בכלל נכסים ונמצא שהקנה לעבד את גופו עם שאר נכסים:

שייר קרקע כל שהוא. כגון שאמר חוץ מקרקע כל שהוא לא יצא בן חורין שהעבד הוקש לקרקעות דכתיב והתנחלתם (ויקרא כה) והאי קרקע כל שהוא איכא למימר שעל העבד הוא אומר ונמצא שאינו בן חורין וגם הנכסים לא קנה וה"ה אם אמר חוץ ממטלטלין כל שהוא כדמפ' ר' אלעזר לקמיה שעשו המטלטלין שיור אצל העבד דדלמא האי עבד הוא המטלטלין ששייר דעבד מיטלטל אבל אם אמר כל נכסיי נתונים לך חוץ משדה פלוני הרי הוא בן חורין שהעבד אינו בכלל אותו שדה שפירש:

רבי שמעון אומר לעולם הוא בן חורין. אם שייר קרקע כל שהוא דשייר קרקע ולא עבד עד שיהיה השיר ששייר סתם ויאמר כל נכסיי נתונים לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוה שבהן שההוא אחד מרבוה אעבד קאי ואינו משוחרר ודרך כבוד כתב לעבדו כך ומי'מ לא קנה כלום:

ואמר רב דימי אומר רבי אלעזר עשו כו'. אע"ג דקתני שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין הוא הדין אם שייר מטלטלין כל שהוא דעבדא נמי כמטלטלי דמי שהרי אינו מחובר לקרקע וקרו ליה בני אדם מטלטלי אלמא אע"ג דקתני קרקע לאו דוקא אלא הוא הדין למטלטלי ומתניתין נמי מטלטלי כדי פרנסתו כמקרקעי כדי פרנסתו דמי:

ולא עשו מטלטלי שיור אצל כתובה. דתנן גבי דההיא במסי' פאה ובפרקין דלעיל (דף קלב.) מיייתין לה ופרשינן לה הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה ואית דמוקי לה התם בשותקת ופירש רב נחמן כיון שעשאה שותפת בין הבנים אבדה כתובתה דבההיא קרקע כל שהוא ששייר לה שלא נתן לבניו מחלה כתובתה ודוקא קרקע כל שהוא אבל שייר לה וכתב לה מטלטלין כל שהוא לא אבדה כתובתה דכתובה עיקרה גובה ממקרקעי ולא ממטלטלי במסכת כתובות הלכך דמקרקעי סמכה דעתה ולכך לא עשו מטלטלין שיור לכתובתה דאם שייר לה הבעל מטלטלין ונתן לה כשחילק נכסיו לבניו וכתב לאשתו מטלטלין כל שהוא לא אבדה כתובתה:

אמר ליה רב יוסף לאביי. לעולם אימא לך כל היכא דתני קרקע דוקא הוא והכא גבי עבד היינו טעמא דלאו דוקא דבדין הוא דלא איבעי ליה למיתני מקרקעי אלא מטלטלי הוה ליה למיתני בהדיא:

ואידי דקתני רישא. במסכת פאה ר' עקיבא אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים ולכתוב עליו פרוזבול ולקנות עמהן נכסים שאין להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה דהני כולהו דוקא מקרקעי ולא מטלטלי תנא נמי סיפא קרקע אף ע"ג דהוא הדין בסיפא למטלטלי ומשום סידורא דכל שהן מתנו גבי הדדי ובוידוי לא גרסי' בסדר המשנה דבשלמא גבי פאה פאת שדך כתיב קרקע כל שהוא גבי בכורים כתיב ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ולכתוב עליה פרוזבול הכי תקון רבנן אם יש לו ללוה קרקע כותבין פרוזבול למלוה לגבות חובו בשביעית דדמי כמאן דאית ליה משכון דמקרקעי דלוה משתעבד ליה וגבי משכון לא משמטא שביעית דלא קרינא ביה לא יגוש הואיל ואית ליה משכון ולא רצו בית דין לעקור תקנת שביעית מן התורה. ולקנות עמהן נכסים שאין להם אחריות מקראי נפקא לן בקדושין אלא וידוי מעשר אע"ג דכתיב ביה (דברים כו) השקיפה ממעון קדש וגוי ואת האדמה אשר נתת לנו (וגו') אפי' אין לו קרקע יתודה דהאי לנו אכל ישראל קאי כדתנן במסכת מעשר שני (פ"ה מ"ד) מכאן אמרו ישראל וממזרים מתוודין אבל לא גרים ועבדים משוחררים שאין להם חלק בארץ אלמא אפי' אין לו קרקע אלא שיהא ראוי הוא ואבותיו ליטול חלק בארץ:

ואמר ליה אביי לרב יוסף. דאקשי לעיל למ"ד כדי פרנסתו כל שהוא נתן וכל היכא דתנן כל שהוא מי לא בעינן שיעורא:

והתנן. בפרק ראשית הגז:

חמש רחלות גוזזות כל אחת ואחת משקל מנה ופרס. ליטרא וחצי ליטרא חייבת בראשית הגז דברי ר' דוסא ומחמש צאן עשויות נפקא להו לבית הלל דבעינן חמש וחכמים אומרים ה' רחלות וכו':

אמר רב. מנה ופרס. בין חמשתן ובלבד שיהו מחומשות כל אחת יש בה צמר חומש של מנה ופרס אבל בציר מהכי כמאן דליתיה דמי:

שיעורא רבה. מנה ופרס לכל אחת תנא סיפא נמי שיעורא זוטא אבל מתני' דקתני כל שהוא דוקא הוא והלכך לא מכוונן שמעתא דסבי:

קמט, ב **"שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת".**

וכמה **"כל שהוא"**?

אמר רב יהודה אומר רב: קרקע כדי פרנסתו.

ורב ירמיה בר אבא אומר: מטלטלין כדי פרנסתו.

אמר רבי ירמיה:

כמה מכוונן שמעתא דסבי, קרקע טעמא מאי? דאי קאי סמיך עליה, מטלטלי נמי אי קאי סמיך עליהו.

מתקיף לה רב יוסף:

ומאי פוונתא?

מאן דאמר: 'מטלטלין' - "קרקע" תנן! מאן דאמר: 'כדי פרנסתו' - "כל שהוא" תנן!

אמר ליה אביי:

וכל היכא דתני "קרקע", קרקע דוקא! והא תנן:

"הכותב: 'כל נכסיו לעבדו' - יצא בן חורין, שייר קרקע כל שהוא - לא יצא בן חורין, רבי שמעון אומר:

לעולם הוא בן חורין,

עד שיאמר: 'כל נכסי נתונין לפלוני עבדי,

חוץ מאחר מרבוה שבהו'" (פאה ג, ח).

ואמר רב דימי בר יוסף אומר רבי אלעזר: עשו מטלטלין שיור אצל עבד, ולא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה!

קנא

התם, בדין הוא דלא ליתני קרקע,

ואידי דתנא רישא:

"דבי עקיבא אומר:

קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים, לכתוב עליהם פרוזבול, ולקנות עמהם נכסים שאין להם אחריות, בכסף ובשטר ובחזקה", משום הכי קתני קרקע.

וכל היכא דתני "כל שהוא" לית ליה שיעורא?

והא תנן:

"רבי דוסא בן הרבנים אומר:

חמש רחלות גוזזות מנה ופרס, חייבות בראשית הגז, וחכמים אומרים:

חמש רחלות גוזזות כל שהו" (חולין קלה).

ואמרין: וכמה "כל שהו"?

אמר רב: מנה ופרס, ובלבד שיהו מחומשות!

התם - בדין הוא דלא ליתני "כל שהוא",

ואידי דאמר תנא קמא שיעורא רבה,

אמר איהו נמי שיעורא זוטא, קרי לה "כל שהוא".

42. קנ, א

רָזַ"ס

אמר. שכיב מרע מטלטלי
לפלניא והוא הדין לבריא על ידי
קנין:

לבר מחטי ושערי. והוא הדין
לבר מבהמותיו כן נראה בעיני:

אפי' ריחים העליונה. שרגילין
ליטלה משם כדי לתקנה אבל
ריחים התחתונה במקומה
מתקנין אותה:

כל דמטלטל. כל שיכולין
לטלטלו שאינו מחובר לקרקע
ממש ואע"פ שאין רגילין
לטלטלו:

פשיטא אומר:

"מטלטלי לפלניא" - כל מאני תשמישתיה קני,

לבר מחטי ושערי.

"כל מטלטלי לפלניא" - אפילו חטי ושערי, ואפילו ריחים העליונה קנה,

לבר מריחים התחתונה,

"כל דמטלטל" - אפילו ריחים התחתונה קני.

43. קנ, א-ב

רפ"ס

איבעיא להו עבדא כמטלטלי דמי. נהי ודאי דעבדא כמקרקעי דמי לענין שבועה וקנין בכסף ובשטר ובחזקה דכל מילי דאורייתא דין מקרקעי יש להם מוהתנחלתם אבל לענין לשון בני אדם מיקרו להו מטלטלי וישנן בכלל מתנת מטלטלי שהרי מטלטלי הוא או לא:

היינו דלא אזדבן ליה ברישא. במאי דקתני ברישא דמתנייתין היכא דמכר את העיר סתמא ולא אמר לו היא וכל מה שבתוכה לא קחשיב אלא מקרקעי אבל עבדים ומטלטלין לא נמכרו אלמא עבדא כמטלטלי דמי: ופרכינן אלא מאי עבדא כמטלטלי דמי א"כ מאי אפי' דקתני סיפא מכר את המטלטלין ואפי' עבדים ואי כמטלטלי דמי אמאי קאמר אפילו דמשמע דאינו דומה כל כך למטלטלין:

אלא מאי אית לך למימר. אמאי קמפלגי בינן למטלטלין למיתני אפי' משום דשאני בין מטלטלי דניידי דהיינו עבדים למטלטלי דלא ניידי והלכך קתני בהו אפילו הי"נ ברישא איכא למימר דעבדא כמקרקעי דמי והאי דלא מיזדבני בכלל העיר דשאני להו לבני אדם בין מקרקעי דניידי למקרקעי דלא נייד וכיון דעיר מכר דהיינו מקרקעי דלא נייד לא אסיק אדעתיה למכור אלא מקרקעי דלא נייד דהיינו דומיא דעיר אבל היכא דאמר סתמא מקרקעי לפלגיא עבדים בכלל והיכא דאמר סתמא מטלטלי לפלגיא לעולם אימא לך דאינו בכלל:

עשו מטלטלי שיו. דכי היכי דקתני שייר קרקע כל שהוא לא יצא לחירות הכי נמי אם שייר מטלטלי כל שהוא לא יצא לחירות: ואמר ליה רבא לרב נחמן מאי טעמא. והשיב לו רב נחמן עבדא מטלטלי דכיון דשייר מטלטלין לעצמו איכא למימר דעבדו שייר לעצמו שהוא מטלטלין ולא יצא לחירות אלמא כמטלטלי דמי:

א"ל רב אשי לרבינא. לעולם אימא לך כמקרקעי והאי עשו מטלטלין שיויר אצל העבד לאו היינו טעמא דרב נחמן דאמר עבדא מטלטלי הוא אלא כדפרישית טעמא:

דאנן משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה. עבד גמר לה לה מאשה דבעינן גט כריתות וכיון דיש לבעל העבד זכות בשטר שכתוב בו ששייר קרקע ומטלטלי לעצמו לא הקנה לו השטר לגמרי שגם זכות האדון כתוב בו הלכך לא קרינא ביה גט כריתות כענין זה פירש רבינו חננאל ורבותי שבלותי"ר וגם יש לפרש כך לעולם עבדא כי מקרקעי דמי וגבי גט אמאי חשיבנן אפי' מטלטלין שיויר אצל עבד היינו טעמא משום דכריתות גמור בעינן וכיון שזה שייר מטלטלין מאן לימא לן דלא היה בדעתו לשייר העבד בכלל המטלטלין אחרי שלא פירש מה הן המטלטלין ששייר ואע"ג דבדוכתא אחרינא עבדא כמקרקעי דמי מיהו גבי כריתות לאו כריתות הוא:

איבעיא להו:

עבדא כמקרקעא, או כמטלטלא דמי?

אמר ליה רב אחא בריה דרב אשי לרב אשי:

תא שמע:

"המוכר את העיר:

מכר בתים, שיחין ומערות, ומרְחֻצָאוֹת, ובית הבדיו, ובית השלחין,

אבל לא את המטלטלין.

ובדמו שאמר: "היא וכל מה שבתוכה",

אפילו היו בה בהמה או עבדים הרי נולדו מוכרין" (בבא בתרא סח.).

אי אמרת בשלמא כמטלטלא דמי - משום הכי לא מיזדבן ברישא,

אלא אי אמרת כמקרקעא דמי - אמאי לא מיזדבן?

ואלא מאי "כמטלטלא דמי"?

מאי 'אפילו'?

אלא מאי אית לך למימר, שאני מטלטלא דנייד כמטלטלא דלא נייד.

אפילו תימא כמקרקעא דמי, שאני מקרקעא דנייד כמקרקעא דלא נייד.

אמר ליה רבינא לרב אשי:

תא שמע:

"הנותב לעבדו: "כל נכסיו" - יצא בן חורין,

שייר קרקע כל שהוא - לא יצא בן חורין.

רבי שמעון אומר:

לעולם הוא בן חורין,

עד שיאמר: "כל נכסי נתונין לפלוני עבדי, חוץ מאחד מרובא שבהו".

ואמר רב דימי בר יוסף אמר רבי אלעזר:

עשו מטלטלין שיויר אצל עבד, ולא עשו מטלטלין שיויר אצל כתובה.

ואמר ליה רבא לרב נחמן:

מאי טעמא?

עבדא מטלטלא הוא,

ומטלטלא למטלטלא הוי שיויר,

כתובת אשה כמקרקעא הוא,

ומטלטלא למקרקעא לא הוי שיויר.

אמר ליה:

אנן משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה.

קנב

44. קנ, ב

רַסְנִים

אמר רבא א"ר נחמן חמשה. נותני מתנה הן שאין דינן חלוק מנותני מקצת עד שיכתבו כל נכסיהם ואז דינן חלוק ממשייר קצת ממנו וכגון שלא שיירו כלום אפי' במטלטלין כדמסיק בסיפא לבר מכתובת אשה במקרקעי הוי שיוך ולא מטלטלי:

ואלו הן שכיב מרע עבדו אשתו ובניו מברחת. והשתא מפרש להו ואזיל שכיב מרע כו' וכולהו כבר מפורשים בפרק זה וביש נוחלין לבד ממברחת ולקמן בסמוך אפרשנה: בניו דתנן הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה. אבל שייך לא אבדה דמגו דנחתא אהאי שיורא בשביל כתובתה נחתא נמי אכולהו נכסי כדאמר ביש נוחלין ההוא דפלגינהו לנכסיה לאתתיה ולבניה שייך חד דיקלא וכו' ואסקי' התם מגו דנחתא אדיקלא נחתא נמי אכולהו נכסי:

מברחת דאמר מר כו'. כלומר אשה אלמנה שיש לה נכסים ודעתה לינשא ורוצה להבריא נכסיה מבעלה שלא יהא זכאי בנכסיה ואם תתאלמן או תתגרש יחזרו לה נכסיה ואם לא הוציא את מרשותו קודם נשואין יזכה בהן בעל ואמרינן בכתובות צריכה שתכתוב כל נכסיה לאחר סתם כיון דלא שייחה מידי אנן סהדי דלא נתנה לזה אלא בשביל שרוצה לינשא ולכשתרצה יחזרו לה אבל אם שייחה כל שהוא קנה המקבל מתנה ולא יחזרו לה כל הנכסים עולמית וזה הדבר אינו כתוב בגמרא כך אלא מכללא שמעינן לה דאמרינן בכתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף עט.) אמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל אני מורה הוראה אם יבא שטר מברחת לידי אקרענו ויהיב טעמא דלא שביק איניש לנפשיה ויהב לאחרני מיתבי הרוצה שתבריא נכסיה מבעלה כיצד היא עושה כותבת שטר פסים לאחרים דברי רשב"ג וחכמים אומרים רצה משחק בה עד שתכתוב מהיום ולכשארצה טעמא דכתבה ליה הכי הא לא כתבה הכי קנינהו לוקח אמר ר' זירא לא קשיא הא בכולן הא במקצתן שמעינן מהכא היכא דכתבה כולן לא קנה לוקח ואף בעל לא קנה כדמשני התם עשאום כנכסים שאינן ידועין לבעל אליבא דר"ש אבל היכא דלא כתבה כולן צריכה שתכתוב מהיום ולכשארצה לא קנה לוקח:

ובכולהו. הני חמשה ממטלטלי הוי שיוך שאם שייך מטלטלין כשייר קרקע דמי:

ואיתנהו בעינייהו הוי שיוך. שהרי אשה גובה כתובתה מהם כדאמר אמימר בפרק אע"פ בכתובות (דף נה.) מטלטלי ואיתנהו בעינייהו בלא שבועה ואיכא למימר דאזדא אמימר לטעמיה דהא הכא אמימר נמי קאמר לה:

אמר רבא אמר רב נחמן:

חמשה עד שיכתבו: "כל נכסיהם", ואלו הן:

שכיב מרע,

עבדו,

אשתו,

ובניו,

מברחת.

שכיב מרע:

דתנן:

"שכיב מרע שכתב:

"כל נכסיו לאחרים" ושייר קרקע כל שהוא - מתנתו קיימת.

לא שייר קרקע כל שהוא - אין מתנתו קיימת".

עבדו:

דתנן:

"הנותב: 'כל נכסיו לעבדו' - יצא בן חורין.

שייר קרקע כל שהוא - לא יצא בן חורין" (פאה ג, ח).

אשתו:

דאמר רב יהודה אמר שמואל:

הכותב כל נכסיו לאשתו - לא עשאה אלא אפטרופא.

בניו:

דתנן:

"הנותב כל נכסיו לבניו, וכתב לאשתו קרקע כל שהוא, אבדה כתובתה" (פאה ג, ז).

ומברחת:

דאמר מר: מברחת צריכה שתכתוב: 'כל נכסיה'.

ובכולהו מטלטלי הוי שיוך,

לבר מקתובה:

דאמקרקעי - תקיננו רבנן.

ממטלטלי - לא תקונו רבנן.

אמימר אמר:

מטלטלי דכתיבי בכתובה, ואיתנהו בעינייהו הוי שיוך.

45. קנ, ב - קנא, א

רש"ס

אמר נכסי לפלניא. פסקי הלכות הן שפוסק הגמי שכיב מרע שאמר נכסי לפלניא אינן בברייתא שהקנה בסודר ואמר נכסי לפלניא ובא הגמרא לפרש איזו דבר קרוי ממון והוא הדין אם אמר בלשון לעיז אוייר או בלשון שמכנין הממון דין נכסי לפלני נהג בו:

עבדא מקרי נכסי. כמו כסף וזהב והרי הוא בכלל המתנה:

דתנן. בקדושין:
נכסים שיש להם אחריות. והקרקות אחריות כל מלוה וחוב וכתובה נסמכין עליהן לפי שאין דליקה שולטת בהן ואינן אובדין וקתני בהן לשון נכסים:

ושאין להם אחריות. היינו מטלטלין וארישא קאי דמיקרו נכסים וכמאן דמיתני נכסים שאין להם אחריות:

נקנין עם נכסים שיש להם אחריות. שאם מכר אדם או נתן לחבירו מטלטלין וקרקות החזיק בקרקעות קנה מטלטלין:

כי הא דרב פפא. כלומר ומניין לנו דנכסים שאין להם אחריות הנקנין עם נכסים שיש להם אחריות מיירי נמי במעות ומנלן דמעות נמי נקנו על ידי קרקעות והלא אין מטבע נקנית בחליפין ועל ידי קרקעות מנלן כי הא דרב פפא כו' אקנינהו ניהליה לרב שמואל ההולך שם בקנין סודר:

אגב אסיפא דביתיה. שהקנה לו בסודר קרקע כניסת ביתו ואגב הקנה לו המעות בתורת הרשאה המפורשת בבבא [קמא] (דף ע.) אי נמי הלך והחזיק הקרקע והקנה לו המעות כל מקום שהן אלמא מעות מיקרי נכסי:

עד תווד. מקום ויש מפרשין חצי הדרך ומפרשין נמי שלא יחזיק בהן לעצמו ולא היא דכיון דכתב בהרשאה וכל מאן דמתעני ליה מן דינא קבלתי בין לזכות בין לחובה מינה שמעינן דשליח שווייה הכי מפרש בבבא [קמא] (שם):

זכו בשדה זו. הקנה להן בסודר לצורך פלוני:
חוזר בשטר. מייפוי כח דשטר יכול לחזור בו כל זמן שלא נמסר השטר לאותו פלוני:

ואינו חוזר בשדה. אחרי שכבר זכו בקנין או בחזקה וזכין לאדם שלא בפניו:
שלשה. עניני שטרות הן ולא בא לחלוק אלא להוסיף:

אם קדם מוכר וכתב שטר. מכירה להיות מזומן ללוקח כל שעה שירצה למכרו לשדהו לא יהא עיכוב במעותיו בשביל כתיבת השטר ולכך קדם והכתוב והוא יכול לעשות כן כאותה ששינו כותבין שטר למוכר אף על פי שאין כו'. דאינו חוב אלא למוכר וכיון שהוא רוצה יכתוב לו:

כיון שהחזיק זה בקרקע כו'. מסקנא דמילתא דרב הונא היא אם קדם מוכר וכתב לו את השטר ואח"כ מכר לזה את השדה כיון שהחזיק הלוקח בשדה נקנה לו השטר בכל מקום דאין אדם יכול לעכבו דלדעת כן מכר לו את השדה שיזכה הלוקח בשטר הנכתב לו לשמו וכשהחזיק בשדה נקנה לו השטר כדתנן נכסים שאין להן אחריות כו' אלמא שטר מיקרי נכסים שאין להן אחריות:

דתנן. במסכת שקלים בפ"ד (משנה ז) המקדיש נכסיו והיה בהן בהמה הראויה על גבי המזבח זכרים ונקבות רבי אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ודמיהם יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית ר' יהושע אומר זכרים עצמן כו' ובמס' תמורה (דף לא:) מפרש פלוגתייהו:

יינות שמנים כו'. גם זו שנויה במסכת שקלים:

דתנן. במס' ערכין המקדיש נכסיו מעלין לו תפילין כלומר אף תפילין הקדש ומעלין לו בדמים ופודן בשויהן אלמא מדחל עלייהו הקדש מיקרי נכסי שהרי נכסיו הקדיש:

אמר: "נכסי לפלניא" -
עבדא איקרי נכסי,
דתנן:

"הנותב: כל נכסיו לעבדו" - יצא בן חורין" (פאה ג, ח).

ארעא איקרי נכסי,
דתנן:

"נכסים שיש להם אחריות - נקניו בכסף ובשטר ובחזקה" (קידושין כו.).

גלימא איקרי נכסי,
דתנן:

"ושאין להם אחריות - אין נקניו אלא במשיכה" (קידושין כו.).

זוזי איקרי נכסי,
דתנן:

"ושאין להם אחריות - נקניו עם נכסים שיש להם אחריות, בכסף ובשטר ובחזקה" (קידושין כו.).

כי הא דרב פפא הווי ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי,
אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה,
כי אתא נפק לאפיה עד תווד.

שטרא איקרי נכסי,
דאמר רבה בר יצחק:

שני שטרות הן: אמר 'וכו בשדה זה לפלוני, וכתבו לו את השטר' חוזר בשטר,

אינו חוזר בשדה.

'על מנת שתכתבו לו את השטר':
חוזר בין בשטר בין בשדה.

ורב חיאי בר אבין אמר רב הונא:
שלושה שטרות הן:

תרי - הגי דאמרן,

אידך - אם קדם מוכר וכתב את השטר כאותה ששינונו:

"נותבין שטר למוכר ואף על פי שאין לוקח" (בבא בתרא קסז:),
כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה שטר בכל מקום שהוא.

זו היא ששינונו:

"נכסים שאין להם אחריות נקניו עם הנכסים שיש להם אחריות, בכסף ובשטר ובחזקה" (קידושין כו.).

בהמה איקרי נכסי,
דתנן:

"המקדיש נכסיו והיה בהו בהמה ראויה לגבי מזבח, זכרים ועולות,

ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים" (שקלים ד, ז).

עופות איקרי נכסי,
דתנן:

"המקדיש נכסיו והיו בהו דברים הראויין לגבי מזבח, יינות, שמנים ועופות" וכו' (שקלים ד, ח).

תפלין איקרי נכסי,
דתנן:

קנא, א

"הַמְקַדֵּשׁ נִכְסֵי מַעֲלִין לֹא תִפְלִין" (עֲרֻכִין כג:).

אִיבְעֵיא לְהוּ:
סִפְר תּוֹרָה מְאִי?

כִּיּוֹן דְּלֹא מְזַדְבְּנֵן, דְּאָסוּר לְזַבְוִנְיָהּ - לְאוּ 'נִכְסֵי' הוּא.
אוּ דְלִמָּא:
כִּיּוֹן דְּמְזַדְבְּנֵן לְלִמּוּד תּוֹרָה וְלִישָׂא אִשָּׁה - 'נִכְסֵי' הוּא?

תִּיקוּ.

רִשְׁבִּים

סִפְר תּוֹרָה. מִי מִיקָרִי נִכְסֵי
כַּתְפִּילִין דְּמוּ אוּ דְלִמָּא תִפְלִין
הֵיִינוּ טַעֲמָא דְהוּי מְלִבוּשׁ אַבְל
סִפְר מִצְוָה הִיא וְלֹא נִכְסֵי וְאֵעִי"פ
שִׁיכּוֹל לְמַכְרוּ לֹא מִיקָרִי נִכְסֵי
תִּיקוּ:

46. קנא, א

(סימן: זוטרָא אימיה דְעמרם מתרתִי אַחֲוֹתָא רב טובי ורב דימי ורב יוסף).

רָפְזִים

משום דקבעי לאינסובי לרב זביד. וכן פירשה לו בהדיא כדמוכח בסיפא דגליא דעתה משום דבעיא לאינסובי היא נותנתן לזה דאין זה אלא להבריה מבעלה:

ואיגרשה. ותבעה נכסה מבנה:

והא אינסיבא. והפסידה דקנה בנה ולא אהני גלויי דעתה אלא להכי שאילו לא היתה ניסת לרב זביד לא תתקיים המתנה אבל השתא דאינסיבא נתקיימה המתנה:

ממולאי. דאביי אביו ממשפחת בית עלי כדאמרין (ר"ה דף יח.) אביי ל) ורבא ממשפחת בית עלי קאתו וזהו שם מקומן בבראשית רבה ר' מאיר אזל לממלא ראה אותן שהם שחורי ראש כו':

מילי מולייתא. בעלי מומין שאין בהן ממש כמו שקל מוליא ושדא בנצא גבשושית (לעיל דף נד.):

אפילו למאן דאמר מברחת קני. יש מפרשים היינו גבי ההוא מעשה דאימיה דרב שמואל בר אבא מאקרוקנא בפרק החובל (בי"ק דף פח.) ולא מלתא היא דהתם בחיי בעלה כתבה נכסי מלוג שלה לבנה לזכות בהן אחר מיתת בעלה והכי מפרשינן לה אפי' לרבנן דפליגי ארשב"ג בכתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף עט.) ואמרי רצה משחק בה ומעכב המתנה לעצמו וקנה הכל ולעיל פרישית לה:

הני מילי. דאמרי רבנן רצה משחק בה וקנה היכא דיהבא סתמא ולא גליא דעתה דמשום אינסובי הוא ולא נודע שלהבריה מתכוונת:

אבל הכא גליא דעתה דמשום אינסובי. מברחת מבעלה ולדעת כן שיחזרו לה אחר גירושין והרי אינסיבא ואיגרשא הכא מודו רבנן דלא קני אלא יחזרו לה נכסים כדאמרין נמי התם עד שתכתוב מהיום ולכשארצה דכיון דגליא דעתה כמאן דכתבה ליה הכי דמי:

אימיה דרמי בר חמא כו. ומסקנא אחרון קנה משום דהדרא בה מראשון ובפרק מי שהיה נשוי בכתובות (דף צד:) איכא מעשה אחריני אימיה דרמי בר חמא בצפרא כתבתיהו לנכסי לרמי בר חמא לאורתא כתבתיהו לרב עוקבא אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת אוקמיה בנכסי אתא רב עוקבא בר חמא לקמיה דרב נחמן אוקמיה בנכסי ומסקנא שודא דדייני ולהקדמה לא חיישינן הואיל וביום אחד נכתבו מיהו ההוא מיבעיא לן לאוקמה במתנת בריא והא דהכא בשכיב מרע ובשכיב מרע לא שני ביום אחד לא שני בשני ימים אחרון קני דהא הדר ביה מקמיה:

והא מתה. דבשלמא אם לא מתה תנן לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה וכמו שחזרה מן הראשון כשנתנה לשני תחזור בה מן השני נמי אם תרצה אבל עתה שמתה תתקיים מתנה ראשונה ויקנה ראשון שהרי היא נתנה במתנת שכי"מ ודבריה ככתובין וכמסורין כשמתה ולא אמרין דייתיקי מבטלת דייתיקי והכי סבירא ליה:

כל שאילו עמד כו. וזאת האשה מאחר שאם עמדה היתה חוזרת הועילה חזרתה מן הראשון אע"פ שמתה וקנה שני וכן הלכה:

אימור דאמר שמואל לעצמו. היכא דחזר בו החולה ושייר לעצמו ולא נתנה לאחרים הויא חזרתו חזרה אע"ג דמית אבל הכא דחזר בו מראשון ונתן לאחר שמא לאו חזרה גמורה היא:

מלוגא דשטרי. כך של שטרות אי נמי נרתק מלא שטרות:

הני לעמרם בני. כגון שקנו מידה אי נמי בלא קנין וכגון דלא שיירה מידי:

והא לא משך. רב עמרם האי מלוגא דשטרי בחייה:

השתא אמרי. כולי עלמא שאחי שנתת לו מתנה הוי צורבא מרבנן:

הכי אמר שמואל כל שאילו עומד חוזר כו. ובתרא קני. פיסקתא. כמו פיסקא חתיכת קרקע:

כי הות קיימא הדרא בה. כדתנן לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה:

תא וקני כל היכא דבעית. בא עתה אלי וקנה השדה בקנין גמור בכל ענין שתרצה שלא אוכל לחזור:

אתא ושייר וקנו מינה. לא רצה לקבל כל השדה אלא שייר לעצמה מעט דהוה ליה מתנה מקצת ועל ידי קנין דקים לן לקמן דלא מצית הדרא בה אלא אם כן מצוה מחמת מיתה דמגלי דעתיה דמחמת מיתה קיהיב ואי קאי הדר ביה:

אימיה דרב זוטרָא בר טוביא,

כתבתיהו לנכסה לרב זוטרָא בר טוביא דבעיא לאנסובי ליה לרב זביד,

אינסיבא וגרשה,

אתיא לקמיה דרב ביבי בר אביי,

אמר: משום אנסובי, והא אינסיבא,

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע:

משום דאתו ממולאי אמריתו מילי מולייתא?!

אפילו למאן דאמר מברחת קני, הני מילי היכא דלא גליא דעתה,

אבל הכא גליא דעתה דמשום אינסובי הוא, והא אינסיבא ואיגרשה.

אימיה דרמי בר חמא,

באורתא כתבתיהו לנכסה לרמי בר חמא,

בצפרא כתבתיהו לרב עוקבא בר חמא.

אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת: אוקמיה בנכסי.

אזל רב עוקבא בר חמא קמיה דרב נחמן: אוקמיה בנכסי.

אתא רב ששת לקמיה דרב נחמן,

אמר ליה: מאי טעמא אוקמיה מר לרב עוקבא בר חמא?

אי משום דהדרא בה, והא שכיבא!

אמר ליה: הכי אמר שמואל: כל שאילו עמד חוזר, חוזר במתנתו.

אימור דאמר שמואל לעצמו, לאחר מי אמר?!

אמר ליה: בפירוש אמר שמואל: בין לעצמו בין לאחר.

אימיה דרב עמרם חסידא הוה לה מלוגא דשטראי,

כי קא שכבא אמרה: ליהוי לעמרם ברי.

אתי אחוה לקמיה דרב נחמן, אמרו ליה: והא לא משך!

אמר להו: דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו.

אחתיה דרב טובי בר רב מתנה,

כתבתיהו לנכסה לרב טובי בר רב מתנה בצפרא.

לפניא אתא רב אחדבוי בר רב מתנה בכה לה,

אמר לה: השתא אמרי מר צורבא מרבנן ומר לאו צורבא מרבנן!

כתבתיהו ניהליה.

אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה:

הכי אמר שמואל: כל שאילו עמד חוזר, אף חוזר במתנתו.

אחתיה דרב דימי בר יוסף הוה לה פיסקתא דפרדיסא,

כל אימת דהות חלשא - הוה מקניא ליה ניהליה,

וכי קיימא - הות הדרא בה.

זימנא חדא חלשא,

שלחה ליה: תא קני,

שלח לה: לא בעינא.

שלחה ליה: תא קני כל היכא דבעית.

אזל שיירה וקנו מינה,

כי קיימא הדרא בה.

אתאי לקמיה דרב נחמן,

שלח ליה: תא.

לא אתא, אמר: מאי איתך? הא שיירה וקנו מינה!

קנא, ב

רָקֵב"ס

בסילוא דלא מבע זמא. קוץ
 שמכאיב ואין יציאת דם ניכר בו
 דהיינו נידוי:
אמרו ליה. העדים:
אמרה. כששילחה בשביל אחיה:
ווי כי מיתה הך איתתא. ולא
 תראה את אחיה שאינו רוצה
 לבא אלי:
א"כ מצוה מחמת מיתה היא.
 וכל מצוה מחמת מיתה חוזר
 בין במתנה במקצת בין במתנה
 בלא שיור ואפילו קנו מידו אי
 קאי מחליו הדר בכולהו בידוע
 שלא היה קנין אלא מחמת
 מיתה הואיל והיה מתאוונן על
 מיתתו בעת צוואתו והכי
 פסקינן לקמן:

שֶׁלַח לִיָּה: אִי לֹא אֶתִית, מְחִינָא לָךְ בְּסִילְוֹא דְלֹא מִבַּע דְמֵא
 אָמַר לְהוּ לְסַהֲדֵי: הִיכִי הוּוּ מַעֲשָׂה?
 אָמְרוּ לִיָּה: אָמְרָה הִכִּי: וּוִי דְקָא מִיָּתָה הֵךְ אִיתְתָּא!
 אָמַר לְהוּ: אִם כֵּן, הֲוֵה מְצוּה מְחִמַּת מִיָּתָה, וּמְצוּה מְחִמַּת מִיָּתָה חוּזְרָ.

47. קנא, ב

רָקֵב"ס

איתמר מתנת שכיב מרע במקצת. שלא היה בה קנין והיא אותה מתנה ששינו שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה שאם עמד אינו חוזר דכיון דהוי בה שיור כך היה דעתו שאם יעמוד לא יחזור ולכך שייר לעצמו מה ששייר:

והרי היא כמתנת שכיב מרע. שאין בה שיור דלא בעיא קנין ואם מת קנה ואם עמד אינו חוזר:

ובעיא קנין. וכיון דקנו מיניה אם עמד אינו חוזר דאיכא קנין ושיור וכל שכן דאם מת קנה אבל בלא קנין אפילו מת לא קנה וכיש אם עמד חוזר והכי פסקינן לקמן:

איתיביה רבא לרב נחמן. ממתני שייר קרקע כל שהוא כו' דהיינו מתנת שכיב מרע במקצת:

אימא סיפא אם לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה. אם יעמוד מחליו ואם מת קנה:

ואי דקנו מיניה אמאי לא הויא מתנתו מתנה. שאם יעמוד לא יחזור:

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה. הואיל ולא שייר ואעי"פ שלא צוה מחמת מיתה בהדיא:

רוכל שם אדם:

כבינת. בית נפש נושק"א בלע"ז והוא לשון כבינות דרחלות במסכת שבת (דף נד.). שמכבנין אותן למילת:

וקיימו חכמים את דבריה. אע"פ דמתנת מקצת בלא קנין הוויא דמדקתני דבריה משמע דברים בלא קנין הוויא:

התם במצוה מחמת מיתה. שהזכירה דמדאגת מיתה היא מחלקת דמצוה מחמת מיתה לא בעי קנין היכא דמת בין איכא שיור בין ליכא שיור והכי פסקינן לקמן:

איתמר:

מתנת שכיב מרע במקצת,

אמרוה רבנן קמיה דרבא משמיה דמר זוטרא בריה דרב נחמן דאמר משמיה דרב נחמן: הרי היא כמתנת בריא, והרי היא כמתנת שכיב מרע; הרי היא כמתנת בריא שאם עמד - אינו חוזר, והרי היא כמתנת שכיב מרע - דלא בעיא קנין.

אמר להו רבא:

לאו אמניא לכו: לא תיתלו בוקי סריקי ברב נחמן, הכי אמר רב נחמן: הרי היא כמתנת בריא, ובציא קנין.

איתיביה רבא לרב נחמן:

"שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת",

מאי לאו דלא קנו מיניה!

לא, דקנו מיניה.

אי הכי, אימא סיפא:

"לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת",

ואי דקנו מיניה, אמאי אין מתנתו קיימת?

אמר להו:

הכי אמר שמואל:

שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים,

אף על פי שקנו מידו, עמד - חוזר,

בידוע שלא היה קנין⁴⁷⁰, אלא מחמת מיתה.

איתיביה רב משירשיא לרבא:

מעשה באמן של בני רוכל שהיתה חולה,

ואמרה: "תנתן כפינתי לבתי", והוא, בשנים עשר מנה, ומתה, וקיימו דבריה!

התם - במצוה מחמת מיתה.

איתיביה רבינא לרבא:

"האומר: 'תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי', ומת - לא יתנו לאחר מיתה,

'תנו מנה לפלוני', ומת - יתנו לאחר מיתה" (גיטין ג.).

וממאי דלא קנו מיניה?

דומיא דגט,

מה גט לאו בר קנין,

אף האי נמי דלא קנו מיניה!

התם נמי - במצוה מחמת מיתה.

רב הונא בריה דרב יהושע אמר:

מצוה מחמת מיתה בעלמא - בעיא קנין,

וכי תנאי הני מתנייתא, במחלק כל נכסיו, דההיא מתנת שכיב מרע שווייה,

והלכתא:

מתנת שכיב מרע במקצת - בעיא קנין, ואף על גב דמת.

מצוה מחמת מיתה - לא בעיא קנין, והוא דמת. עמד - חוזר, ואף על גב דקנו מיניה.

48. קנב, א

רפ"ט

קנב, א

איתמר

מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין,

בי רב משמיה דרב אמרי:

ארפביה אתרי ריכשי.

ושמואל אמר:

לא ידענא מאי אדון בה,

בי רב משמיה דרב אמרי: ארפביה אתרי ריכשי.

הרי היא כמתנת בריא, והרי היא כמתנת שכיב מרע;

הרי היא כמתנת בריא, שאם עמד - אינו חוזר,

הרי היא כמתנת שכיב מרע, שאם אמר הלואתו לפלוני - הלואתו לפלוני.

ושמואל אמר: לא ידענא מאי אדון בה,

שפא לא גמר להקנותו אלא בשטר,

ואין שטר לאחר מיתה.

ורמי דרב אדרב, ודשמואל אדשמואל;

דשלח רבין משמיה דרבי אבהו:

הווי ידעי ששלח רבי אלעזר לגולה משום רבין:

שכיב מרע שאמר: "כתבו ותנו מנה לפלוני", ומת - אין פותבין ונותנין,

שפא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה.

ואמר רב יהודה אמר שמואל:

הלכתא:

פותבין ונותנין.

קשיא דרב אדרב,

קשיא דשמואל אדשמואל!

דרב אדרב לא קשיא:

הא - דקנו מיניה,

הא - דלא קנו מיניה.

דשמואל אדשמואל לא קשיא:

במיפה את כחו.

ייתיב רב נחמן בר יצחק אחוריה דרבא,

וייתיב רבא קמיה דרב נחמן

קא בעי מיניה: מי אמר שמואל?

שפא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה?

והא אמר רב יהודה אמר שמואל:

שכיב מרע שכתוב כל נכסיו לאחרים, אף על פי שקנו מידו, עמד - חוזר,

בידוע שלא היה קנין, אלא מחמת המיתה!

קנב, ב

ואחוי ליה בידיה, ואשתיק.

כי קם, אמר רב נחמן בר יצחק לרבא: מאי אחוי לך?

אמר ליה: במיפה את כחו.

היכי דמי "מיפה את כחו"?

אמר רב חסדא:

"וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא".

מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין בי רב אמרי ארכביה כו'. על כרחך בכותב כל נכסיו פליגי רב ושמואל דאי במתנת שכיב מרע במקצת שכתוב בה קנין פליגי בהדיא הו"ל למימר מתנת שכיב מרע במקצת כו' ועוד הא תנן מתניי סתמא שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה ולא מפליג בין כתב בשטר קנין בין לא כתבו בתוכו והיאך אמו. שמואל לא ידענא מאי אידון בה ולא קנה הא כיון דכתיב בה קנין ומתנת מקצת היא על כרחך קתני מתניי הרי היא מתנה וכן פרי"ח ועוד הא פסקנא לדברי הכל הלכתא דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין והרי היא מעתה כמתנת בריא לגמרי ואינו יכול לחזור בו אפילו כשעומד ואם אין בה קנין אינה כלום ואפילו אם מת לא קנה ולא הוה ליה לגמרא לקובעה אחר הפסק ועוד מדרמינן עלה לקמן מדרב יהודה אמר שמואל שכיב מרע שכתוב כל נכסיו כו' מכלל דהא נמי בכותב כל נכסיו מיירי:

שכתוב בה קנין. והוא הדין אם אין כתוב קנין בתוך השטר או אפילו אין כאן השטר כלל אלא שכיב מרע שהזכיר צוואת שכיב מרע כשחלק כל נכסיו וגם הקנה אותם בקנין סודר למקבל מתנה אבל אורחא דמלתא נקט שדרך לכתוב הצוואות והקניינין בשטר כדי שלא תשתכח הצוואה ואפי' לשמואל דאמר לא ידענא מאי אידון בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ה"ה אם לא נכתב הקנין בתוך השטר וכדבעינן לפרושי בסמוך וראה לדבר מהא דרמינן עלה בסמוך מהא דאמר רב יהודה אמר שמואל שכיב מרע שכתוב כל נכסיו אע"פ שקנו מידו כו' והיינו בקנין בעלמא בלא כתיבה בשטר מיירי:

ארכביה אתרי ריכשי. כמו רוכבי הרכש (אסתר ח) המרכבה לרכש (מיכה א) כלומר הטיל שתי כוחות לצורך מתנה זו ע"י שכתוב בה כדקציר ורמי בערסיה וכל לשון שכיב מרע נתן בה כח שכיב מרע כדמפרש לקמיה וע"י קנין שכתוב בה שאינו צריך בצוואת שכיב מרע אלא במתנת בריא נתן לו כח מתנת בריא שאם עמד אינו חוזר דכיון דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ולענין מיקנא לאחר מיתה לא צריך קנין הלכך לייפות כחו של מקבל מתנה הקנה בקנין כדי שלא יוכל לחזור בו אפילו אם יעמוד מחליו:

שאם אמר הלואתו לפלוני. בזאת המתנה אם נתן לו הלואה שחייב לו איש אחר אע"ג דליכא מעמד שלשתן קנה דקיימא לו [גיטין] (דף יג.) מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה לא שנא מלוה ולא שנא פקדון והכא קני בצוואת שכיב מרע ואע"ג דליכא במעמד שלשתן:

לא ידענא מאי אידון בה. דלמא לא קנה כלל אפילו אם מת דכיון דהוה קני באמירה בעלמא בצוואת שכיב מרע הואיל וליכא שיעור נכסים למה לי תו לאקניי בסודר הלכך איכא למימר מיהדר הדר ועקר ממנה כח מתנת שכיב מרע ואינו רוצה שיקנה באמירה בעלמא אלא בקנין סודר ומה הוא מקנה לו בהאי קנין מתנת שכיב מרע הוא מקנה לו דהיינו לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה אלא אם כן הקנה לו מחיים אי"נ אין הקנין כתוב בשטר וגם השטר לא נכתב כלל אלא שצוה ונתן מחיים כל נכסיו בצוואת שכיב מרע ומקנה בסודר אין קנין תופס שלא נתכוין להקנות אלא לאחר מיתה דמיד כשמת נפלו נכסים קמי יורשין ותו לא חיילא מתנתו:

אין כותבין ונותנין. לאחר שמת שמא לא גמר להקנות לו בעל פה אלא עד שיכתוב השטר ושטר שנכתב לאחר מיתה לאו כלום הוא דלענין שטר לא אמור רבנן דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו אלא לענין מתנת ממון דאי אמר תנו ונותנין אף לאחר מיתה:

הלכתא כותבין ונותנין. דלייפות כחו של מקבל מתנה צוה לכתוב:

קשיא דרב אדרב קשיא דשמואל אדשמואל. דלעיל אמר רב בתר אומדנא דיפוי כחו של מקבל מתנה אזלינן ושמואל אמר אין שטר לאחר מיתה והכא קאמר איפכא:

הא דקנו מיניה. כדאמרן שכתוב בה קנין וה"ה לקנין בלא כתיבה וכיון דאקני בקנין לייפות כחו הוא דעבד:

במיפה את כחו. כדלקמן וקנינא מיניה מוסיף על מתנה דא ייתור לשון לייפות כחו הוא וה"נ בצוואתו שאמר כתבו ותנו פירש שיכתבו בשטר ההוא ייפוי כח דקנין דמוסיף על מתנתו:

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה. הלכך חוזר בו הא אם מת קנה המקבל מתנה ולא אמרינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה וקשיא אדשמואל דאמר לא ידענא מאי אידון בה במתנת שכיב מרע שיש בה קנין דהיינו הך והכא אמר קנה אחר מיתה:

אחוי ליה בידיה. שיודע תירוץ בדבר אי"נ רמז לו כעין ייפוי כח לומר דמוקמי להווא דאמר קנה במיפה את כחו:

וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא. ככל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למקנייא ביה שריר וקיים כלומר וקנינא מיניה קנין גמור להוסיף ולייפות כחו לבד המתנה שנתן בעל פה ולישנא יתירא לייפות כח הוא:

רפ"ט

49. קנב, ב - קנג, א

כתב לזה וכתב לזה. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לראובן במתנת שכיב מרע ל"ש בעל פה ול"ש בכתב לברר מתנתו וחזר וכתבו או נתנו לשמעון אבל לא מסר להן את השטר: **דייתיקי.** של שני מבטל דייתיקי של ראשון דשכיב מרע יכול לחזור בו הלכך אחרון קנה שהרי חזר בו מראשון דייתיקי לשון מתנת שכיב מרע דאמר"י דא תהא למיקם ולמיהוי דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו:

כתב וזיכה לזה. כתב כל נכסיו לראובן ומסר לו את השטר לראיית זכותו ויש לשונות אחרים ולא ישרו בעיני:

רב אמר ראשון קנה. דהא זיכה כקנין חשיב ליה והרי היא כמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין דארכביה אתרי ריכשי ואפי"ם אם עמד אינו חוזר:

ושמואל אמר שני קנה. כדין מתנת שכיב מרע בכל נכסיו שאין בה קנין ואם עמד חוזר ואמר"י לעיל כל שאם עמד חוזר חוזר במתנתו והלכך שני קנה:

והא אפליגו בה חדא זימנא. לעיל במתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין דרב אמר ארכביה אתרי ריכשי ושמואל אמר כו' דסבר רב דאפי"ם לעצמו נמי לא קנה דאינו יכול לחזור בו הלכך הכא ראשון נמי קנה:

אבל בהך. בתרייתא דלא קנו מיניה סדי"א דלא הוי זיכה ייפוי כח קנין ואימא מודה לשמואל (דשני קונה דאין כאן לא ייפוי כח) ולא הורעת כח דשמואל דנימא לא ידענא מאי אידון בה כדאמר לעיל דהא אין כאן קנין דנימא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה:

בסורא מתנו הכי. אית דמפרשי אדלעיל קאי אפלוגתא קמייתא דמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין ואמר רב ארכביה אתרי ריכשי ושמואל אמר כו' ואתא למימר בסורא מתנו הכי כדלעיל וקשיא להו הא דאמר רב יהודה אמר שמואל

אבל בפומבדיתא מתנו הכי וכו' ולא קשיא להו מידי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל דהשתא נמי מודי שמואל דאם מת הוי קנין כדדייקין נמי ממילתיה דרב יהודה ולאו מילתא היא דהשתא נמי קשיא הך אדרב יהודה דהכא קאמר אין לאחר קנין כלום בין לאחר בין לעצמו ואפי"ם אם עמד אינו יכול לחזור בו ולעיל אמר רב יהודה אמר שמואל בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה ויכול לחזור בו אלא אחך דסליק מיניה קאי דפליגי רב ושמואל בכתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה וכן פר"ח בסורא מתנו הכי לפלוגתא דרב ושמואל דכתב וזיכה לזה כדאמרן בפומבדיתא מתנו שלחו מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו כתב וזיכה לראשון וקנו מידו מאי שלח להו כיון שזיכה לו וקנו מיניה קנה ואין יכול לחזור במתנתו וכ"ש להקנותו לאחר ואין אומרים בזה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר דהא זיכה לו וקנו מיניה כיון דכולי האי [עבד] לא הוי אלא לייפות כחו וקנה:

סבור מיניה הני מילי. דאין לאחר קנין כלום שאם כתב וזיכה לראשון וכתב וזיכה לאחר דראשון קנה לגמרי וכיון שמת שכיב מרע אבל לעצמו יכול לחזור בו אם יעמוד מחליו לא קנה ראשון שלא היה קנין אלא מחמת מיתה:

אמר להו רב חסדא. בין לאחר בין לעצמו ולא דמיא לדרב יהודה אמר שמואל דאמר בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה דהתם כתב וקנו אבל הכא זיכה וכתב וקנו דכל כך ודאי לייפות את כחו:

ההוא דקנו מיניה. כתב וזיכה וקנו מיניה ורצה לחזור בו כשעמד מחליו:

כדמקנו אינשי. שכיב מרע הנותנין לאחר מיתה לדעת שיחזרו בהן אם יעמדו שכותבין או מקנין או כותבין ומקנין אבל אתה כתבת וזכית והקנית דהא ודאי שמואל מודי בין לעצמו בין לאחר והשתא שמעינן מד' מילי דאמר שמואל בשמעתי דקיימא לן כוותיה בדיני מתנת שכיב מרע בדלא שייך שיש בה קנין בלא זיכה לו את השטר לא ידענא מאי אידון בה ולא קנה מקבל מתנה אפי"ם מת הנותן דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אבל אם ייפה את כחו בכתובת השטר או בצוואה דכתב בה וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא קני המקבל מתנה שבוה לא נאמר לא גמר להקנותו אלא בשטר כו' והוא שמת הנותן אבל אם עמד חוזר דבידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה ומדבר יהודה אמר שמואל דאוקימנא במייפה את כחו שמעינן ליה להא ושכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת כותבין ונותנין לאחר מיתה כדאוקימנא לשמואל במייפה את כחו אבל בלא ייפוי לא קנה דאין שטר לאחר מיתה ואם כתב וזיכה השטר למסרו לזה לראיה וכתב וזיכה לזה השני קנה והדר ביה מראשון והוא שמת ואם עמד חוזר דכל מתנת שכיב מרע בכל הנכסים בלא ייפוי כח בשטר אם עמד חוזר הלכך שני נמי קנה דהדר ביה מקמא אבל אם כתב וזיכה והקנה קאמר שמואל דקנה קמא לגמרי בין לעצמו בין לאחר ואם עמד אינו חוזר:

פשיטא: כתב לזה, וכתב לזה, היינו דכי אתא רב דימי אומר: "דייתיקי מבטלת דייתיקי". פתב וזיכה לזה, פתב וזיכה לזה?

רב אומר: ראשון קנה.

ושמואל אומר: שני קנה.

"רב אומר: ראשון קנה" - הרי היא כמתנת פריא.

"ושמואל אומר: שני קנה" - הרי היא כמתנת שכיב מרע.

והא אפליגו בה חדא זימנא, במתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין!

צריכא,

דאי איתמר בהא - בהא קאמר רב משום דקנו מיניה, אבל בהא דלא קנו מיניה אימא מודה ליה לשמואל; ואי איתמר בהא - בהא קאמר שמואל, אבל בהך אימא מודה ליה לרב, צריכא.

בסורא מתנו הכי.

בפומבדיתא מתנו הכי:

אמר רב ירמיה בר אבא:

שלחו ליה מבי רב לשמואל, ילמדנו רבינו: שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וקנו מידו, מהו?

שלח להו:

אין אחר קנין פלום.

קנג,א

סבור מיניה הני מילי לאחר, אבל לעצמו - לא.

אמר להו רב חסדא:

כי אתא רב הונא מכופרין פירשה: בין לעצמו בין לאחרים.

ההוא דקנו מיניה,

אתא לקמיה דרב הונא,

אמר: מאי אעביד לך? דלא אקניית כדמקנו אינשי.

50. קנג, א

רַשְׁבִּי

היא מתנתא דהוה כתוב בה: "בְּחַיִּים וּבְמוֹת".
 רב אָמַר:
 הרי היא כמתנת שכיב מרע.
 ושמואל אָמַר:
 הרי היא כמתנת בריא.

רב אָמַר: הרי היא כמתנת שכיב מרע,
 מדכתוב בה: "בְּמוֹת" אחר מיתה קאָמַר ליה.
 והאי דכתיב: "בְּחַיִּים" סימן בעלמא דחיי.
 ושמואל אָמַר: הרי היא כמתנת בריא,
 מדכתוב בה 'בְּחַיִּים' מחיים קאָמַר,
 והאי דכתב 'בְּמוֹת' כמאן דאָמַר: 'מעֲתָה וְעַד עוֹלָם'.

אָמַר נְהַרְדְּעִי:
 הִלְכְתָּא כְּוֹתִיָּה דְרַב.

אָמַר רַבָּא:
 וְאֵי כְּתִיב בְּהַ: 'מְחַיִּים' - קְנָה.

אָמַר אֲמִימֵר:
 לִית הִלְכְתָּא כְּוֹתִיָּה דְרַבָּא.

אָמַר לִיָּה רַב אֲשֵׁי לְאֲמִימֵר:
 פְּשִׁיטָא!
 דְּהָא אָמַרִי נְהַרְדְּעִי הִלְכְתָּא כְּוֹתִיָּה דְרַב!

מְהוּ דְתִימָא: 'מְחַיִּים' מוֹדֵי רַב,
 קָא מְשַׁמְעֵ לָן.

ההוא דאָתָא לְקַמְיָה דְרַב נְחָמֵן לְנְהַרְדְּעָא.
 שְׁדַרְיָה לְקַמְיָה דְרַבִּי יְרֵמְיָה בַר אַבָּא לְשׁוּם טְמִיא.
 אָמַר: הָכָא אֲתָרָא דְשְׁמוּאֵל, הִכִּי נַעֲבִיד כְּוֹתִיָּה דְרַב?

היא דאָתָאִי לְקַמְיָה דְרַבָּא,
 עֲבַד לָהּ רַבָּא כְּשִׁמְעִתִּיהָ.

הוּהוּ קָא טְרַדָּא לִיָּה.
 אָמַר לִיָּה לְרַב פְּפָא בְרִיָּה דְרַב חֲנַן סְפָרִיָּה:
 זִיל כְּתוּב לָהּ,

וְכְתוּב בְּהַ: "שׁוֹכֵר עֲלֵיָּהּ אוּ מְטָעוֹ",
 אָמַרְהּ: לִיטְבַע אַרְבִּיָּה! אֲטַעוּיָּי קָא מְטַעִית לִי!
 אֲמַשְׁיַנְהוּ לְמַנְיָה דְרַבָּא בְּמִיָּא,
 וְאִפְּלִיּוּ הָכִי לֹא אִיפְּרַק מְטַיְבְּעָא.

רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע.
 למיקני לאחר מיתה ואם
 עמד חוזר וכ"ש אם מתנת שכיב
 מרע בכל שהוא בלא שיוור דלא
 קני אלא עד לאחר מיתה:

סימנא לחיים. כלומר במות
 דוקא הוא ומחיים לאו דוקא
 אלא לסימן טוב לפי שהזכיר
 מיתתו שלא רצה לפתוח פיו
 לשטן כלומר המקום יצילני
 מחולי זה ולא אמות:

הרי היא כמתנת בריא. כאילו
 לא כתב בה במות ואפי' אם
 עמד אינו חוזר ואפי' במתנה
 בלא שיוור דהכא לא לימא
 שמואל לא ידענא מאי אידון בה
 דנימא אין שטר לאחר מיתה
 דהא כתב בה מחיים:

מחיים קנה. דמשמע דוקא
 מעתה התחיל לקנות:

דהא אמרי נהרדעי הלכתא
 כוותיה דרב. גבי בחיים ובמות
 והי' היכא דכתב מחיים:
 קא משמע לן. דלא שאני לרב
 בין בחיים למחיים סימנא
 לחיים:

ההוא דאתא לקמיה דר"נ.
 דהוה כתוב בשטר דידיה בחיים
 ובמות:

לשום טמיא. מקום:
 אתריה דשמואל. ואע"ג
 דהלכתא כרב לאו אורחא למידן
 כרב באתריה דשמואל זיל עביד
 ליה התם כרב:

כשמעתי. דהוה כתיב ביה
 מחיים וקנה בעל השטר והאשה
 הפסידה:

וקטרדא ליה. לומר לא יפה
 דנתני:

א"ל לספריה זיל כתוב לה.
 שהדין עמה וכתוב בסוף השטר
 משנה השנויה בב"מ בהשוכר
 את האומנין (דף עה:): שוכר
 עליהן או מטען וסימן היה בתוך
 השטר שלדחות האשה
 ולהטעותה נתכוין להיפטר
 ממחלקותה והיא הבינה
 בדברים וקלתהו:

ליטבע ארביה. תיטבע ספינתו:
 אטעווי קמטעית ליה. בתמיה:

אמשינהו למניה. שראום במים
 להתקיים קללתה בכך:

לא איתפרק מעונשה. דאל תהי
 קללת הדיוט קלה בעיניך ומהא
 שמעינן דבין בחיים בין מחיים
 סימנא לחיים:

51. קנג, א

רפז"ס

מתני'

לא כתוב בה שכיב מרע. כדקציר ורמי בערסיה וגם לשון מתנת בריא לא נכתב בה כד מהלך על רגלוהי בשוקא שזהו לשון מתנת בריא כדאמרין בגמרא ובמתנה בלא שיעור מייירי דאמרן ביה דאינה מתנה שאם עמד חוזר: **הוא אומר שכיב מרע הייתי.** וחוזרני בי: **בריא הייתי.** ולא תחזור: **צריך.** הנותן להביא ראיה ששכיב מרע היה באותה שעה וכל זמן שלא יביא ראיה זכה המקבל מתנה דברי ר' מאיר ובגמרא מפרש ראיה במאי וטעמא מאי: **וחכמים אומרים כו'. בתרי גוויי מפרשי טעמייהו דרבנן בגמרא:** **המוציא מחבירו עליו הראיה.** דהיינו מקבל מתנה ונותן הוי מוחזק בנכסים:

גמ'

מגו מרעיה איפטר כו'. כך היו רגילין לכתוב מתנת שכיב מרע הנכתבות לאחר מיתתן להודיע שהנכסים הללו נתונים לזה המקבל בצוואת שכיב מרע ומתוך אותו חולי נפטר שלא עמד בינתים ולא חזר בו: **אמר רבה הרי.** אנו רואין שהוא מת ובתר השתא אזלינן והעמדנו על חזקת מיתתו ויש לנו לומר שמתוך אותו חולי מת וקנה המקבל מתנה: **א"ל אביי.** מאן לימא לך דמההוא חולי איפטר לבית עולמיה והלא רוב חולים לחיים וחזר בו ואחרי כן חלה ומת: **השתא ומה ספינות.** הטובעות בים שרובן ליאבד ואפי"ה נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים כדתנן בפי' כל הגט (גיטין ד' כח): אבל עיר שכבשה כרכום וספינה שאבדה בים נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים בת כהן לישראל בת ישראל לכהן שתייהן אין אוכלות בתרומה:

חולים שרוב חולים לחיים. כדתנן (גיטין שם.) המביא גט ממדינת הים והניחו זקן או חולה נותנין לה בחזקת שהוא קיים לא כל שכן דנימא עמד וחזר בו ומיהו (רבא) [רבה] לא הדר ביה וקיי"ל כוותיה דשמעתיה כרבי נתן אזלא דקיי"ל כוותיה כדאמרין בעלמא (ב"מ ד' קיז): ר' נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא: **מי מוציא מיד מי.** מתנה שאין כתוב בה לא לשון מתנת בריא ולא לשון מתנת שכיב מרע כי מתניי זה אומר בריא הייתי וזה אומר שכיב מרע הייתי:

הוא מוציא מידיהן. ונותן עומד בנכסיו וזוכה בהן דהעמד נכסים על חזקתן ויד בעל השטר שבא לתבוע נכסיו של זה על התחתונה דלא אזלינן בתר השתא כדאביי דרוב חולים לחיים דאיכא למימר דהדר ביה:

והם אין מוציאין מידו. אא"כ מביאין ראיה בעדים שבריא היה: **אם בריא הוא.** בשעת העמדה בדין עליו וכו' דאזלינן בתר השתא:

אמר ר"א ולענין טומאה. דקיי"ל ספק טומאה ברה"י ספיקו טמא וברה"י ספיקו טהור וקיי"ל נמי דבקעה בימות החמה רשות הרבים לטומאה ובימות הגשמים רשות היחיד לטומאה כדתנן כו':

כמחלוקת. כי היכי דנחלקו ר' יעקב ור' נתן במתנה סתם אי אזלינן בתר השתא או בתר חזקת נכסים הכי נמי אפילו גבי טומאה שאם בא אדם לב"ד ונשאל על שנכנס לבקעה ואין יודע מתי נכנס אי בימות החמה וטהור אי בימות הגשמים וטמא חזינן אם עתה כשנשאל ימות החמה הן טהור הוא דאזלינן בתר השתא לר' נתן ואם ימות הגשמים הוא טמא דבתר השתא אזלינן ולרבי יעקב דאזיל בתר חזקה העמד טהור על חזקתו וטהור עד שיבאו עדים ויעידו שבימות הגשמים נכנס:

דתנן בקעה כו'. מסוייגת בגדר סביב ורה"י היא לשבת ואפי"ה היא קרפף יותר מבית סאתים לזרוק בתוכו מרה"י חייב ולטלטל אסור:

רה"י לטומאה. דלאו מקום סתירה הוא אבל בימות הגשמים שיש שם זרעים אין נכנסים לתוכה והוי מקום סתירה וספק טומאה טמא:

אמר רבא לא שנו כו'. מילתא באפי נפשה היא והמפרש דמילתיה דר"א אדרבא קאי אינו אלא טועה דרבא בתרא הוא ואי"צ לדחוק מילתיה דרבי אלעזר ולהעמידה על פירוש רבא:

לא שנו. דבקעה בימות החמה רה"י לטומאה: **אלא שלא עברו.** על בקעה זו ימות הגשמים משגדרה אבל עברו עליה ימות הגשמים תו לא פקע מינה שם רה"י אפילו משגיעו ימות החמה ותיהוי לעולם רה"י לכאן ולכאן וסברא מעלייתא היא או חומרא דרבנן הוא ור"ח פירש דרבא פליג אדרי' אלעזר והכי כתב ורבא חולק על רבי אלעזר ופי' נמי לא שנו דבקעה כו' אלא בזמן שלא עברו על זו הטומאה שהיתה עתה בבקעה ימות הגשמים אבל עברו על זו הטומאה ימות הגשמים רה"י היא לכאן ולכאן:

משנה

לא כתוב בה שכיב מרע,
הוא אומר: "שכיב מרע הייתי",
והן אומרים: "בריא הייתי",
צריך להביא ראיה ששכיב מרע היה,
דברי רבי מאיר.
וחכמים אומרים:
המוציא מחבירו עליו הראיה.

גמרא

ההוא מתנתא דהוה כתב בה:
"כד הוה קציר ורמי בערסיה",
ולא כתב בה: "ומגו מרעיה איפטר לבית עולמיה".

קנג, א

אמר רבה:

הרי מת,
והרי קברו מוכיח עליו.

אמר ליה אביי:

השתא, ומה ספינה שרובן לאבד,
נותנין עליהן חומרי חיים וחומרי מתים,
חולין שרוב חולין לחיים, לא כל שפן?!

אמר רב הונא פריה דרב יהושע:
כמאן אזלא הא שמעתא דרבה?

פרבי נתן.

דתניא:

"מי מוציא מיד מי?"

הוא מוציא מידיהן בלא ראיה,
והן אין מוציאין מידו אלא בראיה,
דברי רבי יעקב.

רבי נתן אומר:

אם בריא הוא - עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע,
אם שכיב מרע הוא - עליהן להביא ראיה שבריא היה".

אמר רבי אלעזר:

ולטומאה כמחלוקת,

דתנן:

"בקעה בימות החמה - רשות היחיד לשבת,

ורשות הרבים לטומאה,

בימות הגשמים - רשות היחיד לכאן ולכאן" (טהרות ו, ז).

אמר רבא:

לא שנו אלא שלא עברו עליו ימות הגשמים,
אבל עברו עליו ימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן.

52. קנג, ב - קנד, ב

רָצוּ"ס

ראיה במאי. בין לרבנן בין לר"מ קבעי ומשום דאיכא לפרשה בתרי גוויי כדלקמן קבעי הכי:

ראיה בעדים. כדמפרש לקמיה:

ר"מ כר' נתן ורבנן כר' יעקב. ר"מ אזיל בתר השתא כר' נתן ומתניתין כגון שהוא בריא עכשיו והכי קאמר מתני' אמר שכי"מ הייתי ועכשיו אני בריא וחוזרני בי והן אומרים בריא היית עליו להביא ראיה בעדים ששכיב מרע היה וחכי"א הנותן מוחזק הוא בנכסים ועל המקבל מתנה שהוא מוציא מחבירו עליו הראיה בעדים שיביא שבריא היה:

ראיה בקיום השטר. ראיה שאמרו חכמים המוציא מחבירו עליו הראיה בקיום השטר קאמרי רבנן שצריך לקיים שטרו שלא יוכל נותן לטעון ולומר מזויף הוא וכיון דנתקיים שלא ע"פ הנותן דאין כאן הפה שאסר הוא הפה שהתיר שהרי לא נתקיים ע"פ הנותן דנימא מיגו יבא בעל השטר ויזכה במתנתו דכי"ע אזלינן בתר השתא כרבה ורבי נתן וכיון דבריא הוא עכשיו זכה בעל השטר אך יקיים שטרו שלא יוכל נותן לפסלו אבל ראיה דר"מ ראיה בעדים היא כדמפרש עליו להביא ראיה ששכי"מ היה דברי ר"מ:

במודה. לוח בשטר שכתבו ואינו מזויף אלא שטוען פרעתיו או שכי"מ הייתי או שטר אמנה או שטר פסים הוא:

צריך המלוה לקיימו. ע"פ אחרים שלא יוכל לוח לפסלו במיגו קמיפלגי:

ר"מ סבר א"צ לקיימו. דסתם שטרות הרי הם כשרים ובשטרות לא נימא הפה שאסר הוא הפה שהתיר לפסלו והכי קאמר מתני' צריך להביא ראיה בעדים ששכי"מ היה דברי ר"מ מאחר שמודה הוא בשטר שכתבו ונתקיים השטר בכך דאזלינן בתר השתא שהוא בריא כר' נתן וחכי"א המוציא מחבירו שהוא בעל השטר צריך להביא ראיה קיום השטר שיתקיים בחותמיו דהודאת נותן שטוען כתבתיו לא מהניא מידי דהא קאמר שכי"מ הייתי והפה שאסר הוא הפה שהתיר והלכך צריך בעל השטר לקיימו ויזכה במתנתו דאזלינן בתר השתא שהוא בריא כר' נתן ומתרי לישני ומתרי אמוראי שמעינן דאזלינן בתר השתא כרבה ור' נתן כדפרישית:

והא איפליגו בה חזא זימנא. במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו:

דתינא. בפרק ב' דכתובות:

אין נאמנין כו'. דתנן התם העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולים היינו הרי אלו נאמנין שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ותניא בגמרא אין נאמנין לפסלו דברי ר"מ ופליג אמתני' דלא חייש להפה שאסר גבי שטרות דלא נחשדו ישראל על כך ומפרש התם במסקנא טעמא דקסבר ר"מ מודה בשטר שכתבו לוח שא"צ מלוה לקיימו וכיון שאמר לוח אני כתבתיו תו לא מהימני עדים למפסליה שהרי אין לך קיום גדול מזה שהלוח מודה שכתבו דמסתמא לא נעשה בפסלות וכמו שכתב ידו יוצא ממקום אחר דמי דתנן התם אין נאמנין דאין כאן הפה שאסר:

וחכי"א נאמנין. דאע"ג דמודה לוח שכתבו צריך לקיימו וכיון שאינו מתקיים כי אם ע"פ עדים הללו שאומרים כתב ידינו הוא זה הא קאמרי נמי קטנים היינו ונאמנים דהפה שאסר הוא הפה שהתיר:

בההיא קאמרי רבנן. דאע"ג שמודה לוח שכתבו לא חשיב כקיום כיון דעדים עצמן פוסלין חתימתן משום דאלימי עדים לאורועי שטרא ולא מהניא הודאת לוח אבל במתני' אימא לאו כל כמיניה לאורועי שטרא ולמימר שכי"מ היה כיון דמודה שכתבו ועדים לא קא פסלי חתימתן:

אילימא. היינו טעמייהו דרבנן מדכולהו מתנות בריא כתיב בהו כד מהלך על רגלוהי בשוקא והאי לא כתיב ביה ש"מ שכי"מ היה והלכך אמרי רבנן המוציא מחבירו דהיינו מקבל מתנה עליו להביא ראיה שבריא היה דמסתמא י"ל ששכי"מ היה:

איכא למימר הכי כו'. רבה הוא דקא משני לאבבי הכי היינו טעמייהו דרבנן משום דאיכא למימר הכי והכי ומספקא לן אם מתנת בריא הוא אם מתנת שכי"מ הלכך אוקי ממונא בחזקת מריה בחזקת נותן והלכך המוציא מחבירו דהיינו בעל השטר עליו להביא ראיה בעדים שבריא היה להוציא הממון מחזקת הנותן:

ובפלוגתא. דרב הונא ורב חסדא פליגי ר' יוחנן ור"ל:

"וחכמים אומרים: המוציא מחבירו עליו הראיה".

קנדא, "דאיה" במאי?

רב הונא אמר:

ראיה בעדים.

רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי:

ראיה בקיום השטר.

"רב הונא אמר: ראיה בעדים",

קא מיפלגי בפלוגתא דרבי יעקב ורבי נתן:

רבי מאיר דרבי נתן,

ורבנן דרבי יעקב.

"רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי: ראיה בקיום השטר",

קא מיפלגי במודה בשטר שכתבו, צריך לקיימו,

דרבי מאיר סבר: מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו,

ורבנן סברי: מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו.

והא איפליגו בה חזא זימנא!

דתינא:

"אין נאמנין לפוסלו,

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים: נאמנין!"

צריכא

דאי איתמר ההיא,

בההיא קאמרי רבנן משום דאלימי עדים ומרעי שטרא,

אבל הקא, הוא, דלאו כל כמיניה אימא לא.

ואי איתמר בהא, בהא קאמר רבי מאיר,

אבל בהך אימא מודה להו לרבנן.

צריכא.

וכן אמר רבה:

ראיה בעדים.

אמר ליה אב"י:

מאי טעמא?

אי נימא מדכולהו פתיב בהו: "כד הוה מהלך על רגלוהי בשוקא",

ובהא לא כתיב בה,

שמע מינה: שכיב מרע הוי,

אדרבה, מדכולהו פתיב בהו: "כד קציר ורמי בערסיה" -

והא לא כתיב בה,

שמע מינה: בריא הוי!

איכא למימר הכי, ואיכא למימר הכי,

אוקי כמונא בחזקת מריה.

ובפלוגתא דרבי יוחנן אמר: ראיה בעדים,

ורבי שמעון בן לקיש אמר: ראיה בקיום השטר.

איתיביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש:

רצנ"ס

בבני ברק. מקום:

ועמדו עליו בני משפחה. וקס"ד השתא נכסי בחזקת יורשין קיימי ולא באו עדיין ליד לקוחות ואתו לקוחות וקא מערערו להוציא מן היורשין לפי שקנאום מן המת והיורשין עוררין ומשיבין דבר ללקוחות ואומרים קטן היה קרובנו בשעת מיתה וקיי"ל לקמן (דף קנה). דאינו יכול למכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ולא נוציא הנכסים מחזקתנו והלקוחות לא מצאו עדים שיאמרו גדול היה ולכך הוצרכו לבדוקו וכשלא יוכלו לבדוקו וגם העדים לא מצאו הפסידו דר"ע כדרבנן דאמרי המוציא מחבירו עליו הראיה בעדים שבריא היה וה"נ על הלקוחות להביא ראיה שגדול היה:

באו לקוחות ושאלו את ר"ע: עשוין להשתנות. ואפי' אם דומין עתה לסימני גדול י"ל אילו היה קיים הוה שומא: בשלמא לדידי דאמינא ראייה. דאמרי רבנן במתניי המוציא מחבירו עליו הראיה היינו ראייה בעדים שבריא היה ויגבה מתנתו מיד היורשין הי"נ בקשו לקוחות לעשות כן ולבקש עדים כדי לטרוף מקחן מיד היורשין וכיון דלא אשכחו כו':

לקיימו שטרייהו. ומסתמא אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה גדול:

בחזקת לקוחות הוו קיימי. והחזיקו בהן קודם ערעור:

ואתו יורשין וקא מערערי. ואמרי קטן היה ושלא כדין תפסתם דהתם גבי יורשין לא שייך קיום שטריה:

היינו דשתקי. כדי שלא לינוול קרובם:

לינוול ולינוול. אין אנו חוששין בבשתו שאינו קרובנו והפסדנו מרובה:

"מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו, ומת, ובאו בני משפחה וערערו לומר: קטן היה בשעת מיתה, ובאו ושאלו את רבי עקיבא: מהו לבדוקו? אמר להם: אי אתם רשאים לינוול. ועוד, סימנין עשוין להשתנות לאחר מיתה."

קנ"ב,

בשלמא לדידי דאמינא: 'ראייה בעדים', כיון דאמר ללקוחות: 'אייחוו עדים', ולא אשכחו, היינו דקא אתו ואמרו ליה: "מהו לבדוקו?". אלא לדידה דאמרת: 'ראייה בקיום השטר', למה להו לבדוקו? לקיימו שטרייהו ולקיימו בנכסי!

מי סברת: 'נכסי בחזקת בני משפחה קיימי, וקא אתו לקוחות ומערערי?' נכסי בחזקת לקוחות קיימי, וקא אתו בני משפחה וקא מערערי.

הכי נמי מסתברא:

מדקאמר להו: "אי אתם רשאים לינוול", ואישתיקו.

אי אמרת בשלמא: 'בני משפחה קא מערערי', משום הכי אישתיקו, אלא אי אמרת: 'לקוחות קא מערערי', אמאי שתקי? לימרו ליה: אגן זוזי יהבינן ליה, לינוול ולינוול!

אי משום הא, לא איריא,

הכי קאמר להו: חדא, ד"אי אתם רשאים לינוול".

ועוד, וכי תימרו זוזי שקל, לינוול ולינוול, "סימנין עשוין להשתנות לאחר מיתה".

53. קנד, ב - קנה, א

רָצוּס

ה"ג זו ששניה כו'. ואסיפא קאי לימא ר"מ היא כו' :

שטר פסים. שפייסת ממני לכתוב לך שטר מכירה להחזיקך בעשיר לוקח קרקעות:

שטר אמנה. האמנתך למסור לך שטר מכירה קודם שקבלתי הדמים:

שאני אומר לדברי הכל כו'.

כדמפרש לקמיה דכי פליגי רבנן ואמרי מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו הני מילי היכא דאיכא עדים דמרעי ליה לשטרא ופוסליו חתימת עצמן ה"ז פסול גדול הלכך אע"ג דמודה לוח שכתבו צריך לקיימו אבל בהך דבר קפרא דלוח גופיה קפסיל ליה ולא עדים כיון דמודה שכתבו לאו כל כמיניה למימר שטר פסים הוא והכל מודים שא"צ לקיימו:

אי עדים אלימי כו'. דהתם אמרי עדים פסולי עדות היינו:

איהו כל כמיניה. בתמיה וכי יש כח ביד הלוח לומר איני חייב כלום והכא לא אמריי הפה שאסר הוא הפה שהתיר דכיון דאמר לוח כתבתי שטר זה אפס שטר פסים או שטר אמנה הוא דמה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן דאנן סהדי דלאו שטר אמנה הוא דעדים אשטר אמנה ופסים לא חתמי דלא ניתן ליכתב כדאמר בפרק ב' דכתובות (דף יט.) והלכך לא מהימן למימר שטר אמנה הוא:

והלא אמרו משמך כו'. ריש לקיש קא"ל לר' יוחנן היכי מצית למימר דלדברי הכל מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו אף על גב דאיהו נמי פסיל ליה משום שטר אמנה או שטר פסים דלאו כל כמיניה לאורועיה איהו כל זמן דעדים גופייהו לא מרעי ליה והלא משמך אמרו יפה ערערו בני משפחה אע"ג דמודו בני משפחה בשטר שכתב נתן מתנה כיון דאמרי קטן היה נאמנין עד שיתקיים השטר בחותמיו אלמא מודה בשטר שכתבו לדידך צריך לקיימו:

ויכפור בר' ינאי. בתמיה והלא לר' ינאי רבו א"ר יוחנן בהדיא צריך לקיימו:

ברם נראין דברי רבינו יוסף. ר' זירא קא"ל ואתא לתרוצי דמאי דא"ר יוחנן לריש לקיש לעיל שאני אומר לדברי הכל א"צ לקיימו היינו טעמא דס"ל לר' יוחנן דמהפכינן מתניתין ר"מ לרבנן דס"ל לרבנן א"צ לקיימו כדמפרש ואזיל והאי דקא"ר יוחנן לדברי הכל א"צ לקיימו לאו דוקא אלא משום דאליבא דרבנן קאמר דא"צ לקיימו חשיב ליה כדברי הכל:

זו דברי חכמים. מתני' דמוכח א"צ לקיימו:

471 שאל רבי שמעון בן לקיש את רבי יוחנן:

זו ששנויה במשנת בר קפרא:

"הרי שהיה אוכל שדה, ובא בחזקת שהיא שלו, וקרא עליו אחד ערער לומר: "שלי היא",

והוציא זה את אונן לומר: "שמכרתה לי" או "שנתתה לי במתנה",

אם אומר: "איני מכיר בשטר זה מעולם" - יתקיים השטר בחותמיו,

אם אומר: "שטר פסים הוא זה", או "שטר אמנה, שמכרתי לך ולא נתת לי דמים",

אם יש עדים - הלך אחר עדים,

ואם לאו - הלך אחר השטר."

לימא: רבי מאיר היא, דאמר: "מודה בשטר שכתבו - אינו צריך לקיימו",

ולא רבנן?

אמר ליה:

לא!

שאני אומר: דברי הכל: "מודה בשטר שכתבו - אינו צריך לקיימו".

והא מיפלג פליגי!

דתנן:

"אין נאמנין לפוסלו,

דברי רבי מאיר,

וחכמים אומרים: נאמנין!"

אמר ליה:

אי עדים אלימי ומרעי שטרא, איהו כל כמיניה?

אמר ליה:

והלא משמך אמרו: יפה ערערו בני משפחה!

אמר ליה:

זו אלעזר אמרה,

אני לא אמרתי דבר זה מעולם.

אמר רבי זירא:

אם יכפור רבי יוחנן ברבי אלעזר תלמידו,

יכפור ברבי ינאי רבו?

דאמר רבי ינאי אמר רבי:

מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו,

ואמר ליה רבי יוחנן:

רבי, לא משנתנו היא זו?!

"וחכמים אומרים: המוציא מחבירו עליו הראיה",

אין ראיה אלא בקיום השטר!

ברם נראין דברי רבינו יוסף,

דאמר רבינו יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל:

זו דברי חכמים,

אבל רבי מאיר אומר: מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו.

ומאי "דברי הכל"? דרבנן לגבי רבי מאיר דברי הכל היא.

והא איפכא תנן:

"וחכמים אומרים: המוציא מחבירו עליו הראיה!"

רָשָׁיִם

נמי תיובתא. דאמר לעיל איתיביה ר' יוחנן לר"ש בן לקיש וכו' ליפוך והשתא צריך לומר איתיביה ריש לקיש לר' יוחנן דמהא שמעינן דמתניתין ראייה בעדים קאמר:

הכי קאמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש בשלמא לדידי דאמינא ראייה בקיום השטר. ואפכינא נמי מתני' דלרבנן אין צריך לקיימו כיון דמודה שכתבו היינו דמשכחת להו נכסי בידא דלקוחות ואתו יורשין וקמערערי כדאמר לעיל הכי נמי מסתברא מדקתני דאמר להו אי אתם רשאין לנוולו כו' הלכך שמה קיימו שטר או אפילו לא קיימו כיון דמודו בני משפחה בשטר שכתבו נותן אין צריך לקיימו והוחזקו לקוחות בנכסים:

אלא לדידך דאמרת ראייה בעדים. ולדידך לא מתהפכא מתני' וכיון דאמרי רבנן המוציא מחבירו עליו הראיה דהיינו מקבל מתנה נכסי בידא דלקוחות היכי משכחת לה הא לית להו עדים שגדול היה: **לאו ערעור הוא.** ומן הדין הוחזקו לקוחות בנכסים: **נעשה גדול.** נותן ומקבל ועדים כולם גדולים וכשרים. ומסקנא דשמעתא מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו כדשמואל וכו' יוחנן לא שנה היכא דאיהו מרע ליה לשטרא למימר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא לא שנה היכא דעדים מרעי ליה לומר אנוסין היינו דהא אפכינא נמי הכא להאי דכתובות לעיל דאין נאמנין לפסלו כו':

איפוך.

והא תניא:

"אין נאמנין לפוסלו,

דברי רבי מאיר,

וחכמים אומרים: נאמנין",

איפוך.

והא רבי יוחנן ראייה בעדים קאמר!

איפוך.

לימא: ליפוך נמי תיובתא!

לא!

קנה,א

הכי קאמר ליה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש:

בשלמא לדידי דאמינא: 'ראייה בקיום השטר', היינו דמשפחת לה דנחתה לקוחות לנכסים,

אלא לדידך דאמרת: 'ראייה בעדים', היכי משפחת לה דנחתה לקוחות בנכסים?

אמר ליה:

מודינא לך בערער דבני משפחה דלאו ערער הוא,

מאי קאמרי קטן היה?!

חזקה אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נעשה גדול!

54. קנה, א-ב

רָקֵט״ס

אִיתְמַר:

קִטּוֹן, מֵאִימְתִי מוֹכֵר בְּנִכְסֵי אָבִיו?

רָבָא אָמַר רַב נְחֻמִּין:

בְּן שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה.

וְרַב הוּנָא בַר חִינְנָא אָמַר רַב נְחֻמִּין:

מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה.

(וְהָא דְרָבָא לָאוּ בְּפִירוּשׁ אִיתְמַר אֱלָא מִכְּלָלָא אִיתְמַר)

מֵתִיב רַבִּי זִירָא:

"מַעֲשֵׂה בְּבִנֵי בְּרַק בְּאֶחָד שְׁמֹכֵר בְּנִכְסֵי אָבִיו וּמַת,

וּבָאוּ בְּנֵי מִשְׁפָּחָה וְעָרְעְרוּ לוֹמְרִי: "קִטּוֹן הִיָּה בְּשַׁעַת מִיתָהּ,"

וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי עֲקִיבָא: מַהוּ לְבוּדְקוֹ?

אָמַר לָהֶם: אִי אַתֶּם רְשָׁאִין לְנַוְלוֹ.

וְעוֹד, סִימְנִין עֲשׂוּיִין לְהַשְׁתַּנּוֹת לְאַחַר מִיתָהּ."

בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר: בְּן שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה,

הִינֵינוּ דְקָאֲתוּ וְאָמְרוּ לִיה: "מַהוּ לְבוּדְקוֹ"?

אֱלָא אִי אָמְרַת: מִבְּן עֶשְׂרִים, כִּי 'בְּדָקוּ לִיה' מָאִי הָיִי?

וְהָא תַנּוּ:

"בְּן עֶשְׂרִים שְׁלָא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת,

יְבִיאוּ רְאִיָּה שְׁהוּא בְּן עֶשְׂרִים,

וְהוּא הֶסְרִיס, לֹא חוּלְקִי וְלֹא מִיבִים" (נדה מז:).

קנה, ב

לָאוּ אִיתְמַר עֲלֵה:

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יַצְחָק אָמַר רַב:

וְהוּא שְׁנוּלְדוּ בּוֹ סִימְנֵי סְרִיס?!

אָמַר רָבָא:

דִּיקָא נְמִי דְקִתְנִי:

"וְהוּא הֶסְרִיס",

שְׁמַע מִינָהּ.

וְכִי לֹא נוֹלְדוּ לוֹ סִימְנֵי סְרִיס, עַד כְּמָה?

תַּנִּי רַבִּי חִיָּא:

"עַד רוּב שְׁנוֹתָיו".

כִּי אַתָּא לְקַמִּיָּה דְרַבִּי חִיָּא,

אִי כְּחִישׁ אָמַר לְהוּ: לִיבְרִי.

וְאִי אֲבָרִי אָמַר לְהוּ: לִיכְחוּשׁ.

דְּהֵי סִימְנֵי זְמַנִּין דְּאֲתוּ מִחֲמַת כְּחִישוּתָא, זְמַנִּין דְּאֲתוּ מִחֲמַת בְּרִינְתָא.

קִטּוֹן. הִירֵשׁ נִכְסֵי אָבִיו שְׁמַת:

מֵאִימְתִי מוֹכֵר בְּנִכְסֵי אָבִיו.

בְּקַרְקָעוּתֵי וּתְהוּי מְכִירָתוֹ

מְכִירָה דְאִילוּ גְבִי מִטְלָלִי תַנּוּ

(גִּיטִין דְּף נֵט). הַפְּעוּטוֹת מִקְחָן

מִקְחָ וּמִמְכָרָן מִמְכָר בְּמִטְלָלִין

וּמִפְרָשֵׁינָן הֵתֵם כְּבֵר שִׁית כְּבֵר

שֵׁב כֹּל חַד לְפֻם חוֹרְפִיָּה וּמִשׁוּם

כְּדִי חִיּוּ תִקְיֵנוּ לִיה רַבְנָן

בְּמִטְלָלִין דְּתְהוּי מְכִירָה

לְמִזְוּנֹתֵיו אַבְל בְּמִקְרָקְעֵי לֹא:

בְּן שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה. וְיוֹם אַחַד

דְּפִסְקִין לְקַמְן תּוֹךְ זְמַן כְּלַפְנֵי

זְמַן וְאֵעִיפִי שְׁאִינוּ יוֹדַע בְּטִיב

מִשָּׂא וּמַתָּן יִפֵּה כְּדִמּוּכַח לְקַמְן

בַּת יִי"ד שְׁיוֹדַעַת בְּטִיב מִשָּׂא

וּמַתָּן מוֹכְרַת וּכְגוֹן שֶׁהִבִּיאָה

שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת כְּדִמּוּכַח לְקַמְן:

הִינֵינוּ דְאָמְרוּ לִיה מַהוּ לְבוּדְקוֹ.

שְׁאֵם לֹא יִמְצָאוּ בּוֹ שְׁעֵרוֹת

יִחֲזִיקוּהוּ כְּקִטּוֹן עַד עֶשְׂרִים

כְּדִמְפָרֵשׁ וְאִזִּיל דּוּקָא לְעֵינֵין

לְמַכּוֹר בְּנִכְסֵי אָבִיו תְּרַתִּי בְּעֵינֵין

שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנִים וּשְׁעֵרוֹת אַבְל

לְעֵינֵין עוֹנֵשִׁים וּמִצּוֹת מִבְּן יִי"ג

חֲשִׁיב גְּדוֹל אִם הִבִּיא שְׁעֵרוֹת:

יְבִיאוּ רְאִיָּה. קְרוּבֵי הָאֱלֻמְנָה

כְּדִי לְפַטְרָה מִזֵּה הִיבִים לְהַתִּירָה

לְשׁוֹק בְּלֹא חֲלִיצָה וְיָבוּם:

וְהוּא הֶסְרִיס כּו'. וְהָרִי הוּא

סְרִיס וְלֹא חוּלְקִי וְלֹא מִיבִים

כְּדִאֲמַר בִּיבְמוֹת דְּלֹא קְרִינָא בִּיה

לְהַקִּים לְאֲחִיו שֵׁם וְכֹל שְׁאִינוּ

עוֹלָה לִיבּוּם אִינוּ עוֹלָה לְחֲלִיצָה

אֱלֻמָּא מִבְּן עֶשְׂרִים וְאִילֵךְ אֵעִיג

דְּלֹא אִיִּתִּי שְׁעֵרוֹת כְּגְדוֹל

מִחֲזִיקִין לִיה וּמִפְנֵי שֶׁהוּא סְרִיס

לֹא אִיִּתִּי שְׁעֵרוֹת:

וְהוּא שְׁנוּלְדוּ בּוֹ סִימְנֵי סְרִיס.

סִימְנֵין הַמְּפּוֹרֶשִׁין בִּיבְמוֹת (דף

פ:). דְּכִיּוֹן דְּאִיכָא תְּרַתִּי חֲשִׁבִין

לִיה כְּגְדוֹל אַבְל בְּן עֶשְׂרִים שְׁלֹא

הִבִּיא שְׁעֵרוֹת וְאִין בּוֹ סִימְנֵי

סְרִיס חֲשִׁבִין לִיה כְּקִטּוֹן עַד רוּב

שְׁנוֹתָיו כְּדִמְפָרֵשׁ וְאִזִּיל וְאִי

נּוֹלְדוּ בּוֹ סִימְנֵי סְרִיס מִקְמֵי

דְּלִיהוּ בְּן עֶשְׂרִים וּשְׁעֵרוֹת נְמִי

לֹא אִיִּתִּי אֲכַתִּי לֹא סְמִכִין

לְמִיחֲשִׁבִיה סְרִיס עַד דְּלִיהוּ בְּן

עֶשְׂרִים וְיֵהָא בּוֹ סִימְנֵי סְרִיס

דְּאִיכָא תְּרַתִּי:

וְכִי לֹא נּוֹלְדוּ בּוֹ סִימְנֵי סְרִיס.

וּשְׁעֵרוֹת. נְמִי לֹא הִבִּיא עַד כְּמָה

נְחִזְקֵהוּ כְּקִטּוֹן:

רוּב שְׁנוֹתָיו. לִיּוֹ שְׁנִים שֶׁהָן רוּב

שְׁבַעִים כְּדִכְתִּיב יְמֵי שְׁנוֹתָיו בָּהֶם

שְׁבַעִים שָׁנָה (תהלים ז:).

הֵנִי סִימְנֵים זִימְנִין כּו'. פִּירוּשׁ

הוּי וְאִדְלַקְמִיָּה קָאִי כִי אַתּוּ

לְקַמִּיָּה דְרִי חִיָּא כּו':

כְּחִישוּתָא. כְּשֶׁהֵנַעַר כְּחוּשׁ

בְּבִשְׂרוֹ:

כִּי אַתּוּ לְקַמִּיָּה. הַמְתַּעֲכָבִין יוֹתֵר

מִדְּאִי לְהִבִּיא שְׁעֵרוֹת:

אֲכַחְשׁוּהוּ. דְּלֻמָּא מִחֲמַת

בְּרִיאוּתָא נִתְרוּ לְהוּ:

55. קנה, ב

רש"ס

תוך זמן. שנת שמנה עשרה
 גופיה למר ושנת עשרים גופיה
 למר והביא שערות:
כלפני זמן. שאין מכירתו מכירה
 בנכסי אביו:
דהוא תוך זמנו. שמכר בנכסי
 אביו:
ולא היא. מהכא לא פשטינן
 ליה:
דקא משחרר להו לעבדיה. וזהו
 איבוד ממון בחנם שאין לו בה
 הנאה:

איבעיא להו:
 'תוך זמן' - כלפני זמן,
 או פלאחר זמן?

רבא אמר רב נחמן:
 תוך זמן כלפני זמן.

רבא בר רב שילא אמר רב נחמן:
 תוך זמן פלאחר זמן.

והא רבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר.

דההוא תוך זמן דאזיל זבין נכסי ואתא לקמיה דרבא,
 אמר להו: לא עשה ולא כלום.

מאן דחזא סבר משום דתוך זמן כלפני זמן.

ולא היא,
 התם שטותא יתירתא חזא ביה.
 דהוה קא משחרר להו לעבדיה.

56. קנה, ב

רָשָׁם

אית דגרסי מקחה מקח וממכרה ממכר במטלטלין. ולא מבעיא בת ארבע עשרה אלא אפי' כבת שב וכבת שית כדתנן הפעותות כוי ומוקים להו בגיטין כבר שית וכבר שבע אלא מעשה שהיה כך היה ולא נהירא דמאי אתא לאשמועינן מתניי היא הפעותות מקחן מקח כוי ואפילו אין יודעין יפה בטיב משא ומתן דהא כבר שית כבר שבע מוקמית לה ונראה בעיני דבמקרקעי מיירי ולא גרסינן במטלטלין והכי מפרש לה שלח ליה רב גידל בר מנשיא לרב ילמדנו רבינו תינוקת בת י"ד שיודעת בטיב משא ומתן מהו למכור בנכסי אביה אע"ג דלא הוא בת עשרים מהכא שמעינן דעד השתא איירינן בשאין יודע כל כך בטיב משא ומתן ואפילו הכי מבן עשרים ואילך מוכר בנכסי אביו הואיל ואינו שוטה ממש אבל בפחות מבן עשרים בעינן חכמה יתירה למכור בנכסי אביו: הייג שלח ליה אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר ולישלח ליה בתינוק כוי:

והא דרבא לאו בפירוש כוי. לא גרסינן הכא כלל והייג ההוא פחות מבן עשרים שמכר בנכסי אביו כגידל בר מנשיא בחזקת יודע בטיב משא ומתן:

אתא לקמיה דרבא. כדי לחזור בו ולומר שאינו יודע בטיב משא ומתן:

אמרו ליה קרוביה. לאותו יתום:

זיל אכול תמרי. והשלך גרעינים לפני רבא ויהיה סבור שאתה שוטה ויחזיר לך נכסך:

כי כתבו ליה שטרא. פסק דין שיחזירו לו נכסיו:

אמרו ליה לקוחות כוי. הורוהו דבר חכמה שיאמר לפני רבא ויחשב חכם בעיניו ויודע בטיב משא ומתן ולא יפסידו לקוחות מקחם:

מגילת אסתר. שהוא דבר גדול רגיל סופר לכתוב בזווא ובשביל שטר קטן שכתב לי שואל לי זוז בתמיה:

אמרו ליה. קרובים לרבא:

לקוחות אנמרוהו. לומר כן להאי אך אינו יודע כלום:

אמר להו כיון דמסברי ליה. דבר חכמה ויודע להבין חכם הוא וממכרו ממכר והאי דשדא קשייתא חוצפא בעלמא הוא דעבד ולא מתוך שטות:

שלח ליה גידל בר מנשיא לרבא⁴⁷²:

ילמדנו רבינו: תינוקת, בת ארבע עשרה שנה ויום אחד, יודעת בטיב משא ומתן, מהו? שלח ליה: אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר.

ולישלח ליה תינוק!

מעשה שהיה כך היה.

ולישלח ליה תינוקת בת שתים עשרה שנה ויום אחד!

מעשה שהיה כך היה.

(והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר ד)⁴⁷³,

ההוא פחות מבן עשרים דאזל זבין נכסי [אבוהו כגידל בר מנשיא],

אתא לקמיה דרבא

אמרו ליה קרוביה: זיל אכול תמרי ושדי ביה קשייתא בי רבא,

עבד הכי,

אמר להו: זביניה לאו זביני.

כי קא כתבו ליה שטרא,

אמרו ליה לקוחות: זיל אימא ליה לרבא: מגלת אסתר בזווא, שטרא דמר בזווא!?

אזל אמר ליה.

אמר להו: זביניה זביני.

אמרו ליה קרוביה: לקוחות אנמרוהו!

אמר להו: מסברי ליה סבר, כיון דמסברי ליה וסבר, מידע ידע,

והאי דעבד הכי, חוצפא יתירא הוא דהוה ביה.

⁴⁷² מסורת הש"ס רשב"ם ועוד גרסו רב

⁴⁷³ כך גירסת הדפוס, רשב"ם לא גורס כנראה מסברה שלא יתכן שכל הסיפור לא אירע. ויש ראשונים שמקיימים גירסה זו.

57. קנה, ב

לפז"ס

א"ר (זירא) [הונא] ולעדות מעיד. אע"פ שאמרנו בפחות מכי שאינו יודע בטיב משא ומתן אינו מוכר בנכסי אביו אבל לעדות נאמן הוא להעיד מה שראה ושמע מבן י"ג ואילך שהביא שתי שערות הואיל ואינו שוטה:

אלא במטלטלי. בעדות מטלטלי:

מ"ש. עדות מטלטלי דנאמן: משום דזביניה זביני. במטלטלי אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן דהיינו פעוטות ה"נ דעדו בו במטלטלי הויא עדות:

אלא מעתה הא דקתני הפעוטות כו'. ומוקמינן לה בגיטין כבר שית כבר שבע:

ועמדו שני האנשים. בעדות מוקמינן לה במסכת שבועות (דף ל.) ובעינן אנשים ולא קטנים:

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: ולעדות - עדותו עדות.

אמר מר זוטרא:
לא אמרו אלא למטלטלי,
אבל למקרקעי - לא.

אמר ליה רב אשי למר זוטרא:
מאי שנא מטלטלי דזביניה זביני
אלא מעתה, הא דתנן:

"הפעוטות מקח וממכר וממכרו וממכרו במטלטליו" (גיטין נט.),
הכי נמי דעדו ונתנו עדות!?

אמר ליה:

התם בעינא: "ועמדו שני האנשים"⁴⁷⁴ (דברים יט, ז), וליכא!

58. קנה, ב - קנו, א

רש"ס

אמר אמימר ומתנתו. של בן י"ג ויום אחד הויא מתנה אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן ואין מכירת קרקעותיו מכירה: **השתא ומה זביני דקשקיל זוזי.** דרך חכמה היא זאת אפילו הכי תקינו רבנן דלא ליהוי זביני עד שיהא בן עשרים הואיל ואינו בקי בטיב משא ומתן מתנה שהוא דרך שטות מיבעי דתקון רבנן דלא ליהוי מתנה: **א"ל ולטעמיד.** דתלית טעמא במידי דאית ליה רווחא והפסדא: **זבין שוה ארבע בחמש.** דאית ליה רווחא טובא: **ה"נ דזביניה זביני.** בתמיה והא לא פלוג רבנן במכירת פחות מבן עשרים שאינו יודע בטיב משא ומתן מידי אלא כולהו תקון דלא ליהוי זביני: **אלא.** היינו טעמא דמכירה קים להו לרבנן כו' זימנין דמקרקשי כו' הלכך בכולהו מכירות תקון דלא ליהוי זביני: אי לאו דאית ליה הנאה גדולה מיניה לא הוה יהיב ליה כו' דליעבדן מילי. לגמול לו חסד ולהיטיב לו בכל ענינין: בודקין לקדושין אע"פ שהוא בן י"ג שנים ויום אחד והאשה בת י"ב שנים ויום אחד לא סמכינן אשנים לאחוזוקינהו כגדולים ובני שיער להחשב קדושיהו ודאי אף להקל כגון לבטל קדושי שני שקידש אחריו בלא גט אלא בודקין אחריו אם הביא שערות אז יחשבו קדושי דאי:

אמר אמימר: ומתנתו מתנה.

אמר לו רב אשי לאמימר: השתא ומה זביני דמקבל זוזי אמרת דלא, דלמא מוזיל ומזבין, כל שקן מתנה דלא מטי ליה ולא מידי!

אמר ליה: ולטעמיד, זבין שווי חמשא בשיתא, הכי נמי דזביניה זביני?!

קנו, א

אלא,

קים להו לרבנן דינוקא מקרבא דעתיה גבי זוזי, ואי אמרת זביניה זביני, זמנין דמקרקשי ליה זוזי, אזיל מזבין לכולהו נכסי דאבואה, אבל גבי מתנה, אי לאו דהוה ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה מתנה, אמרו רבנן: תיהוי מתנתו מתנה, דלעבדו להו מילי.

59. קנו, א

רפ"ס

ולגירושין. לקמיה מפרש: **ולחליצה**. כדמפרש לקמיה דמשום אשה נקט לה שלא תחלוץ עד שתגדיל ותביא סימני שיער:

ולמיאונין. אם הביאה שערות לא תמאן:

עד שיהא בן עשרים. אע"ג דאייתי שערות מ"ג:

וכי מאחר דבדקנא ליה. להאי גברא בשעת קדושין ונמצא גדול למה צריך בדיקה בשעת גירושין:

אלא ליבום. דמבן תשע קנאה בביאה ואין יכול לגרש עד שיביא שתי שערות:

לאפוקי מזר' יוסי. דמשום חליצה איש לא איצטריך דמגירושין שמעינן לה:

ה"ג עד שירבה השחור קמ"ל דלא כרבי יהודה. ובמסכת נדה מפרש עד שירבו השערות ויהיו שוכבות ונראה כמו שהרבה השחור ולא גרס על הלבן ולרי יהודה אין בודקין דהא לאחר הבאת שערות ממאנת עד שירבה ויהיו שוכבות:

והלכתא כגידל בר מנשה. דבן י"ג היודע במשא ומתן מוכר בנכסי אביו אפי' מקרקעי דאילו מטלטלי אפילו פעוטות כבר שית מוכרין:

כמר זוטרא. דלעדות מטלטלי מעיד בן י"ג שאינו יודע בטיב משא ומתן אבל בעדות קרקע לא:

והלכתא כאמימר. דמתנת בן י"ג שאינו יודע בטיב משא ומתן הוא מתנתו מתנה ואע"ג דמכירת נכסיו לא היא מכירה:

והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו. קדושין וגירושין חליצה ומיאונין דלא סמכינן אשנים עד שנבדוק סימנין ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ויביא סימנים מי שאינו יודע בטיב משא ומתן דטפי מעשרים לא אמטו רבנן להמתין לחכמתו ואם לא הביא שיער בעשרים נחזקין קטן עד רוב שנותיו אם לא נמצאו בו סימני סריס ואיכא למימר דוקא בנכסי אביו אבל בנכסים שנתנו לו במתנה או שקנה מטלטלין שאינם ירושת אבותיו הנהו מוכר פחות מבן עשרים כדין מטלטלין:

אמר רב נחמן אמר שמואל:
 בודקין: לקדושין,
 לגירושין,
 ולחליצה,
 ולמיאונין.
 ולמכור בנכסי אביו - עד שיהא בן עשרים.

וכיון דבדקנא "לקדושין", "לגירושין" למה לי?!

לא נצרכא אלא ליבום,

דתנן:

"בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה,
 ואין נותן גט עד שיגדל" (נדה מה.).

"לחליצה" - לאפוקי מדרבי יוסי,

דאמר: "איש" ⁴⁷⁵ (דברים כה, ז) כתוב בפרשה,

אבל אשה - בין גדולה ובין קטנה

קא משמע לן דמקושנין אשה לאיש,

דלא כרבי יוסי.

"ולמיאונין" - לאפוקי מדרבי יהודה,

דאמר: "עד שירבה שחור" (נדה נב.),

קא משמע לן: דלא כרבי יהודה.

"ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים" - לאפוקי ממאן דאמר בן שמונה עשרה.

והלכתא: תוך זמן - כלפני זמן.

והלכתא: כגידל בר מנשה.

והלכתא: כמר זוטרא.

והלכתא: כאמימר.

והלכתא: כרב נחמן אמר שמואל בכולהו.

60. קנו, א-ב

רצ"ס

מתני'

ר' אלעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן כו'. ר' אלעזר סבירא ליה לענין שכיב מרע אינם ככתובין וכמסורין כלל אלא כבריא בעלמא וצריך קנין כשאר מתנת בריא ואע"ג דמית לא קנה מקבל מתנה בלא קנין ואפי' מצוה מחמת מיתה נמי לרי"א בעי קנין שהרי מעשה של אמן של בני רוכל אוקימנן לעיל (דף קנא:) במצוה מחמת מיתה ואפי"ה פליג ר"א ואמר להו לחכמים בני רוכל תקברם אמם ושלא כדין קיימו דבריה כי אם לקונסן:

ואחד מסוכן. ואף על גב דלא שייר מידי לא מיקני באמירה כלל ונראה בעיני דכיון דלא מפליג ר"א בין שכיב מרע לבריא לענין היכא דמית הוא הדין היכא דעמד אינו חוזר אם קנו מידו לר' אלעזר:

בני רוכל. שם אביהן:

שהיתה חולה ואמרה תינתן כבינתי לבתי. אם מתנת שכיב מרע בלא שיעור היתה איכא למימר דמודה ר"א במצוה מחמת מיתה דלא בעי קנין והוא דמית דהא לא מיבעי לאוקומי מעשה דבני רוכל במצוה מחמת מיתה ואם מתנת שכיב מרע במקצת היתה ומיבעי לן לאוקומי במצוה מחמת מיתה כדאוקימנן לעיל דהא מתנת שכיב מרע במקצת כולי עלמא מודים דלא מיקניא באמירה ואם כן ע"כ פליג ר"א אפילו במצוה מחמת מיתה:

אמר להן אין מביאין ראיה מבני רוכל. דרשעים היו והלואי שתקברם אמם כדמפרש טעמא בגמרא וקנסא הוא דקנסום רבנן לקיים מתנת אמם לבתה בלא קנין:

גמ'

במרוני. על שם מקומו:

וביקש ליתנם. שהיה שכיב מרע לדברי ר"א ומקבלי מתנה לא הוו גביה כדמפרש בקדושין והתם פריך עלה טובא:

אמרו ליה אין להם תקנה. לזכות בהן המקבל מתנה לפום מאי דלא סמכא דעתן עד שיקנה כו' הכי מפרש בפ"ק דקדושין והתם מפרש שפיר:

ולקח בית סלע. שאינו ראוי לזריעה וקנאו בזול לשם כן על מנת להקנות לו:

מרוני בריא היה. בשעת מתנה ואח"כ מת:

משנה

המחלק נכסיו על פיו,

רבי אלעזר אומר:

אחד בריא ואחד מסוכן.

נכסים שיש להן אחריות - נקנין בכסף ובשטר ובחזקה.

ושאין להן אחריות - אין נקנין אלא במשיכה.

אמרו לו:

מעשה באמן של בני רוכל שהיתה חולה, ואמרה:

"תנו כבינתי לבתי, והיא שנים עשר מנה",

ומתה, וקיימו את דבריה!

אמר להן:

בני רוכל תקברם אמן!

קנו, ב

גמרא

תניא:

"אמר להן רבי אלעזר לחכמים:

מעשה במרוני אחד שהיה בירושלים,

והיו לו מטלטלין הרבה וביקש ליתנם במתנה,

אמרו לו: אין להם תקנה עד שיקנה על גב קרקע.

הלך ולקח בית סלע אחד סמוך לירושלים,

ואמר: "צפוני לפלוגי, ועמו מאה צאן ומאה חביות,

ודרומי לפלוגי ועמו מאה צאן ומאה חביות".

ומת, וקיימו חכמים את דבריו.

אמרו לו: משם ראיה?

מרוני בריא היה".

61. קנו, ב

רש"ס

מקיימי קוצים. קרדוני"ש:
בכרם. דכה"ג אשכחן במסכת
 כלאים דמאכל בהמה הוי
 כלאים בכרם משום לא תזרע
 כרמך כלאים ואפילו מקיים
 לוקה דדרשיי במועד קטן (דף
 ב:) כלאים שדך לא:
שכן בערביא כו'. ורבנן בתר
 רובא דעלמא אזלי שאינן
 מקיימין שדות לגמליהן:

"אמר להו: בני רובל תקבירם אמון" וכו'.

מאי טעמא קא לייט להו?

אמר רב יהודה אמר שמואל:
 מקיימי קוצים בכרם היו,
 ורבי אליעזר לטעמיה,
 דתנן:

"המקיים קוצים בכרם

רבי אליעזר אומר:

קדש.

וחכמים אומרים:

לא קדש, אלא דבר שצמחהו מקיימין" (כלאים ה, ח).

בשלמא כרכום - חזי,

אלא "קוצים" - למאי חזי?

אמר רבי חנינא:

מאי טעמא דרבי אליעזר?

שכן בערביא מקיימין קוצים בשדות לגמליהן.

62. קנו, ב

רָזְנִים

קוֹנִין מִשְׁכִּיב מֵרַע אֶפְי' בַּשַּׁבָּת.
 לֹא שֵׁנָא הִיכָא שְׁצַרִּיד קִנִּין כְּגוֹן
 שְׁשִׁיר לֹא שֵׁנָא בְּמַחֲלָק כֹּל
 נִכְסֵיו דְכִיוֹן דְתִלִּי טַעֲמָא מִשּׁוּם
 שְׂמָא תִטְרוּף דַּעְתּוֹ עֲלִיו דְלֹא
 סְמַכָּא דַּעְתִּיהָ שְׁתַּתְקִיִּים
 צוּוֹאֲתוֹ בְּאִמְרֵיהָ הִלְכָךְ כִּדִּי
 לְהַפִּיס דַּעְתּוֹ קוֹנִין אֶפְיִלוּ בַּשַּׁבָּת
 בְּכֹל מִתְנַתּוּ בֵּין שְׁשִׁיר וְצַרִּיד
 קִנִּין בֵּין בְּלֹא שִׁיר וּבְאִמְרֵיהָ
 סְגִי וְאֵעִיג דְקִנִּין דְמִי לְמַקְחָא
 וּמִמְכָּר שֶׁהָרִי קוֹנִין בְּכִלְיוֹ שֶׁל
 קוֹנָה שְׁמַקְנָה סוּדְרוֹ כִּדִּי לְקִנּוּת
 בּוֹ הִמְתַּנָּה :

וְלֹא לְחוּשׁ לְדַבְרֵי ר' אֲלִיעֶזֶר. מַה
 שְׁקוֹנִין לֹאוּ דְצַרִּיד קִנִּין כְּר"א
 דְהָא קִיִּמָּא לֹן כְּרַבְנֵן דְדַבְרֵי
 שְׁכִיב מֵרַע כְּכַתּוּבִין וְכַמְסוּרִין
 אֲלֹא לְהַפִּיס דַּעְתּוֹ כִּדִּי שֶׁלֹּא
 תִטְרוּף דַּעְתּוֹ קוֹנִין דַּהֲשַׁתָּא
 סְמַכָּא דַּעְתִּיהָ :

אָמַר רַבִּי לִוִּי:

קוֹנִין קִנִּין מִשְׁכִּיב מֵרַע אֶפְיִלוּ בַּשַּׁבָּת,
 וְלֹא לְחוּשׁ לְדַבְרֵי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר.
 אֲלֹא, שְׂמָא תִטְרוּף דַּעְתּוֹ עֲלִיו.

63. קנו, ב

רפ"ס

מתני'

רבי אליעזר אומר. אם בשבת חילק נכסיו אז תקנו חכמים שיהו דבריו קיימין בלא קנין וכתובה שלא תטרוף דעתו שמן הדין אין יכול לקנות ולכתוב בשבת:

אבל לא בחול. שיש תקנה בקנין וכתובה ולמה תטרוף דעתו:

בשבת אמרו. שדבריו קיימין אע"י דליכא למימר מגו דיכול לקנות ולכתוב כי לא עביד נמי קני וקל וחומר בחול דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו:

זכין לקטן. הואיל ואין לו יד לזכות לעצמו ממון שנותנין לו תקנו חכמים שיהא אחר זוכה ומקבל לצרכו:

ואין זכין לגדול. שהרי יכול לזכות בעצמו:

ר' יהושע אומר לקטן אמרו. משום דזכין לו שלא בפניו וכ"ש לגדול שיש לו יד לקבל ולזכות ושליח נמי מצי משוי והלכך כ"ש דזכין לאדם שלא בפניו:

גמ'

קל וחומר לשבת. דכיון דאין יכול לכתוב עשו לו תקנה לקנות דבריו באמירה בעלמא כדי שלא תטרוף:

משנה

רבי אליעזר אומר:

בשבת - דבריו קיימין,

מפני שאין יכול לכתוב,

אבל לא בחול.

רבי יהושע אומר:

בשבת אמרו, קל וחומר בחול.

כיוצא בו: זכין - לקטן,

ואין זכין לגדול,

דברי רבי אליעזר.

רבי יהושע אומר:

לקטן אמרו, קל וחומר לגדול.

גמרא

מתניתין מני?

רבי יהודה היא.

דתניא:

"**רבי מאיר אומר,**

רבי אליעזר אומר:

בחול דבריו קיימין, מפני שיכול לכתוב,

אבל לא בשבת.

רבי יהושע ^ אומר:

בחול אמרו, וקל וחומר לשבת.

כיוצא בו:

זכין לגדול, ואין זכין לקטן.

דברי רבי אליעזר.

רבי יהושע אומר:

בגדול אמרו, קל וחומר לקטן.

רבי יהודה אומר:

רבי אליעזר אומר:

בשבת דבריו קיימין,

מפני שאינו יכול לכתוב,

אבל לא בחול.

רבי יהושע אומר:

בשבת אמרו, קל וחומר בחול.

כיוצא בו:

זכין לקטן,

ואין זכין לגדול,

דברי רבי אליעזר.

רבי יהושע אומר:

לקטן אמרו, קל וחומר לגדול."

קנו, א

קָנָה

קניב

אֵלָא הָא מַנִּי?

רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: אָדָם מִקְנֶה דְבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם.

אָמַר רַב יַעֲקֹב מִנְהַר פְּקוּד מְשֻׁמֵּיה דְרַבִּינָא:

תָּא שְׁמַע:

"שְׁטָרֵי חוֹב הַמוֹקְדָּמִין פְּסוּלִין,

וְהַמְאוּחָרִין כְּשָׂרִין.

וְאִי סְלָקָא דְעֵתָךְ דְּאִיקְנִי קְנֶה וּמְכַר, דְּאִיקְנִי קְנֶה וְהוֹרִישׁ לֹא מִשְׁתַּעְבֵּד,

"מְאוּחָרִין" אִמְרֵי כְּשָׂרִין?

דְּאִיקְנִי הִיא!

הָא מַנִּי?

רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: אָדָם מִקְנֶה דְבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם,

אָמַר רַב מְשֻׁרְשֵׁיא מְשֻׁמֵּיה דְרַבָּא:

תָּא שְׁמַע:

"לְשֻׁבַח קִרְקָעוֹת כִּיצַד?

הִרִי שְׁמֵכַר שְׂדֵה לַחֲבִירוֹ וְהַשְּׁבִיחָה,

וּבָא בְעַל חוֹב וְטִרְפָּה,

כְּשֵׁהוּא גּוֹבָה - גּוֹבָה אֶת הַקֶּרֶן מִנְכָּסִין מְשׁוּעָבְדִין,

וְאֵת הַשֵּׁבַח - מִנְכָּסִין בְּנֵי חוֹרִין."

וְאִי סְלָקָא דְעֵתָךְ דְּאִיקְנִי קְנֶה וּמְכַר, דְּאִיקְנִי קְנֶה וְהוֹרִישׁ לֹא מִשְׁתַּעְבֵּד,

בְּעַל חוֹב אִמְרֵי גּוֹבָה שְׁבַחָא?

הָא מַנִּי?

רַבִּי מֵאִיר הִיא,

דְּאָמַר: אָדָם מִקְנֶה דְבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם.

אִם תִּמְצָא לֹמַר דְּאִיקְנִי קְנֶה וּמְכַר, דְּאִיקְנִי קְנֶה וְהוֹרִישׁ לֹא מִשְׁתַּעְבֵּד,

הָא לֹא מִשְׁתַּעְבֵּד.

אִם תִּמְצָא לֹמַר מִשְׁתַּעְבֵּד:

לָוֶה וְלוֹה, וְחֹזֵר וְקָנָה, מַהוּ?

לְקַמָּא מִשְׁתַּעְבֵּד אוֹ לְבַתְרָא מִשְׁתַּעְבֵּד?

אָמַר רַב נְחֻמַּן:

הָא מִלְתָּא אִיבְעִיא לָן

וְשִׁלְחוּ מִתָּם: רֵאשׁוֹן קְנֶה.

רַב הוּנָא אָמַר:

יְחֻלְקוּ.

וְכֵן תְּנִי רַבָּה בַּר אֲבוּהֵי:

יְחֻלְקוּ.

אָמַר רַבִּינָא:

מִהְדוּרָא קָמָא דְרַב אֲשִׁי, אָמַר לָן: רֵאשׁוֹן קְנֶה.

מִהְדוּרָא בְתָרָא דְרַב אֲשִׁי, אָמַר לָן: יְחֻלְקוּ.

וְהִלְכְתָּא: יְחֻלְקוּ.

מִיתִיבֵי:

אלא הא מני ר"מ כו'. וכי מיבעי לן לרבנן הוא דמיבעי לן כדאמרן לעיל:

המוקדמים. שנכתבו ביום ט"ו בניסן וכתב בתוך השטר באחד בניסן:

פסולין. דאתי למיטרף לקוחות של ט"ו ימים ראשונים דניסן שלא כדין שהרי ההלוואה היתה בט"ו בניסן והוא יטרוף לקוחות דט"ו קודם ומיהו אם ההלוואה היתה באחד בניסן בפני עדים וקנו מידו להשתעבד נכסי לוח למלוה ולא כתבו את השטר עד ט"ו בניסן וכתבו בו באחד בניסן כי האי מוקדם כשר כדאמר להו רבה בר שילא להנך דכתבי אקנייתא אי ידעיתו ההוא יומא דאקנייתו בו לחיי ואי לא כתיבו יומא דקנייתו ביה לקמן בגט פשוט (דף קעב):

המוקדמין פסולין. כדרישית שהקדים זמן הכתוב בשטר ליום כתיבתו אי"נ שנכתב השטר באחד בניסן וכן כתוב בו באחד בניסן לוח פלוני מפלוני והוא לא לוח ממנו כלום עד ט"ו בניסן גם זה מוקדם ופסול שאין לו לטרוף אלא מזמן ההלוואה ואילך ודלא כאבבי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו בשנים אוחזין (ב"מ דף יג.):

והמאוחרים כשרין. לוח בניסן ולא נכתב עד תשרי אי נמי כתבוהו ביום שלוחו אך אחר הזמן בתוך השטר וכתב בו בתשרי כשרין שמחלו לו השעבוד עד תשרי ולא יטרוף לקוחות אלא מתשרי ואילך:

מאוחרין אמאי כשרין. כשלוח בניסן ונכתב בתשרי והלא שמא קנה זה אלו נכסים בין ניסן לתשרי ולא אשתעבדו למלוה דהא דאיקני הוא בשעת הלואה והטרוף יבא לטרוף מתשרי ואילך שלא כדין מן הלקוחות שקנו מן הלוח נכסים הקנויין לו מניסן ועד תשרי אלא שמע מינה דאיקני משתעבד והלכך מאוחרים כשרים דליכא למיחש להכי:

הא מני ר"מ היא. והלכך מאוחרים כשרין שאם כתב בתוך השטר שום אחריות כתב דקנאי ודעתיד אנא למיקני שאין כותבין אחריות לחצאין וליכא למיחש למידי וגם אם לא נכתב בו אחריות ליכא למיחש כלל דהא לרי מאיר לא טריף ממשעבדי בשנים אוחזין ומיהו אם כתב בהו דקנאי ולא כתיב בהו דאקני בהא ודאי מודה ר' מאיר דמאוחרין פסולין כקושיין דלעיל דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדין מיהו לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין והלכך לא חש לאקשוויי טפי:

לשבח קרקעות כיצד. במס' גיטין (דף מח:) תנן אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד ובשנים אוחזין (דף יד:): מיתנייא הרי שגזל שדה מחבירו כו' ומשני לא תרוצי קא מתרצת ליה תריץ נמי בבעל חוב וכדמתרצא התם מיתנייא הכא:

ובא בעל חוב וטרפה. כשהיא מושבחת בזיבול וחרושה וזריעה:

כשהוא גובה. הלוקח מן המוכר:

בעל חוב שבח מנא ליה. והלא זה השבח הלוקח שלקח שדה זו אחר הלואת המלוה השביחו ודאקני קרינא ביה בשעת הלואה:

ואת"ל כו'. בעיא באפי נפשה היא:

הא לא קנה. וליכא למיבעי אי בתרא קני אי קמא קני כדלקמן שהרי לא קנה לא זה ולא זה:

ואם תמצא לומר דאיקני קנה ומכר משתעבד. לוח וכתב למלוה שעבדתי לך כל נכסיי דקנאי ודאיקני וחזר ולוח מאחר וכתב לו כמו שכתב לו לראשון ואח"כ קנה נכסים ומכרן או שמת והורישם ליורשים ובאו שני הנושים לטרוף אותן הנכסים הדין עם מי לקמא משתעבד שהרי כתוב בשטר מוקדם או לבתרא משתעבד דלא אלים דאיקני לתפוס עד שיבואו הנכסים בעולם וכי קנה הני נכסים אחרי כן הא הדר ביה מקמא ויקנה בתרא:

יחלוקו. כל אחד לפי מעותיו דבבת אחת נשתעבדו להם שהרי אחר ב' ההלוואות קנאה ובאותה העת שקנאה מיד נשתעבדו לשניהן שאין קדימה לאחד מהן:

מהדורא בתרא. כשחזר לימודו פעם שניה נמצא בתשובת רב האי ובפרי"ח רב אשי חיה ששים שנה ובכל שנה מחזר לימודו בשני חדשי הכלה ניסן ותשרי ולכשהגיעו שלשים שנה סיים כל לימודו וכן עשה בשלשים שנים אחרונים ומהדורא קמא היינו שלשים שנים ראשונים ומהדורא בתרא הן שלשים שנים אחרונים:

רָצַב"ס

ואם איתא חצי שבת מיבעי ליה. שכיון שמכר הלוח שדהו וכתב לו אחריות עליו ואחרי כן השביתו הלוקח נמצא המלוח והלוקח שניהן נושין בלוח ונמצא השבת קנוי ללוח אחר שעבוד שניהן למלוח בחובו וללוקח בכסף מקנתו לפיכך חולקין השבת כדין לוח ולוח וחזר וקנה הלכך אין למלוח בכל מקום אלא חצי השבת:

ומשני מאי גובה נמי חצי שבת. ושינויא דסמכא הוא מהא שמעינן דהא דאמר שמואל בשנים אוחזין (בי"מ דף יד:.) בעל חוב גובה את השבת לא סבירא לן כוותיה אלא גובה חצי שבת וכן הלכה ואי קשיא דהכא בעי שמואל דאיכני מהו והתם קאמר בעל חוב גובה את השבת דהיינו דאיכני איכא למימר דאליבא דר' מאיר קאמר אי נמי מיבעי לן לרבנן מאי ואיהו פשיט מנפשיה דאיכני קנה וסברא דנפשיה קאמר:

"לְשַׁבַּח קְרָקְעוֹת בַּיָּצֵד?"

הַרִי שְׁמַכְר שְׂדֵה לַחֲבִירוֹ וְהַשְׁבִּיחָה, וְכֹא בַעַל חוֹב וְטָרְפָה,
בְּשֵׁהוּא גוּבָה - גוּבָה אֶת הַקֶּרֶן מִנְכָסִין מְשׁוּעָבְדִין
וְאֵת הַשַּׁבָּח - מִנְכָסִין בְּנֵי חוֹרֵין".
וְאִם אֵיתָא - חֲצֵי שַׁבַּח מִכְּעֵי לִיה!

מאי "גובה" נמי דקתני?

חצי שבת.

65. קנח, א

רש"ס

מתני'

נפל הבית עליו ועל אשתו. ואין לה בנים ממנו:

יורשי הבעל. אביו או אחיו או בניו מאשה אחרת:

אשה מתה ראשונה. ואין ליורשי אשה כלום בכל נכסיה שהרי הבעל מת אחרון וירש את אשתו קודם מותו:

יורשי האשה. קרוביה ממשפחת אביה (ואחרי כן מתה היא וירשנו בכל נכסיה):

נכסי צאן ברזל. והיא נדוניא דהנעלת ליה ונכתבה בכתובה ומנה ומאתים ותוספת ונכסי מלוג שלה:

ב"ש אומרים יחלוקו. שהרי ממון מוטל בספק הוא וי"מ ביבמות בהחולץ (ד' לח): דאכתובה לא פליגי ב"ש אלא אשאר:

וב"ה אומרים נכסים בחזקתן. בגמי מפרש בחזקת מי הלכך לאו לקמיה קאי אלא הי"ג וכתובה בחזקת יורשי הבעל והני נכסים דקאמרי ב"ה הן נכסי צאן ברזל שהכניסה מבית אביה ושמאן בכתובתה ואחריותם עליו אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו:

וכתובה בחזקת יורשי הבעל. מנה ומאתים ותוספת שממון הבעל ראוי לינתן א' לה הלכך מספק לא תוציאנו מחזקת הבעל ומחזקת יורשים:

נכסים הנכנסים ויוצאים עמה. הן נכסי מלוג שנפלו מבית האב ואין אחריותן עליו:

בחזקת יורשי האב. שמאביה באו לה:

גמ'

בחזקת מי. הנכסים דקאמרי בית הלל נכסים בחזקתן בחזקת מי קאמרי בית הלל:

בחזקת יורשי האשה. הוא דקאמרי לה דהיא הנעלת ליה מבית אבוח:

בחזקת יורשי הבעל. שאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו ויכול היה למוכרן הלכך לא דמי לנכסי מלוג:

יחלוקו. כדמפרש לקמן הואיל והללו באין לירש הכל והללו באין לירש הכל יחלוקו שהרי לשניהם יש טענת חזקה כדפרישית היא הנעלת ליה מבית אבוח והוא מתוך שקיבל אחריות עליו קנאן והרי הן כממונו והאי דאמרי בית הלל נכסים בחזקתן היינו בחזקת שניהן ויחלוקו:

משנה

קנח, א

נפל הבית עליו ועל אשתו

יורשי הבעל אומרים: אשה מתה ראשון, ואחר כך מת הבעל,

יורשי אשה אומרים: בעל מת ראשון ואחר כך מתה האשה,

בית שמאי אומרים:

יחלוקו.

ובית הלל אומרים:

נכסים בחזקתן.

כתובה בחזקת יורשי הבעל.

נכסים הנכנסין והיוצאין עמה, בחזקת יורשי האב.

קנח, ב גמרא

["ובית הלל אומרים:

נכסים בחזקתו"].

בחזקת מי?

רבי יוחנן אמר:

בחזקת יורשי הבעל.

ורבי אלעזר אמר:

בחזקת יורשי האשה.

ורבי שמעון בן לקיש משום בר קפרא אמר:

יחלוקו.

וכן תני בר קפרא:

"הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש - יחלוקו."

66. קנח, א

רָצוּסִים

מִשְׁנָה

נִפְל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל אִמּוֹ.
 אֵלּוּ וְאֵלּוּ - מוֹדִין שִׁיחְלוֹקוּ.
 אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא:
 מוֹדָה אֲנִי בְּזוֹ שֶׁהַנְּכָסִים בְּחֻזְקָתָן.
 אָמַר לוֹ בֶּן עֲזַאי:
 עַל חִלּוּקֵינוּ אָנּוּ מַצְטַעְרִין.
 אֵלָּא שְׁבַאֲתָ לְחַלֵּק עָלֵינוּ אֶת הַשְּׁוִין?!

גְּמָרָא

בְּחֻזְקַת מִי?

רַבִּי אֵילָא אָמַר:

בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאֵם.

רַבִּי זִירָא אָמַר:

בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבֶּן.

כִּי סָלִיק רַבִּי זִירָא, קָם בְּשִׁיטְתֵיהּ דְּרַבִּי אֵילָא.

קָם רַבָּה בְּשִׁיטְתֵיהּ דְּרַבִּי זִירָא⁴⁷⁶.

אָמַר רַבִּי זִירָא:

שְׁמַע מִינָהּ אֲוִירָא דְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים.

וְטַעֲמָא מַאי?

אָמַר אַבְיִי:

הוֹאִיל וְהוֹחֲזָקָה נִחְלָה בְּאוֹתוֹ שְׁבֹט.

מתני'
נפל הבית עליו ועל אמו. כגון שנפל הבית על רחל אשת יעקב באלמנותה ועל יוסף בנה מיעקב ולא היה לה עוד בן מיעקב ולא מאיש אחר שעכשיו טענותיהן שוות שיורשי האם כגון אחיה מאביה אומרים הבן מת ראשון והיא מתה אחרונה וירשנו כל נכסיה ויורשי הבן כגון ראובן בן יעקב מלאה טוען כל הנכסים ואומר רחל מתה תחלה וירש יוסף את כל נכסיה ואח"כ מת הוא וירשנו כל הנכסים:

אלו ואלו מודים שיחלוקו. דשניהם באין מכח טענת ירושת נכסים שהוחזקה בהן האשה לבדה בחייה באלמנותה בלא בעל ולא דמי לנפל הבית עליו ועל אביו דלעיל דהתם זה בא מכח ירושה וזה בא בטענת שטר חוב וגם נפל הבית עליו ועל אשתו יש שם נכסים שמוחזק בהן בעלה ויש שם נכסים שמוחזקת האשה בחזקת אביה אבל הכא כל הנכסים הוחזקה בהן וקנאתן לאחר מות בעלה ואבד כח בעלה וזכותו מהן וכיון ששניהן באין בחזקת ירושה ותובע כל אחד כל הנכסים הוו ספק וספק וחולקין הלכך לא מיתוקמא אלא כגון שלא נשאר לרחל שום זרע אבל אם יש לה עוד בן כגון שיש לה שני בנים לרחל יוסף מיעקב ובנימין בנה מאיש אחר שהוא אחי יוסף מאמו וראובן בן יעקב מלאה אומר רחל מתה תחלה וירש יוסף חצי נכסיה ואתה החצי ואחר כך מת יוסף וירשתי חלקו ובנימין אומר לא כי אלא יוסף מת תחלה ואחר כך מתה אמי וירשתי כל נכסי על זאת נשאלתי מרבתי שבלותי"ר ותשובותי להם בסוף הפרק צרופות ובחונות ואומר אני שאין לראובן כאן כלום משום דהוי בנימין יורש ודאי במקצת וראובן ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי שכל מקום ששנים באים מכח ירושה ויודעין לטעון מכח מי הן באין לירש וכל אחד תובע כל הנכסים יחלוקו דהוי ספק וספק וחולקין כגון במתני' שנפל הבית עליו ועל אמו ואין לרחל עוד בן אחר אלא זה המת בלבד וכל היכא שהאחד תובע את הכל והאחד תובע החצי הנה זה שתובע הכל קרוי ודאי הואיל והוי ודאי במקצת ואידך ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי והנני מביא ראיה מן השמועות הפסוקות בפרק החולץ (יבמות דף לה:): דתנן ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון יוציא והולד כשר וחייבין עליו אשם תלוי ואמרינן בגמרא (שם דף לח.) ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא שהוא אביו של יבם ספק אמר אנא בר מיתנא אנא ופלגא דידי ויבם אמר ליה את ברא דידי את ולית לך ולא מידי הוי יבם ודאי וספק הוי ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי מינה שמעינן דכ"מ שהאחד יורש במקצת והשני ספק אם יש לו חלק בנכסים או לא דודאי יורש את הכל הלכך מתני' דנפל הבית עליו ועל אמו דאמרי' יחלוקו לא מתוקמא אלא כגון שאין לאם בן אחר אלא זה המת שעכשיו טענותיהן שוות שיורשי האם תובעין כל הנכסים ויורשי הבן תובעין כל הנכסים הוו להו ספק וספק וחולקין דומיא דסבא ויבם בנכסי ספק או סבא וספק בנכסי יבם שחולקין כדאמרינן בהחולץ אבל אם יש לה בן שני קיים יזכה בכל הנכסים דהוי איהו ודאי במקצת ויורשי הבן ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי:

אמר ר"ע מודה אני בזו כו'. משום דנקט תנא קמא לישנא דמודים אמר איהו נמי מודה אני כלומר ואני מודה וחולק עליך דלדברי ב"ה נמי אמרינן הכא נכסים בחזקתם ובגמרא מפרש בחזקת מי וטעמא נמי מפרש:
אמר ליה בן עזאי על חלוקין [וכו']. דבית שמאי [ובית] הלל דלעיל אנו מצטערין על שלא הושוו לדעת אחת ואתה באתה לחלוק ולומר חולקין היו בית שמאי ובית הלל במה שחביריך אומרים שהן שוין:

גמ'

בחזקת מי. אדר' עקיבא קאי:

בחזקת יורשי האם. כדמפרש לקמיה הואיל והוחזקה נחלה לאותו השבט שכל ימי חיי האשה לאחר שמת בעלה היה כל ממונה בחזקתה והרי היא משבט אביה ואפילו כתובתה ותוספתה שגבתה מבעלה משבאו לידיה הרי הן בחזקת שבט אביה שהיא מתייחסת אחר שבט אביה:

בחזקת יורשי הבן. דמשמת בעלה היה בן ראוי לירשה קודם לכל קרוביה מצד האב: קם רבה בשיטתיה דרבי זירא לא גרסינן ליה ובפרי"ח נמי לא גרס ליה:

אמר ר' זירא שמע מינה אוריא דארץ ישראל מחכים. שמשעליתי לא"י נתתי את לבי לצאת משיטתי הראשונה ולעמוד על אמיתת דברים:

מאי טעמא. הדר ביה ר' זירא:

באותו השבט. של אם: יש גורסין כאן בעו מיניה מרב ששת בן מהו שירש כו' ולקמיה מפרשינן לה:

רשב"ס

עדא אמרה. זאת אומרת עדא
 כמו הדא:
תלמיד חבר. פשיטא לן
 דמתחלה היה תלמידו והדא
 אמרה דלבסוף היה חברו
 דקאמר ליה שבאת ולא קאמר
 שבא רבינו:

67. קנח, ב

"אמר לו בן עזאי: על החלוקין אנו מצטערין" וכו'.

אמר רבי שמלאי:

עדא אמרה:

בן עזאי תלמיד חבר דרבי עקיבא הוה,

דקאמר ליה: "שבאת".

68. קנח, ב - קנט, ב

רַזְזִים

שלחו מתם בן שלוח כו'. משבשתא היא ולקמן מתרץ לה ומשום דבמסקנא דייק לה ממתניתין דנפל הבית עליו ועל אביו נקט ליה הכא ונראית גירסת רבינו חננאל דגרס לה מקמי נפל הבית עליו ועל אשתו דהא על משנת נפל עליו ועל אביו הוקבעה בגמרא דמינה מייתי לה ראייה להך מילתא:

ומתמה גמרא לוח מאי מפיך. וכי בשביל שלוח ממון בחיי אביו יוציא מיד הלקוחות מה שמכר להן אביו או הוא:

אלא אי איתמר הכי איתמר בן שמכר בנכסי אביו כו'. כגון ראובן שמכר חלקו הראוי לירש בנכסי יעקב אביו ומת ראובן בחיי יעקב אביו ואח"כ מת יעקב בא חנוך בן ראובן ומוציא הנכסים שמכר ראובן אביו מנכסי יעקב מיד הלקוחות מפני שהן ראוי ולא באו ליד ראובן מעולם שיוכזו בהן לקוחות מכחו וכשם שהראוי אינו משתעבד כך אינו נמכר כדתנן בבכורות בפרק יש בכור לנחלה (דף נב:) ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותם ולא היבם כולם אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק וכן הלכה ולא חיישינן להאי דדחי במסקנא ומוקי למתני' בירשי אחוזה דההיא קשיא וההיא פירוקא אינו אלא להקשות על מה שאמר וזו היא שקשה בדיני ממונות והתלמוד מפרק דלא תסייעיה ממתניתין ולעולם קשה בדיני ממונות ומכל מקום אע"פ שקשה בדיני ממונות כן הלכה כדשלחו מתם קשה היא וכן הלכה כמותה אפס דין קשה הוא בלא טעם כדמפרש ואזיל:

ולומר ליה. לקוחות אבוך זבין ואת מפקת שאתה יורש ממנו והלא אין אדם יורש מה שמכר אביו: **דלמא.** דאמר להו חנוך בן ראובן מכח יעקב דהוא אבוח דאבא קא אתינא דבני בנים הרי הן כבנים וכי היכי דראובן אבי היה יכול לירש את יעקב אביו אילו [היה] חי אחרי מות אביו כך אני יורש את יעקב מגזירת הכתוב ולא מכח ראובן אבי אני יורש ואין בנכסים הללו שום זכות לראובן ומכירתו לאו כלום היא:

תדע. דחנוך בן ראובן יורש את יעקב זקנו שלא מכח ראובן דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך לראובן קאמר תחת אבותיך דהיינו יעקב יהיו בניך דהיינו חנוך מדלא כתיב תחתיך יהיו בניך:

אלא אי קשיא הא קשיא. אי איכא למימר דשלחו מתם זו היא שקשה בדיני ממונות לאו כי האי גוונא שלחו כדלעיל דהא לאו קשה הוא אלא הכי שלחו מתם בכור שמכר חלק בכורתו בחיי אביו ומת הבכור כגון ראובן שמכר חלק בכורתו הראוי להגיעו בנכסי אביו ומת ראובן ואחר כך מת יעקב בא חנוך ומוציא מיד הלקוחות חלק בכורת ראובן אביו ונוטלה לעצמו כאילו לא מכרה ראובן שחנוך יורש חלק בכורת אביו בנכסי זקנו אביו ואע"פ שמת הבכור בחיי אביו כדתנן לעיל (דף קטז:) בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים חלק שהיה ראוי לאביהן שהיה מיוצאי מצרים ושהיה בכור ונוטל שני חלקים:

חלק בכורה מאי עבידתיה. והלא אינך בכור:

ומאי קושיא. בדיני ממונות:

דלמא מצי אמר. חנוך מכח יעקב אבי אבא קאתינא כדכתיב תחת אבותיך יהיו בניך ויעקב אני יורש כאילו אני ראובן דבמקום ראובן אבי אני עומד כאילו אני בכור מגזירת הכתוב וכדתנן בנות צלפחד כו':

אלא אי קשיא בדיני ממונות הא קשיא. והכי שלחו ליה מתם:

היה יודע לו בעדות. ראובן לשמעון עד שלא נעשה ראובן גזלן והיה שמו חתום בשטר הלואתו של שמעון:

ואחר כך נעשה גזלן. ונפסל לעדות כדכתיב (שמות כג) אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס ואע"פ שגאמן אדם לומר זה כתב ידי כדתנן בכתובות (דף כ:) מעתה אינו מעיד על כתב ידו שהרי כל דבריו אנו מחזיקין שקר משנעשה גזלן ושמה עד אחד פסול זייפו או עצמו כתבו וחתם בו היום שקר:

אבל אחרים מעידין. כדמפרש במסקנא והשתא לפום מאי דקסי"ד הכי קשה בדיני ממונות דאיהו לא מהימן אחריו מהימני בתמיה והלא שמה הוא עצמו חתם בו היום שקר שהרי גזלן הוא וכשמכירין חתימתו מה אנו מרויחין בכך והלא שמה פסול הוא:

[נפל הבית עליו ועל אביו, או עליו ועל מורישי ויהיתה עליו, כתובת אשה, ובעל חוב, יורשי האב אומרים: הן מת ראשון ואחר כך מת האב, ובעלי החוב אומרים: האב מת ראשון ואחר כך מת הבן, בית שמאי אומרים:

יחלוקו,

ובית הלל אומרים:

נכסים בחזקתו"]⁴⁷⁷.

שלחו מתם:

בן שלוח בנכסי אביו בחיי אביו, ומת, בנז מוציא מיד הלקוחות, וזו היא שקשה בדיני ממונות.

"לזה" מאי מפיך?

ועוד,

"לקוחות" מאי עבידתיה!

קנט, א

אלא אי איתמר, הכי איתמר:

בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו, ומת, בנז מוציא מיד הלקוחות, וזו היא שקשה בדיני ממונות.

ולומר ליה: אבוך מזבין ואת מפיך!?

ומאי קושיא?

דלמא מצי אמר: מכח אבוח דאבא קאתינא.

תדע,

דכתיב: "תחת אבותיך יהיו בניך, תשיתמו לשרים בכל הארץ" (תהלים מו, ז!)

אלא,

אי קשיא, הא קשיא:

בן בכור שמכר חלק בכורה בחיי אביו, ומת בחיי אביו, בנז מוציא מיד הלקוחות.

וזו היא שקשה בדיני ממונות,

אבוח מזבין, איהו מפיך!?

וכי תימא:

הכא נמי אמר:

מכח אבוח דאבא קאתינא

אי מכח אבוח דאבא קא אתינא, בחלק בכורה מאי עבידתיה?

ומאי קושיא?

דלמא מצי אמר: מכח אבוח דאבא קאתינא, ובמקום אב קאימנא!

אלא אי קשיא,

הא קשיא:

היה יודע לו עדות בשטר, עד שלא נעשה גזלן, ונעשה גזלן, אינו מעיד על כתב ידו, אבל אחרים מעידין.

⁴⁷⁷ ראשונים סוברים שסוגיה זו על המשנה בקנז, ויש אף הגורסים שמקומה שם ולא כאן.

רש"ס

כגון שהוחזק. בהנפק בבית דין בטרם היותו גזלן דהשתא ליכא למימר הכי אלא אלו מעדין שחתמו בהנפק זה וקיימו השטר מקמי דהוי האי גברא גזלן וההיא שעתא היה הוא עצמו נאמן לומר זה כתב ידי והשתא ליכא למיפרך איהו לא מהימן אחרני מהימני דהא הני אחרני אכתב ידן הן מעדין ולא אכתב ידו ושטרא מקיימא וקאי ממילא:

אע"פ שלא הוחזק כו'. דגזירת הכתוב היא דחתנו אינו נאמן ולא משום דמוחזקין ליה כמויניף וכותב הלכך אחרני מהימני דליכא למימר משנעשה חתנו זייף וכתב:

לעולם כדאמרן מעיקרא. בן שמכר בנכסי אביו כו' :

בברכה הוא דכתיב. שהצדיקים יש להם בנים ובני בנים ליורשם כדכתיב בסיפיה תשיתמו לשרים בכל הארץ :

אבל לענין דינא לא. בתמיה מי לא אשכחן במתני' דין זה ואמאי אמרינן וזו היא שקשה דמשמע שאין מוצאין ראייה לדבריהם ומתוך כך מקשין על סברת שמועתם: הי"ג מאי לאו יורשי האב בני מורישו אחי [וכו'] לא יורשי האב אחי מורישו אחי דאבוה. ופירושו מאי לאו יורשי האב היינו בני דההוא בן שנפל הבית עליו ועל אביו כגון שנפל הבית על ראובן ועל יעקב אביו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב כגון חנוך בן ראובן אומר ראובן מת ראשון ואחר כך מת האב דהיינו יעקב מכח יעקב אני בא לירש ולא מכחו של ראובן אלמא לענין דינא אמרינן מכח אבוה דאב:

ומשני לא יורשי האב אחיו. של ראובן שאומר ראובן מת ראשון ואחריו מת יעקב אביו וירשנו כל נכסיו של אביו ואין לראובן אחינו חלק בהן שהרי הוא מת תחלה ובן אין לו דהכא ודאי לאו מכח ראובן באין לירש שהרי גם הם ראויין לירש את יעקב כמוהו ומורישו אחי דאבוה אחי יעקב עשו דוד ראובן וכשנפל הבית עליו ועל מורישו דהיינו עשו אחי יעקב אביו יורשי מורישו כגון אחי עשו אומרים ראובן מת תחלה ועשו מת אחרון ואנו יורשין כל נכסיו כי לא יירש ראובן בן יעקב בנכסי עשו דודו תחת יעקב (אבינו) שמת כבר שהרי ראובן מת תחלה ואחר כך מת עשו ובעל חוב אומר עשו מת תחלה וראובן מת אחרון והרי יירש ראובן נכסי יעקב אביו שמת בנכסי עשו עמכם ונטל חלקו דהשתא ליכא הכא תחת אבותיך יהיו בניך דלענין דינא לא אשכחן במתני' שום ראייה למילתא דשלחו מתם והלכך קשה הוא בדיני ממונות ומיהו הכי הלכתא כדשלחו מתם דהכי סבירא להו אלא דלא אשכחן ראייה מפורשת וכן כל הני דאמרן לעיל הכי הלכתא:

השתא איהו לא מהימן, אחרני מהימני?! וזו היא שקשה בדיני ממונות.

מאי קושיא?

דלמא, כגון שהוחזק כתב ידו בבית דין!

אלא,

אי קושיא הא קושיא:

היה יודע לו עדות בשטר עד שלא תפול לו בירושה, הוא אינו יכול לקיים כתב ידו, אבל אחרים יכולין לקיים כתב ידו.

ומאי קושיא?

דלמא הקא נמי,

כגון שהוחזק כתב ידו בבית דין!

אלא אי קושיא הא קושיא:

היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו, ונעשה חתנו הוא אינו מעיד על כתב ידו, אבל אחרים מעידין.

הוא לא מהימן, אחרני מהימני?!

וכי תימא הקא נמי, כגון: שהוחזק כתב ידו בבית דין,

והא אמר רב יוסף בר מנימי אמר רב נחמן:

אף על פי שלא הוחזק כתב ידו בבית דין!

ומאי קושיא?

דלמא גזירת מלך היא דאיהו לא מהימן ואחרני מהימני, ולאו משום משקר,

דאי לא תימא הכי, משה ואהרן לחותנם, משום דלא מהימני הוא?!

אלא גזירת מלך הוא שלא יעידו להם,

הקא נמי גזירת מלך הוא שלא יעיד על כתב ידו לחותנו!

אלא,

לעולם כדאמרין מעיקרא,

ודקא קושיא לך: **"תחת אבתיך יהיו בניך"** (תהלים מה, יז)!

ההוא בברכה כתיב.

קנטב,

ומי מצית אמרת בברכה כתיב אבלי לענין דינא לא?

והתניא:

"נפל הבית עליו ועל אביו, או עליו ועל מורישיו,

והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב,

יורשי האב אומרים: הן מת ראשון ואחר כך מת האב,

ובעל חוב אומר: האב מת ראשון ואחר כך מת הן."

מאי לאו "יורשי האב" - בני

"מורישיו" - אחי.

ואי סלקא דעתך לא מציי אמר: 'מכח אבוה דאבא קאתינא'

דכי כתיב: **"תחת אבתיך יהיו בניך"** בברכה כתיב,

כי מת הן ואחר כך מת האב מאי הוי?

נימא להו בעל חוב: ירושת אבוהון קא שקילנא!

לא! "יורשי האב" - אחיו,

"מורישיו" - אחי דאבוה.

69. קנט, ב

רָזַנ"ס

בעו מיניה מרב ששת. יוסף בן רחל שמת בחיי אמו ואחר כך מתה רחל אמו מהו שירש את אמו כשהוא בקבר כאילו הוא חי להנחיל לאחיו שלו מן אביו כגון לראובן בן יעקב מלאה שהוא אחיו מאביו:

במדינה. בארץ מולדתו:

הי ניהו יורשי האב כו'. והלא אם אין לו בנים לא לאב ולא לבן קרובי האב יורשין את שניהם או אם יש בנים לאותו בן הרי הן יורשין את האב ואת הבן:

ומת בן בתו במדינה. ויורשי הבן הם קרובי אביו שהוא בעל אמו: **ואם איתא.** דבן יורש את אמו בקבר:

נהי נמי דבן מיית ברישא. אמאי יחלוקו יורשי האב ויורשי הבן לירתו יורשי הבן את הכל שהרי יירש את אבי אמו תחת אמו אף על פי שהוא בקבר ולירתניהו לאחיו מן האב שהן יורשי הבן ואמאי יחלוקו עמהן יורשי האב:

לירתיה לאמיה בקבר. דכמי שמת אחרון דמי:

אמר אביי נאמר סיבה בבעל כו'. המקראות מפורשין ביש נוחלין (לעיל דף קיד.):

אין הבעל יורש את אשתו. כשהיא מתה בקבר:

אין הבן יורש את אמו כשהוא בקבר כו'. האי בקבר לא דמי לההוא קבר דבעל:

בעו מיניה מרב ששת:

בן מהו שיריש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב?

אמר להו רב ששת:

תניתיה:

"האב שנשבה, ומת בנו במדינה,

בן שנשבה ומת אביו במדינה,

יורשי האב ויורשי הבן - יחלוקו.

היכי דמי?

אילמא פדקתני

הי נינהו יורשי האב? והי נינהו יורשי הבן?!

אלא לאו הכי קאמר:

אב שנשבה ומת בן בתו במדינה,

בן בתו שנשבה ומת אבי אמו במדינה,

ולא ידעינן הי מיניהו מית ברישא,

יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו.

ואם איתא,

נהי נמי דבן מת ברישא,

לירתיה לאביה דאמיה בקבריה ולירתניהו לאחיה מן אביה!

אלא לאו שמע מינה:

אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מאב.

אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי:

אף אגן נמי תנינא:

"נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו" (בבא בתרא קנח:),

ואם איתא, נהי נמי דבן מת ברישא,

לירתיה לאמיה בקבריה, ולירתו אינהו לאחי מאביה!

אלא לאו שמע מינה:

אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב.

שמע מינה.

וטעמא מאי?

אמר אביי:

נאמרה סיבה בבן, ונאמרה סיבה בבעל,

מה סיבה האמורה בבעל אין הבעל יורש את אשתו בקבר,

אף סיבה האמורה בבן אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב.

רש"ס

הוא דאמר ליה לחבריה כו'.
הכל פירשנו בחזקת הבתים
בראשו ואגב גררא דמירי
מתניתין בנכסים בחזקתן נקט
ליה הכא :

70. קנט, ב

ההוא דאמר ליה לחבריה:

⁴⁷⁸נכסי דבר סיסין מוזבנינא לך.

הוא חדא ארעא דהוה מיקריא 'דבי בר סיסין',

אמר ליה: הא לאו דבי בר סיסין היא, ואיקרוי הוא דמיקריא 'דבי בר סיסין',

אתו⁴⁷⁹ לקמיה דרב נחמן, אוקמה בידא דלוקח.

אמר ליה רבא לרב נחמן:

דינא הכי??

המוציא מחבירו עליו הראיה!

ורמי דרבא אדרבא, ודרב נחמן אדרב נחמן,

דההוא דאמר ליה לחבריה: "מאי בעית בהאי ביתא"?

אמר ליה: מינד זבינתה ואכלית שני חזקה.

אמר ליה:

אנא בשכונני גואי הואי

אתו⁴⁸⁰ לקמיה דרב נחמן, אמר ליה: זיל ברור אכילתך.

אמר ליה רבא לרב נחמן:

דינא הכי??

המוציא מחבירו עליו הראיה!

קשיא דרבא אדרבא,

והרב נחמן אדרב נחמן!

דרבא אדרבא לא קשיא:

הכא - מוכר קאי בנכסיה,

התם - לוקח קאי בנכסיה.

דרב נחמן אדרב נחמן לא קשיא:

הכא - פיו דאמר ליה: "דבי בר סיסין", ומיקריא "דבי בר סיסין",

עליה דידיה רמא לגלויי דלאו דבי בר סיסין היא.

התם⁴⁸¹ - לא יהא אלא דנקיט שטרא, מי לא אמרינן ליה קיים שטרך וקום בנכסי.

הדרן עלך מי שמות

⁴⁷⁸ כל ע"פ כתב"י, ולעיל ל, א

⁴⁷⁹ גירסת הדפוס: אהא. אתו ע"פ דקדוקי סופרים ולעיל ל, א

⁴⁸⁰ גירסת הדפוס: אהא. אתו ע"פ דקדוקי סופרים ולעיל ל, א

⁴⁸¹ הכא התיקון ע"פ הגהות הב"ח.